

**TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞININ
GELİŞİMİ: ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
ÖĞRETİM ELEMANLARINA
YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI**

Yüksek Lisans Tezi

İbrahim MAHARRAMOV

Eskişehir 2019

**TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ: ANADOLU
ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ELEMANLARINA YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI**

İbrahim MAHARRAMOV

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İktisat Anabilim Dalı

İktisat Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Ayla YAZICI

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

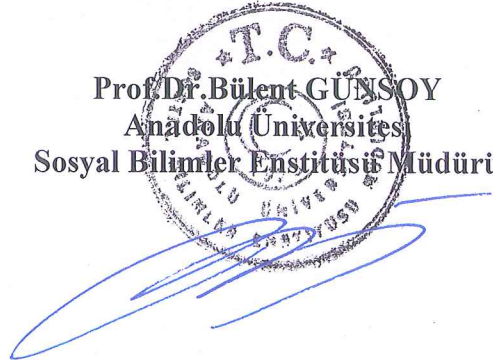
İbrahim MAHARRAMOV'un "Türkiye'de Katılım Bankacılığının Gelişimi: Anadolu Üniversitesi Öğretim Elemanlarına Yönelik Anket Çalışması" başlıklı tezi 01 Temmuz 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan İktisat Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Dr.Öğr.Üyesi Ayla YAZICI
Üye : Dr.Öğr.Üyesi Filiz TEPECİK
Üye : Dr.Öğr.Üyesi Eda ÖZEN

İmza

884
.....
.....
.....

Prof.Dr.Bülent GÜNSOY
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ; ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ELEMANLARINA YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI

İbrahim MAHARRAMOV

İktisat Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2019

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Ayla YAZICI

Bankacılık sektörü ekonominin ayrılmaz bir kısmı olmakla, uzun zamandır sürdürdüğü geleneksel faaliyetine, dünya genelinde 1972, Türkiye genelinde ise 1985 yılında faaliyete başlayan faizsiz bankacılıkla farklı bir ivme kazandırdı. İslami bankacılık olarak da tanımlanan bu bankacılık Türkiye’de 2005 yılından sonra katılım bankacılığı olarak tanımlanmaya başladı. Özellikle İslami ülkeler açısından büyük önem arz eden bu bankacılık türü atıl fonların ekonomiye kazandırılmasında önemli etki yaratmaktadır. Gerek faaliyet alanlarını genişletmekle, gerek de hizmet ve ürün çeşitliliğini arttırmakla sektördeki %5 civarında seyir eden payını arttırmayı hedefleyen katılım bankacılığı Türkiye’de 2019 yılı itibarıyla toplam 6 katılım bankasıyla faaliyetini sürdürmektedir. Çalışmanın temel amacı olarak, Anadolu Üniversitesi Öğretim Elemanlarının katılım bankacılığına bakış açısı ele alınarak, bu bankacılığı türünü kullananlar ve kullanmayanların kullanım ve kullanmama sebepleri belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmanın ilk kısmında geleneksel bankacılık, ikinci kısmında katılım bankacılığı hakkında bilgilendirmenin ardından üçüncü, uygulama kısmında anket yöntemiyle bakış açısı değerlendirilmiştir. Anadolu Üniversitesi Öğretim Elemanlarına yönelik anket çalışmasının sonunda 202 katılımcıdan elde edilen sonuçlarla farklı bakış açılarının olduğu, bunun değişik sebeplerden kaynaklandığı görülmüştür. Katılım bankacılığı kullanım düzeyinin düşük olmasında ki en önemli neden katılım bankacılığının çalışma şekli konusunda yeterli bilgilendirilme ve tanıtımın olmadığı belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Katılım Bankacılığı, Geleneksel Bankacılık, Faizsiz Bankacılık, İslami Bankacılık.

ABSTRACT

THE DEVELOPMENT OF PARTICIPATION BANKING IN TURKEY: A SURVEY ON LECTURERS OF THE ANADOLU UNIVERSITY

Ibrahim MAHARRAMOV

Department of Economics

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, July 2019

Supervisor: Dr. Öğretim Üyesi Ayla YAZICI

The banking sector as an integral part of the economy, has given impetus to its long maintained traditional activities with interest-free banking, since 1972 worldwide and 1985 in Turkey. Also defined as Islamic banking this kind of banking began to be defined as participation banking in Turkey after 2005. This type of banking, which is of great importance especially for Islamic countries, has a significant impact on the return of idle funds to the economy. Both by expanding its activity area and increasing service and product variety, aims to increase its 5% share in the banking sector, participation banking continues its activities with a total of 6 participation banks in Turkey as of 2019. As the main purpose of this study, the perspective of the Academic Staff of Anadolu University on participation banking was taken into consideration and the reasons for using and not using participation banking were asked. In the first part of this study traditional banking, in the second part participation banking and in the third part with a survey method the point of view to participation banking is evaluated. The results of the survey obtained from 202 participants of the academic staff at the Anadolu University show that due to various reasons participants had different perspectives. It was stated that the most important reason for the low level of using participation banking is that there is no sufficient information and promotion about participation banks operations.

Keywords: Participation Banking, Traditional Banking, Interest-Free Banking, Islamic Banking

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesi süresinde yaşadığım zorluklar ve kararsız kaldığım zamanlarda daima bana destek veren ve yardımını esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Ayla YAZICI'ya teşekkür ederim.

Gerektiğinde yardım elini uzatan, tezimin düzenlenmesi süresinde büyük destek sağlayan ev arkadaşım Sabir SAFARLİ'ye teşekkür ederim.

01/07/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

İbrahim MAHARRAMOV

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
GRAFİKLER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv
GİRİŞ	1
AMAÇ	2

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GELENEKSEL BANKACILIK.....	3
1.1. Bankanın Tanımı, Kelime Anlamı.....	3
1.2. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi.....	4
1.3. Mülkiyete Dayalı Banka Grupları.....	6
1.3.1. Özel bankalar	6
1.3.2. Kamu bankaları.....	7
1.3.3. Karma bankalar	8
1.3.4. Yabancı bankalar	8
1.4. Bankacılıktaki Önemli Risk Türleri.....	10

1.4.1. Kredi riski	10
1.4.2. Operasyonel risk	11
1.5. Ekonomik Faaliyetlerine Göre Banka Grupları	13
1.5.1. Mevduat bankaları	13
1.5.2. Katılım bankaları	13
1.5.3. Yatırım bankaları	15
1.5.4. Kalkınma bankaları	17
1.5.5. Merkez bankaları	19
1.5.6. Holding bankacılığı	20
1.5.7. Tarım bankaları	21
1.5.8. Maden bankaları	22
1.5.9. Halk bankaları	23
1.5.10. Ticaret bankaları	24
1.5.11. Elektronik bankacılık	25
1.6. Kapsadığı Alana Göre Banka Grupları	27
1.6.1. Ulusal bankalar	27
1.6.2. Uluslararası bankalar	28
1.6.3. Kıyı bankalar	29

İKİNCİ BÖLÜM

2. İSLAMİ BANKACILIK MEKANİZMASI VE KATILIM BANKALARI	31
2.1. İslami Bankacılık Nedir	31
2.2. Faizsiz Bankacılık Nedir	32
2.3. Faizsiz Bankacılığın İlk Adımları	33
2.4. Türkiye’de Faizsiz Bankacılığın Ortaya Çıkması	33
2.5. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yolları	35

2.5.1. Özel cari hesaplar	36
2.5.2. Katılma hesapları	37
2.6. Fon Kullandırma Yöntemleri.....	38
2.6.1. Mudarebe	38
2.6.2. Murabaha.....	40
2.6.3. İstisna.....	40
2.6.4. Joala	41
2.6.5. İcara	42
2.6.6. Sukuk.....	44
2.6.7. Selemler.....	45
2.6.8. Tavaruk	45
2.6.9. Muşaraka.....	46
2.6.10. Karz-ı Hassen.....	47
2.7. Katılım Bankalarının Oluşumuna Olanak Sağlayan Nedenler	48
2.7.1. Dini nedenler	48
2.7.2. Ekonomik nedenler	48
2.7.3. Sosyal nedenler	49
2.7.4. Politik nedenler	50
2.8. İslami Finansın Temel Prensipleri.....	50
2.8.1. Faiz yasağı	50
2.8.2. Risk ve belirsizlik yasağı.....	51
2.8.3. Yasadışı ve haram mallara yatırım yapma yasağı	52
2.8.4. Risk paylaşımı (Kâr-zarar paylaşımı) ilkesi	53
2.9. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları	54
2.9.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.....	54

2.9.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.....	55
2.9.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.....	56
2.9.4. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	57
2.9.5. Vakıf Katılım Bankası A.Ş.....	58
2.9.6. Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.....	59
2.10. Türkiye'nin Bankacılık Sisteminde Katılım Bankacılığının Yeri ve Önemi	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ELEMANLARINA YÖNELİK KATILIM BANKACILIĞI DEĞERLENDİRME ANKETİ VE ANALİZİ.....	67
---	----

SONUÇ	75
-------------	----

KAYNAKÇA.....	78
---------------	----

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. 2013-2018 Albaraka Türk özet finansal verileri (Bin TL)	55
Tablo 2.2. 2013-2018 Kuveyt Türk özet finansal verileri (Bin TL)	56
Tablo 2.3. 2013-2018 Türkiye Finans özet finansal verileri (Bin TL)	57
Tablo 2.4. 2016-2018 Ziraat Katılım özet finansal verileri (Bin TL)	57
Tablo 2.5. 2016-2018 Vakıf Katılım özet finansal verileri (Bin TL)	58
Tablo 2.6. 2013-2018 Türkiye’deki toplam katılım bankalarının başlıca finansal göstergeleri (Milyon TL)	60

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. Katılım bankalarının aktif gelişimi ve sektördeki payları	61
Şekil 2.2. Katılım bankalarının toplanan fon gelişimi ve bankacılık sektöründeki payı ...	62
Şekil 2.3. Katılım bankalarının kullandırılan fon gelişimi ve bankacılık sektöründeki payı	63
Şekil 2.4. Katılım bankalarının öz kaynak gelişimi ve sermaye yeterlilik rasyosu	64
Şekil 2.5. Katılım bankalarının net kâr gelişimi ve ortalama öz kaynak kârlılığı	65
Şekil 2.6. Katılım bankalarının şube ve personel gelişimi	66

GRAFİKLER DİZİNİ

Sayfa

Grafik 3.1. Bankacılık sektöründen faydalananların tercih ettikleri bankacılık türü	67
Grafik 3.2. Geleneksel bankacılık sektöründen faydalananların kullanma sebepleri	68
Grafik 3.3. Katılım bankacılığından faydalanmayanların kullanmama nedenleri	69
Grafik 3.4. Katılım ve geleneksel bankacılık arasında olan farklar hakkında bilginiz var mı?	70
Grafik 3.5. Katılım bankacılığından faydalandığınız zaman aldığınız hizmetler sizi memnun ediyor mu?	71
Grafik 3.6. Bankacılık hizmetlerine olan talebinizi karşılamada katılım bankacılığının sunduğu hizmetler yeterlimi?	72
Grafik 3.7. Sizce katılım bankacılığının bankacılık sektöründeki %5'lik payı arttırılmalı mı?	73
Grafik 3.8. Katılım bankacılığı sektöründen faydalanmayı yakınlarınıza tavsiye eder misiniz?	74

KISALTMALAR DİZİNİ

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu)
ATM	: Automatic Teller Machine (Otomatik Vezne Makinesi)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunu
İKB	: İslam Kalkınma Bankası
M.Ö.	: Milattan Önce
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
KTO	: Konya Ticaret Odası

GİRİŞ

Dünya ve ülke ekonomisinin ayrılmaz ve vazgeçilmez bir parçası olan bankacılık sektörü, gerek merkez bankalarının, gerek ticari bankaların ve bir çok özel bankaların gerçekleştirdikleri faaliyetle ekonominin temelini oluşturan kurumlardandır. Geleneksel bankacılık yöntemleriyle faaliyet gösteren bankacılık sektörüne 1960 senesinden itibaren yeni bir bankacılık türü olan faizsiz bankacılık eşlik etmeye başladı. Faaliyete başlayan bu yeni bankacılık türü İslami bankacılık şeklinde de adlandırılmaktadır. Bu bankacılık türünün yaratılmasında birçok faktörler rol oynasa da, genel olarak bu faktörler sosyal, ekonomik, dini ve politik olmak üzere 4 başlık altında birleştirilmiştir. Özellikle İslam ülkeleri için büyük önem arz eden İslami bankacılık, dünya bankacılık sektörüne de farklı yöntemler kazandırmakla, bankalar arası rekabet düzeyini arttırmıştır. İslam ülkelerinin yanı sıra, dine bağlı yaşayan toplumlar için de büyük bir girişim, yatırım, faaliyet olanağı sağlayan bu bankalar, bankacılık sektörü içerisindeki paylarını gittikçe artırmaktadırlar.

İslam ülkelerinden biri olan Türkiye, İslami bankacılık sektörüyle 1983 senesinden itibaren tanışmaya başlasa da, ilk defa 1985 senesinde Faysal Finans ve Albaraka Türk Özel Finansman Kurumunun faaliyete başlamasıyla İslami bankacılık sektörüne giriş yapmıştır. Bu kurumun faaliyete başlamasından sonra, faizsiz bankacılık sektörüne dayalı işlem yapan kurumlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlardan 1989 yılında Kuveyt Türk, bir sene sonra Anadolu Finans faaliyete başlamıştır. İleriki yıllarda Anadolu Finans faaliyetini durdursa da, Kuveyt Türk halen faaliyetini devam ettirmektedir. Günümüzde Türkiye bankacılık sektöründe toplam 6 katılım bankası faaliyet göstermektedir. Bunlar; Albaraka Türk, Türkiye Emlak Katılım Bankası, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım isimindeki bankalardır.

Çalışmanın yapılmasındaki temel amaç eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin, özellikle Anadolu Üniversitesi Öğretim Elemanlarının katılım bankacılığına olan eğilimin ve bakış açısının belirlenmesidir.

Çalışmanın birinci bölümünde, bankanın tanımı, kelime olarak anlamı, gelişmesi gibi başlıklar ele alınmıştır. Bunların dışında mülkiyetine göre farklılık gösteren banka grupları, ekonomik faaliyetlerine göre banka grupları, kapsadığı alana göre banka grupları ve

bankacılıktaki önemli risk türleri başlıklarıyla, geleneksel bankacılığın önemli noktalarına değinilmiş ve ekonomideki önemi vurgulanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, İslami bankacılık nedir, kurulmasına neden olan faktörler, fon toplama yöntemleri, toplanan fonları kullandırma yöntemleri, temel prensipleri, Türkiye’deki katılım bankaları ve bu bankaların ekonomideki yeri ve önemi ele alınarak, İslami bankacılığın İslam ülkeleri ve toplumu açısından ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. Bunların yanı sıra, İslam dininin her alanda olduğu gibi ekonomik alanda da ne kadar dürüst ve adaletli bir davranış sergilediği görülmüştür.

Çalışmanın üçüncü bölümü, Anadolu Üniversitesi Öğretim Elemanlarına Yönelik Anket Çalışmasıyla yürütülmüş ve elde edilen veriler grafiklerle belirtilerek elde edilen sonuç yorumlanmıştır.

Sonuç olarak Anadolu Üniversitesi Öğretim Elemanları arasındaki çalışmayla katılım bankacılığını kullanan kişilerin sayısının düşük olduğu ve bunun bazı farklı ve ortak nedenlerden kaynaklandığı belirlenmiştir.

AMAÇ

Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç, bankacılık sektöründe gittikçe yaygınlaşan ve pay oranını arttırmaya yönelik çalışmalar yürüten katılım bankacılığına olan eğilimin, kullanma düzeyinin, kullanan ve kullanmayanların tercih nedenlerinin ve genel bakış açısının Anadolu Üniversitesi Öğretim Elemanları arasında yapılan anketle belirlenmesi ve toplumun bu öğretim düzeyi yüksek olan kesiminin bu bankacılık türüne yönelimin hangi düzeyde olduğu ve bu düzeye etki eden nedenlerin hangilerinin olduğu öğrenmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GELENEKSEL BANKACILIK

1.1. Bankanın Tanımı, Kelime Anlamı

Dünya dillerinin çoğunda aşağı yukarı bazı değişikliklerle söylenen, Türkçede anlamı sıra, masa, çalışılan tezgâh anlamına gelen “Banka” sözcüğünün İtalyanca “Banco” kelimesinden geldiği varsayılmaktadır. Bankanın şimdiki bilinen temel tanımı; verimli, değişik kredi işlemlerinde kullanmak amacıyla, mevduat kabul eden başka bir deyişle temel işlevi kredi vermek ve düzenli kredi almak olan önemli bir ekonomik kurumdur. Günümüzde bankanın kapsadığı alanları tanımlamaya yetmese de, bankanın yatırım, para, kredi, aracılık, yeni kurulmuş ya da var olan sanayi kuruluşlarına destek, ülkenin büyümesi ve kalkınmasına yön ve destek gibi farklı ve yakın işlemler yapan ve toplumun buna yönelik taleplerini karşılayan bir ekonomik birim olduğunu belirtebiliriz (Takan, 2001, s. 2). Bankanın günümüzde gerçekleştirdiği işlemler günden güne artmakta ve banka türüne göre farklılık göstermektedir. Gerçekleştirdiği bu işlemler banka kelimesinin kapsadığı alanları ve anlamını gittikçe genişletmektedir.

Bankanın temel faaliyeti, birikim fazlalığı olanlardan birikim ihtiyacı veya açığı olanlara uzun ve kısa dönemli aktarma yapmaktır. Daha açık söylersek ekonomide iki önemli grup vardır ki, bunlardan biri sahip olduğu fazla birikiminden gelir sağlamakla işleme sokmak ister, diğer ikinci grup ise sanayi veya tarımsal işlerini ilerletmek için geri iadeli yardımlar arar. Bu iki grup banka dediğimiz bu kurumda isteklerini gerçekleştirir. Ucuz faiz vererek tasarruf sahiplerinden topladığı birikimi, kredi şeklinde tasarruf ihtiyacı olanlara yöneltmek yapılan işin temelidir. Bazı kaynaklarda bu para alış-satışı gibi de algılanmaktadır (Vurucu ve Arı, 2014, s. 19). Belirtilen tanımlardan öne çıkarak kısa bir şekilde bankayı bir aracı kurum kabul edebiliriz ama bu kurum sadece aracılık yapmakla kısıtla kalmayarak, kendi hizmet ve ürünlerini de müşterilerinin hizmetine sunan, özleşmiş işlevlere sahip olan, ekonomide genelde destek ve talebin ödenmesi gibi fonksiyonları üstlenmiş bir kurum olarak nitelendirebiliriz.

Banka makul bir sermayeyle kurulmuş, belirlenmiş hedeflere göre birleşmiş, bir ağ hizmetleri sunarak gelir elde eden, borçluları, alacaklıları ve hissedarları olan kurumdur. Bu

kurumlar finansal hizmet veya ürün sunmak için faaliyet gösterirler. Belirtilen tanımlar yeterli olmasa da bankaların temel fonksiyonları olarak para toplama ve kredi verilmesini temin etmesi gösterilir. Birçok tanımda belirtilen temel husus da, bankaların işletme olarak adlandırılmasıdır (Geylan, 1985, s. 4). Değişik bir tanıma göre ise banka, işletme açısından belirli miktarda sermaye ile belirlenen amaçlara yönelmekle faaliyete başlayan, gelir kazanmak için bazı hizmetleri yerine getiren, hisse sahipleri, alacakları ve kendisinin geri ödeyecek borçları olan hizmet işlemidir. Bu işlemin temel özellikleri olarak; kaynaklara akıcılık sağlama, aracılık, kaynak kullanımını geliştirme, servet ve gelir çözümünü etkileme, uluslararası ve ulusal ticareti genişletme gibi özellikler olduğu söylenebilir (Uzkesici, 1994, s. 8). Banka türüne göre farklılık gösterse de temelde bir çok bankalar kullandıkları bu yöntemlerle kâr elde ederek, faaliyet alanlarını genişletmek ve sektördeki pay oranlarını arttırmaya çalışmaktadırlar.

Banka; para, kredi, yatırım, faiz gibi farklı işler yapan ve düzenleyen, devletin, tüzel ve özel şahısların, kamu işletmelerinin bu sektördeki taleplerini karşılayan bir iktisadi kurum olarak tanımlanır. Zaman ilerledikçe bankalarda yapılan işlem sayılarının artması ve hizmet ürünlerinin genişlemesi, bankanın kavram olarak genişlenmesini sağladığından net bir tanım belirlemek zorlaşmaktadır. Ama yine de yukarıda belirttiğimiz tanım en uygun tanım olarak kabul edilebilir (Kocaimamoğlu, 1980, s. 69). İlk geliştiği dönemlerde masa başında yürütülen para işlemleriyle oluşan bankalar, günümüzde kredi, para, sermaye odaklı birçok işlemlerin gerçekleştirildiği kurumlara dönüşmüştür. (Cantekinler, 2007, s. 3). Artık bankalar ekonominin vazgeçilmez kurumları halini almıştır. Esnaflar, küçük ve büyük şirketler, devletler ve daha birçok alanlar bankalardan finansal destek almaktadırlar. Sadece finansal destek sağlamakla kalmayan bankalar daha birçok işlemlere de öncülük etmektedir. Özellikle Merkez bankaları ve gerçekleştirdikleri faaliyetler ülke ekonomisinin temelini oluşturmaktadır.

1.2. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi

Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi ve faaliyete başlaması Avrupa ülkeleriyle kıyasla ortalama 400 yıllık bir gecikmeyle meydana gelmiştir. Gerek savaş dönemlerinde

olmamız, gerekse sanayileşmeden habersiz olmamız, bu sürenin uzanmasına zemin yaratmıştır. Bankacılık sektörünün Türkiye’de ilerlemesi Tanzimat Fermanıyla hızlandırılmıştır. Türkiye’de bankacılık sektörünün ilerleme tarihi iki ayrı döneme ayrılmaktadır (Kına, 2018, s. 6-7):

1. Cumhuriyet öncesi dönem
2. Cumhuriyet dönemi

Batı ülkelerinden farklı olarak, Osmanlı’da bankaların kurulmasının temel nedeni olarak hazinenin borçlanma gereksiniminin ödenilmesi olduğu belirtilmiştir. Galata bankerleri şeklinde isimlendirilen ve para değişimi gibi temel bankacılık hizmeti veren yerler olsa da bunlar tam anlamda bankacılık şeklinde tanımlanmamaktadır. 1847 yılında hükümetin yardımıyla iki galata bankerinin iş birliğiyle ‘İstanbul Bankası’ isimli ilk banka yaratılmıştır. 1852 senesinde faaliyetini durduran bankanın ardından 1863 yılında İngiliz sermayeli ‘Bank-ı Osmani’ bankası kurulmuştur. Bu banka aynı zamanda Merkez Bankası fonksiyonunu da taşımaktaydı. Daha sonra özel banka olarak değiştirildi. Cumhuriyet dönemine geçişte toplam 35 banka mevcuttu. Bunların 13’ü yabancı 22’si ise ulusal bankalardır (Duranlar, 2007, s. 11-12).

Cumhuriyet döneminin başladığı zamanlarda devletin desteği daha sonra özel sermayelerin toplanılmasıyla bankacılık sektörü iniş-çıkışlarla faaliyetini sürdürmeye devam etmiştir. 1923-1944 yıllarını kapsayan dönemlerde özellikle ulusal bankacılık alanında ilerlemenin olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye İş Bankası da bu dönemde 1924 senesinde kurulmuştur. Bu dönemin ardından 1944-1961 yıllarında 30 özel bankanın faaliyete başlaması, özel bankacılık dönemi olarak tarihe geçmiştir. Bunun arkasından ‘1961-1980’inci yıllar planlı ekonomi döneminde kalkınma ve yatırım bankacılığının gelişme dönemi olarak nitelendirilmiştir. 1980 ve sonrası bankacılık sektöründe büyük ilerlemenin olduğu yıllar olmuştur ki, bunun da sebebi faizlerin artık piyasada belirlenmesi, yani serbest bırakılması olmuştur. 1994 senesinde ekonomide yaşanan çalkalanmalar yüklü miktarda mevduat çekilmesiyle sonuçlanmıştır. Sonrasında bu durum kriz yaşanmasına neden olmuştur. Gittikçe gelişen, yeni hizmet olanakları sağlayan, yeni hizmet sektörlerini kapsayan rekabete dayanıklı bankalar yaratılmağa başlamıştır (Yazıcı, 2011, s. 5-6).

1.3. Mülkiyete Dayalı Banka Grupları

1.3.1. Özel bankalar

Bankacılığın gelişmesinden beri bulunan, kamu sermayesi bulunmayan, tüm sermayesi kurum ve özel şahıslara mahsus olan banka türleri özel bankalar olarak adlanmaktadır (Gündoğdu, 2016, s. 177). Benzer başka bir tanıma göre ise sermayesi özel kişi ve kurumlara mahsus olan, kamu payı bulunmayan bankalar özel bankalar olarak tanımlanmaktadır. Bu banka türleri çoğu zaman yatırım, mevduat veya ticaret bankası kısmında faaliyet gösterirler (Kaya, 2014, s. 72). Faaliyet alanları gittikçe genişlenmekle birlikte sektöründeki payları da artmaktadır.

Özel bankalar finansal sektörün faaliyetinin sürdürülmesinde önemli yeri olan, sermayesinin özel kurum ve kişiler arasında bölünen banka türleridir. Diğer birçok bankada olduğu gibi bu banka türlerinde de öz kaynak önem arz etmektedir. Bu anlamda özel bankaların toplam alabilecekleri ve kullandırabilecekleri kredi miktarları sınırlandırılmıştır (Sünerin, 2009, s. 20). Özel bankalar fon aktarma faaliyetlerinin en fazla yerine yetirildiği bankacılık türüdür. Mevduat biriktirmek ve kredi vermek bu bankaların temel kazanç yöntemleridir. Bunların yanı sıra çeşitli sigorta türlerinin poliçe düzenlemenin temin edilmesi, konut kredisi gibi farklı hizmetlerle de gelirlerini arttırmaktadırlar (Yılmaz , 2018, s. 14-15). Özel bankalar verdikleri farklı hizmet türleriyle müşterilerinin değişik taleplerini karşılamaktadırlar. Bu yolla aynı zamanda müşteri sayılarını da gittikçe arttırmaktadırlar.

Özel bankalar müşterilerini bankaya özgü bir şekilde değerlendirdikten sonra kişinin özel istekleri ve ihtiyaçlarını dikkate alarak ona uygun çeşitli ürünler sunmaktadırlar. Bu bankacılık türünün hizmetleri özel olarak yapılmış şubeler vasıtasıyla verilmektedir. Bu bankalar geleneksel bankacılık işlemleri, türev ürünlerde yatırım, gişe ve kiralık kasa, özel fonlar ve birçok farklı hizmet ve ürünler sunmaktadırlar (Çetin, 2014, s. 32-33). Bu banka türlerinin temel prensipleri kâr elde etmek olsa da, ülke kalkınması ve diğer alanlara kısıtlı bir şekilde katkıda bulunan aynı zamanda ekonomiye büyük katkı sağlayan geniş alanlı kurumlardır.

1.3.2. Kamu bankaları

Kamu bankaları tüm sermayelerinin kamuya mahsus olan bankalardır. Bu bankalar zaruri ekonomik ilerlemelerde kamu tarafından yaratılması zorunlu olan zamanlarda, şahsi kurum ve kişiler için kâr sağlamayan konularla ilgilenmek için kurulur, bazı özel veya yabancı bankaların devletin idaresine geçmesi yoluyla da geliştirilebilir (Kaya, 2014, s. 73). Bunların yanısıra bir sonraki paragrafta belirtildiği üzere faaliyetin; sadece kâr odaklı işlemlere dayalı olarak yürütülmediği, aynı zamanda devletin önem verdiği alanlarda işlevlerini üstlenen banka türleridir.

Kamu bankaları devlet bankaları olarak da anılan, tüm sermayesinin kamu tüzel şahıslarına veya hazineye, başka bir deyişle kamuya ait olduğu bankalardır. Kurulmasının temel amaçları, özel bankalar açısından gelir getirmediği bilinen alanlarda faaliyet göstermek, devlet tarafından büyük önem arz eden ekonomik çalışmalar veya hedefleri uygulamak ve kamu imkânları ile özel bölümün sermaye yetmezliğini onarmaya çalışmaktır (Gündoğdu, 2016, s. 177). Kamu bankalarının geçmişine baktığımızda yaptığı işlemlere bu bankaların çoğu zaman devlet tarafından yerine getirilmesi gereken ekonomik işlemleri yerine getirmek için yaratıldığı anlaşılmaktadır (Yılmaz, 2018, s. 14). Aynı zamanda devlet tarafından faaliyetinin izlendiği banka türü olduğundan, gerektiğinde ihtiyaç alanlarında devlet desteği alabilmektedirler.

Reel şahısların hisse senedinin olmadığı, sermayesinin kamuya mahsus olduğu ekonomik kurumlar kamu bankaları olarak tanımlanmaktadır. Özel kişi ve kurumlar için kazanç getirecek alanlarda faaliyet göstermeyen, kamunun ihtiyaç ve taleplerini karşılamaya yönelmiş bankalardır. Bu bankalar bazı banka türlerinin devletleştirilmesiyle de meydana gelebilir. Bazı dönemlerde devletçiliğin büyük önem arz ettiği ekonomilerde önceden belirtilen, faaliyet göstermediği alanlarda da bu banka türleri yaratılabilir (Çağırıcı, 2016, s. 14). Hisselerinde özel kişilerin payının olmaması bu bankaların özel amaçlara yönelik hizmet vermediğinin bir temel göstergesi olmaktadır. Şimdiki bankacılık sektöründe var olması ve gelişmesi özellikle devlet açısından büyük önem arz etmektedir.

1.3.3. Karma bankalar

Bu bankalar farklı sermayeler; yani tüzel ya da gerçek kişiler aynı zamanda bazı kamu kurumlarınca yatırılan sermayelerden oluşmaktadır. Başka bir deyişle kamu ve özel sektörün belirli ölçüde sermayeleriyle yaratılan kurumlardır. Sermayesinin tümü kamuya ait bir bankanın belli bir hissesini özel kuruluş veya kişilere satmasıyla da karma banka meydana gelebilir (Kaya, 2014, s. 73). Çoğu zaman hisselerinin büyük kısmı kamuya ait olan bu bankalar, özel sektöre ait hisseleriyle geniş bir faaliyet ağı yaratarak farklı alanlarda hizmet vermektedir. Aşağıda da belirtildiği üzere kamu banka türlerine ait olan bazı bankaların temeli karma mülkiyetlidir.

Var olan sermayesinin bazı kısmının kamuya, diğer kısmının kurumlar ve özel şahıslara mensup olduğu bankalar karma bankalar olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde kamu bankaları olarak adlandırdığımız bankaların bazıları gerçekte karma mülkiyetli bankalardır. Sermayelerinin büyük kısmı kamuya mahsus olmasına rağmen bazı kısımları halka sunulmuştur (Gündoğdu, 2016, s. 178). Bu bankalar bazı alanlarda kamu ve özel sektörün birlikte faaliyet göstermesinin daha avantajlı ve fayda sağlayacağı durumlarda büyük önem arz etmekle, faaliyetini bu yönde yoğunlaştırmıştır.

Karma bankalar, toplam sermayesinin büyük kısmı özel kişi veya kurumlar ve kamu kuruluşlarının arasında bölündüğü bankalardır. Bu kurumların genel anlamda özel ve kamu kuruluşlarının birleştiği alanlarda fayda elde edileceği düşüncesiyle kurulduğu söylenilebilir. Kamuya mahsus bir bankanın pay senetlerinin bazı hisselerinin özel kesime satılmasıyla da karma bankalar yaratılabilir (Çağırıcı, 2016, s. 14). Özet bir ifadeyle farklı kısımlarda sermayeler elde etmekle kendi kazanç alanını oluşturmaya çalışan, tek alanlı sermayelerle oluşabilmeyen bankalardır.

1.3.4. Yabancı bankalar

Yabancı bankalar sermayeleri yabancı kuruluşlar ve kişilere mahsus olan banka kurumlarıdır. Bu banka grupları yabancı sermayenin doğrudan akımı ile ya da merkez şubesi diğer bir ülkede olan müessesenin dışarıdaki şubesi şeklinde ola bilir. Faaliyetini sürdürdüğü o ülkede bazı özel izinlerle bunu yapabilmektedir. Ülkelerin büyümesi, sermaye

transferlerinin artması ve sağladığı bazı avantajlar bu bankacılığın genel bankacılık gruplarında payını daha da artırmaktadır (Kaya, 2014, s. 73). Kapsama alanı geniş olan, milli, yerli gibi kavramlarla faaliyetinde kısıtlamaları olmayan bu bankacılık türü, yatırım yapmayı hedefleyen yerli veya farklı ülke vatandaşları ve kuruluşların sermaye yatırdıkları kurumlar arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Birkaç ülkede iştirak hakkı veya şubesi olan ve bunları kontrol etme yetkisini kendinde barındıran ekonomik kuruluşlar yabancı bankacılık veya bir başka deyişle çokuluslu bankacılık olarak adlandırılmaktadır. Çokuluslu şirket olarak işlevini yapması ve direkt yabancıların yatırım özelliğini kendinde bulundurması, çokuluslu bankacılığın temel özelliği olarak nitelendirilmektedir. Bu banka tipinin odak noktası tüketici bankacılığı olup, ülke dışında olan kurumsal müşterilerine de hizmet vermektedir (Bumin, 2007, s. 5-6). Verdiği hizmetlerle sadece kurumun bulunduğu ülkedeki müşterilerinin değil, ülke sınırları dışındaki müşterilerinin de taleplerini karşılamaktadırlar. Bu yönlerinden dolayı dünya genelinde bankacılık sektöründeki payları gittikçe artmaktadır.

Yabancı bankaların artışı Türkiye’de de fazlasıyla olduğundan, bu bankaların işlevlerinin vergilendirilmesi yabancılar hukuku konusuna dahil olmaktadır (Başak, 2012, s. 3-4). Yabancı bankalar farklı ülkelerde hizmet verdiklerinden birçok ülke bu bankaların faaliyetiyle ilgili hukuki normlar belirlemiştir. Farklı ülkelerde açılan şubeler bu banka türünün uluslararası platformda kapsama alanını gittikçe arttırmaktadır.

Bazı ülkeler o cümleden de Türkiye’deki yabancı bankalar 2 ye ayrılır. Temeli yurtdışında kurulan ve belirli ülkede şube açan bankalar veya temeli belirli ülkede kurulan yabancı bankalar olarak ayrılır (Küçükbay, 2016, s. 13). Yabancı bankalar şube sayısının artmasıyla, farklı ülkelerdeki bankacılık sektörüyle hizmet alanlarını genişletmek ve yenilemekle gerek rekabet ortamında gerek ekonomik kriz ve riskler karşısında olumlu bir duruş sergilemektedir.

Herkes tarafından bilinen başka bir tanıma göre ise yabancı banka; dünya çapında teknik, enstrümanlar ve hizmet alanında yaratılan yenilikleri sunarak, uzun ve kısa vadede krediler vermekle dış ticarete aracılık yapma, kredi vermek ve elinde sermaye biriktirmek, yöneticiliği elinde tutabilen başka küçük şirketler vasıtasıyla önlerine çıkan riskleri minimize

etmekle, faaliyette bulunduğu bir ve birden fazla yabancı ÷lkede kârını artırmakla işlevliğini sürdüren bankadır (Aksoy, 1998, s. 378-381). Yurt dışı sermaye kesimleri bu banka türlerinin sermaye yapılarını oluşturmaktadır. Bu tür bankaların büyük kısmı ana ÷lkelerin de bir şubesi olmaktadır ya da doğrudan yabancı sermaye gibi de olabilmektedir. (Gündoğdu, 2016, s. 178). Gerçekleştirdiğı faaliyetlerle kurum olarak sadece kendi bünyesine katkı sağlamakla yetinmeyip aynı zamanda ÷lke ekonomisinin yurtdışı finansal işlemlerinde büyük avantaj sağlamakla, dış ticarete önemli rol oynamaktadır.

1.4. Bankacılıktaki Önemli Risk Türleri

1.4.1. Kredi riski

Kredi riskinin bilinen birçok tanımı yapılmıştır. Örneğin; bu risk verilen kredinin geç ödenmesi veya hiç ödenmemesinden dolayı son kârın piyasadaki karşılığının muhtemel değişimidir. Genellikle gelişmiş ÷lkelerde kredi riski, ticari bankaların karşılaştıkları en önemli risk türüdür. Gelişmekte olan ÷lkelerde ise müşteri sayının daha az ve bilinen olması bu riski azaltmaktadır (Mandacı, 2003, s. 71-72). Belirtildiğı üzere gelişmiş ÷lkelerde faaliyet gösteren bankaların karşılaştığı bu risk türü yapılan birçok işlemde var olmakla, daima gözlemlenmekte ve risk türleri içerisinde özellikle kredi işlemlerinde öncülük etmektedir.

Yapılan başka bir tanım da ise kredi riski; verilen borcun geri dönmemesi veya geç dönmesi durumunda ortaya çıkan risktir. Başka bir ifadeyle kredi riski, verilen borcun ödenip, ödenmemesinin olası zamanındaki belirsizlikle karşılaşması sürecidir. Kredi riskinin başka bir benzer anlamı ise, herhangi borç veya yatırımlarda mali zarar ihtimali olması demektir. Daha geniş bir tanımla ise kredi riski, herhangi bir bankanın anlaşmalı olduğı başka bir kurumla veya kredi kullanan müşterisiyle yapılan anlaşmada tarafların belirlenen koşulları sağlayamama olasılığıdır (Yıldırım, 2015, s. 96-97). Diğer paragrafta da belirtildiğı üzere bazı durumlarda yapılan anlaşmaya göre müşterinin krediyi ödeme zamanı daha dolmasa bile artık geri kalan kısmını ödeyemeyeceğı durumu belirlenmiş olabilir, bu da kredi riskinin farklı durumlarda da ortaya çıkacağını göstermektedir.

Bankadan kredi çeken veya başka hizmetlerinden yararlanan banka müşterisinin bankayla arasında yapılan mukavele şartlarını kısmen veya bütünlükte uygulanılmaması

sebebinden bankalarda ortaya çıkan ziyan riskidir. Kredi alan müşterinin borçlarını tam ödemediği ve ödeme süresinin bitmediği durumda geri kalan borcunu ödeyemeyeceğinin belirlenmesi durumu riskin olduğu durumdur. Bunları önlemek için bankalar borçların ödenmesini temin edecek ön hazırlıklar yapmak durumundadır (Yazıcı, 2011, s. 88). Bu ihtimalleri değerlendirdiğimizde, kredi riskinin oluşumunun minimize edilmesinde banka tarafından yapılacak stratejik planlar büyük önem taşımaktadır. Bu planların etkili olabilmesi için banka, kredi verdiği kurum ve kişileri daima gözlem altında tutmalı ve olası risklerde gerekli işlemleri gerçekleştirmelidir.

Bankalar tarafından verilen kredilerin çok sayıda olmaması ve bu kredilerin büyük tutarlarda olması, onların geri ödenmesi bankanın iflas etme olasılığını daha da yükseltir. Bankanın riskli bir firmaya kredi vermesi kadar, risksiz bir firmaya kredi vermemesi de yanlış bir kârardır (Ertem, 2015). Bankalar tarafından büyük hacimli kredilerin verilmesinden önce, verilecek kurum ve şahısların çok iyi denetlenmesi, alınacak kredilerin kullanım alanlarının hangi yönde olacağı hakkında bilgilerin elde edilmesi, ortaya çıkabilecek kredi risklerinin minimize edilmesinde büyük önem arz etmekle, fonların etkili ve verimli biçimde kullanılmasını temin edecektir.

Bankanın kredi verirken bazı hususlara özen göstermemesi ve var olan kredi miktarının büyük hissesini fazla kişi ve kurumlara dağıtılmaması durumunda da kredi riski yaratılmaktadır. Bankalar tarafından arz edilen kredinin kredi riskini kendinde barındırmadığı tek işlem olarak ülkelerin merkez bankalarına verilen krediler olduğunu söyleyebiliriz ki, burada riskin çok düşük olması veya olmaması durumunun nedeni devlet garantisinin olmasıdır (Altıntaş, 2006, s. 359-360). Ülkelerin merkez bankalarına verilen kredilerin çoğu zaman büyük hacimli olmasından dolayı fon birikimleri ve potansiyeli fazla olan bankalar bunu karşılayabilmektedirler.

1.4.2. Operasyonel risk

Bu tür riskler yönetimde üst kademelerdekiler tarafından belirlenen izlemde bir yanlış ortaya çıkarabileceği gibi, diğer orta ve alt yönetimce yürütülen tatbikat hatalarından dolayı da yaratılabilmektedir. Genel olarak operasyonel riskleri, bankanın faaliyeti döneminde

maruz kaldığı riskler şeklinde tanımlayabiliriz (Uyar, 2003, s. 26). Belirtildiği üzere yaranma sebepleri farklı olan bir risk türü olmakla ortaya çıkması muhtemel bir risktir. Genelde bu riskin ortaya çıkmasında banka içi yapılan faaliyetler öncülük etmektedir.

Operasyonel risk yeterli olmayan ve belirtilmiş hedefleri başaramayan kurum içi süreçlerden, dıştan gelen tesirlerden veya çalışanlar ve sistemlerden kaynaklanan direkt ya da dolaylı zarardır. Organizasyon riski, yasal riskler, personel riski, banka dışı riskler ve teknoloji riski birlikte operasyonel riski oluşturmaktadır (Yazıcı, 2011, s. 92). Operasyonel riskin oluşmasındaki bu farklı etkilerden dolayı riskin gerçekleşmemesi veya minimize edilmesi için yapılacak her bir işlemin onaylanmasından önce tekrar kontrollerinin yapılması her alana hakim yetkililer tarafından onaylanmalı daha sonra işlem faaliyete sokulmalıdır. Bu şekilde işlemler yürütülürse, risk olasılığı daha düşük düzeyde seyreder.

Operasyonel riski basit bir şekilde tanımlarsak: Personel hataları, kurum içi zamanlamalarda yaşanan hatalar, doğal felaketler zamanı ortaya çıkan sorunlar bu riskin ortaya çıkma sebeplerinden olmaktadır. Kredi ve piyasa risklerine ait olmayan riskler operasyonel risk kapsamına girmektedir. Bu riskin ortaya çıkma sebeplerini dört ana başlık altında birleştirebiliriz. Bunlar: (Gündoğdu, 2016, s. 36).

- Süreç
- Sistem
- İnsan
- Dış etkenlerdir.

Operasyonel risk banka idaresi zamanı yapılan hatalar, çalışan personellerin durumu zamanında ve doğru değerlendirememesi, bankalarda yapılan denetimlere fazla ara verilmesi ve denetim zamanı eksiklerin görülmemesi ve banka içi sistemlerde olan yanlıştan dolayı kayıp ve ziyana uğrama riskidir (Güney A. , 2012, s. 183). Bu çalışmada gösterildiği gibi denetimlerde bu riskin düşürülmesi de önem arz etmektedir. Yapılan denetimlerin zamanında ve gerektiği şekilde yapılması var olan riskin önceden belirlenmesine, kaldırılmasına büyük etki etmektedir.

1.5. Ekonomik Faaliyetlerine Göre Banka Grupları

1.5.1. Mevduat bankaları

Piyasada fon satanların ve fon arayanların ortak buluşma yeri olmakla, temel işlevini yapmasının yanı sıra, 1 yıldan fazla olmayan vadeli mevduat şeklinde elinde bulundurduğu fonları kendi ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması için kullanılmaktadır. Aynı zamanda nakit olmayan ve nakit kredilerle, farklı bankacılık işleri yapan, yaptığı bu işler karşısında harcamalar, faiz, komisyonların en fazla kısmını kendinde barındıran bankalardır (Yazıcı, 2011, s. 43). Geleneksel bankacılık sektöründe geniş bir yere sahip olan bu banka türü, birçok farklı alanın fon ihtiyacını karşılamakla ülke ekonomisinin kalkınmasında da etkin paya sahiptir.

Mevduat bankaları genelde kredi ihtiyacı olan kurum ve kişilere orta ve kısa vadeli kredi temin eden bankalardır. Bu bankaların amacı bazı sektörlerle gereken finansman ihtiyacını karşılamakla onlara destek vermektir. Vadesiz veya vadeli olarak elde ettiği fonları iştirakler ve kredi kanalıyla yatırımlara yöneltmekse bu bankaların görevleridir. Toplumun gelir düzeyi farklı olan birçok kısmına hitap ettiği için, piyasada bu banka türleri daha geniş yer almaktadır (Yılmaz, 2018, s. 10-11). Mevduat bankalarının toplumun farklı kısımlarına hitap etmesi aynı zamanda farklı alanlarda faaliyet göstermesine zemin yaratmaktadır.

1.5.2. Katılım bankaları

Bankanın bir türü olan katılım bankaları, inançlarının buyurduğu üzere yaptığı işlemlerde faiz kullanmayan şahısların taleplerini karşılayarak ve gerçekleştirdiği işlemlerde faizin olmadığı kurumlar olarak nitelendirilebilir. Bu bankalar piyasada yer almış bankacılık eksiklerinin tamamlayıcısı olmakla, bazı farklı sebeplerden dolayı sistem haricinde kalan atıl fon birikimini geri kazandırmakla sanayi sektörüyle ilgilenen ve farklı işlerde çalışan şahıslara başka finansal kaynaklı imkânlar temin etmektedir. Kazanılandan kâr hissesi, verilen kredilerden faiz değil katılım ücreti veya harcamalar olarak belirlenen ödemeler şeklinde tahsil edilir. Finansal işlemleri İslami boyutta simgelerler (Ertem, 2015, s. 48). Gerek Türkiye gerekse diğer İslam ülkeleri için büyük önem arz eden katılım bankaları, İslami kurallara uygun bir şekilde yaşamaya çalışan ve bunun doğrultusunda finansal

sektörde de bunu devam ettirmek isteyen kişi ve kurumlar için vazgeçilmez bir ekonomik anlam taşımaktadır.

Fonlarını zarar ve kâr payına göre elde eden, faiz kullanmayan, elde ettiği fonları direkt nakit olarak kullandırmayan, ortaklık ve ticaret anlayışına göre kullandıran bankalar olarak adlandırılan katılım bankalarının, temel görevi ellerinde bulundukları fonları faiz uygulamadan sanayi ve ticaret sektörlerinde kullanmak ve yaratılan zarar ya da kârı birikim sahipleriyle bölüşmektir. Diğer bankalardan farklı olarak ödemeyi nakit şekilde yapmazlar. Müşteriye gereken ürünü satan satıcıdan alarak nakit parayı satıcıya ödedikten sonra verdiği paranın üzerine kazanç miktarı ekleyerek fatura şeklinde müşterisine vererek onu borçlandırır ve daha sonra taksit şeklinde geri alırlar. Bu yapılan işlem de bir ticari işlem olarak gerçekleşmiş olur (Kaya, 2014, s. 84). Katılım bankalarının sunduğu bu özellikler İslam ülkelerinin ekonomik potansiyeline büyük etki etmektedir. Kullandığı yöntemlerle katılım bankaları bankacılık sektörüne olan sömürgeci bakış açısını da büyük oranda değiştirmektedir.

Katılım bankaları İslam dininin gerekçelerine uyarak faizin haram kılındığını kabul edenler için farklı finansal işlevler sunan ekonomik kurumlardır. Bu banka türleri dinin bu hükümlerini kabul edenlerin var olduğu düşüncesiyle mevduat bankalarına yönelmeyen atıl fonları piyasaya geri döndürmekle bu tüzel kişi ve kurumların faiz sıkıntısı ve endişesi olmadan fonlarını değerlendirme imkânı sunan kurumlardır (Yazıcı, 2011, s. 48). Bu banka türünün var oluşu ve gelişiminde faiz bulgusunun olmaması büyük önem arz etmiştir. Geleneksel bankacılıktaki elde edilen kârın büyük kısmı faiz esaslı olduğundan, Müslüman toplumun faiz hassasiyetinden dolayı önemli ekonomik kayıplar ortaya çıkıyordu. Bu bankacılık yöntemleri sayesinde bu kayıplar yeniden ekonomiye geri kazandırılmaktadır.

İslam'ın getirdiği gerekçelere uygun olarak faizin olduğu finansal kurumlardan uzak duran kesimin, bankacılık hizmeti sağlayan kurumlara ihtiyaç duyması sayesinde katılım bankaları ortaya çıkmış ve kısa zamanda genişlemiştir. Katılım bankaları krediden yararlanan kurumlara ve şahıslara çeşitli finansal hizmetler sunmakla, sistemde kullanılmamış olan atıl fonları geri döndürerek bankacılık sisteminin tamamlayıcısı rolünü oynamaktadır (Güney, 2012, s. 25). Katılım bankaları İslam dininin gerekçelerini ekonomik düzeyde gerçekleştiren

ve bu dinin hüküm sürdüğü ülkeler için vazgeçilmez ekonomik kuruluşlardır. Verdiği çeşitli hizmetlerle aynı zamanda bankacılık sektöründe de önemli yere sahiptir.

Faizin olmadığı, sonuçta ortaya çıkan zarar ya da geliri tasarruf sahipleriyle bölüşen banka türleri katılım bankalarıdır. Bu bankalar finansal işlev yürüten ve gerçek ekonomide hizmet veren kurumlardır. Elde ettiği fonları kullanma yöntemleri bakımından diğer banka türlerinden farklılık gösteren bu bankalar, diğer tüm bankacılık hizmetlerini vermektedir (Ural, 2014, s. 58). Katılım bankaları verdiği diğer birçok geleneksel bankacılık hizmetleriyle sadece İslam'ın var olduğu ülkelerde değil tüm dünya genelinde hizmet veren bir bankacılık alanına dönüşmektedir.

1.5.3. Yatırım bankaları

Mevduat biriktirmek yetisi bulunmayan, mevduat bankalarından farklı olarak belirli ekonomik faaliyetler ve kredi hizmeti veren banka türleri yatırım bankaları olarak adlanmaktadır. Bu bankalar, dış ticaretle ilgili faaliyetleri, nakit olmayan kredi taleplerinin temin edilmesini, yatırımlarda danışmanlık ve bunların halka iletilmesi, kurumların birleşmesi veya devredilmesiyle ilgili hizmetleri sağlamaktadır. Temel fon kaynakları, yurt dışı ve yurt içinden temin edilen krediler ve tahvil ihracıdır (Yazıcı, 2011, s. 47). Kısa vadeli kredi imkânı sunmayan Yatırım bankaları hizmet alanlarının belirli olması ve şube ağına az olmasından dolayı kısıtlı faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Genelde uzun vadeli yatırımlarda destek ve danışmanlık hizmeti sunmaktadırlar.

Şube birliklerinin çok az olmasından dolayı hizmet kapsamlı mahsullerinin tümünü gösteremeyen, ticaret bankalarından farklı olarak kısıtlı faaliyetler yerine getiren, mevduat biriktirme izninin olmadığı banka türleridir. Yatırım bankaları fon ihtiyacı olan kurumların uzun ve orta dönemde kredi ihtiyaçlarını ödeyen, kalkınma bankacılığının yerine getirdiği işlevin haricinde olan kısımlarda faaliyetini sürdüren ekonomik kuruluşlardır (Ertem, 2015, s. 55). Genelde fonlarını şirketlere yönelik kullandıran Yatırım bankaları şirketler açısından da gerek fon temini gerekse yatırıma dayalı uygulamalarıyla da büyük önem arz etmektedir.

Yurtdışından veya yurtiçinden mali kuruluşlar vasıtasıyla temin ettiği kredileri, şirketlerin uzun dönemli yatırımlarının gerçekleştirilmesi için sarf eden, farklı mevzularda sanayi müesseselerine müşavirlik hizmeti sunan kurumlar yatırım bankaları olarak tanımlanmaktadır. Bu bankaların temel fonksiyonları şunlardır (Güney, 2012, s. 17):

- Tasarrufları yatırımlara yönlendirmek
- İşletmelere danışmanlık yapmak
- Yatırımcının menkul kıymetlerinin satışını temin etmek
- Yatırımcılara danışmanlık yapmak
- Şirketlerin ihraca yönlendirdiği menkul kıymetleri almak ve satın alınacağını taahhüt etmek

Yatırım bankalarının kesin sınırlarla belirlenmiş mevcut bir tanımı olmasa da elde ettiği gelirleri genellikle komisyon ve ücretlerden oluşan, yatırım amaçlı fonların idaresini ve müşterilerine danışmanlık hizmeti veren bankalar olarak da tanımlanır. Aynı zamanda elde ettiği fonları mevcut piyasada bulunan tasarrufa malik şahıs ve kurumlardan elde etmek yoluyla faaliyetini sürdüren ve fon ihtiyacını temin eden kurumlar olarak nitelendirilebiliriz. Diğer bir özellikleri ise mevduat biriktirme haklarının olmamasıdır (Gürbüz, 2000, s. 79-95). Özet şekilde söyleyecek olursak Yatırım bankaları uzun dönemde fon ihtiyacı karşılamak isteyen şirketlerle, tasarrufları belirli düzeylerde kâr elde edecek şekilde yatırmak çabasında olan tüzel veya reel şahısları ortak noktada buluşturmaktadırlar. Bu bankalar şahsi birikimleri yatırımlara yönlendirerek bulduğu sermayelerle şirketlere finansal destek sağlamaktadır.

Yatırım bankaları öz hesap ve namlarına tahvil ve hisse senedi elde ederek, bunları yeniden kamuya satarlar. Bu manada yatırım bankaları toptan satın aldığı menkul kıymetleri, kamuya perakende olarak satan menkul kıymet taciri olarak adlandırılabilirler (Urgancı, 1982, s. 78). Yaptığı bu menkul kıymet tacirliği ve büyük oranda yatırıma dayalı fon kullandırma biçimleriyle bankacılık sektöründe farklı ve sınırlı ekonomik alan yaratmaktadır.

1.5.4. Kalkınma bankaları

Bu bankaların büyük kısmı gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde sanayileşmeyi artırmak için yatırım sermayesinde olan açığı kapatmak ve sağlam temel yaratarak sermaye sahiplerini odaklandırmayı ve teknik desteği kendisine amaç edinmiştir. Büyük finansal kurumlar, devletler ve tahvil ihracıyla elde ettikleri kaynaklar kalkınma bankalarının temel kaynaklarını oluşturmaktadır (Gündoğdu, 2016, s. 182). Bu farklı kaynaklarla elde ettiği fonları bazı temel hedeflere yönelik bir şekilde kullandırmakla yalnız bankanın değil ülkenin ekonomik kalkınmasında da büyük önem arz etmektedir.

Hedefi; genellikle ülkelerin gelişmekte olan kısımlarında yetersiz sermaye durumunda olan işletmelere ya da büyük kurumların yapmak istediği yatırımlara teknik ve kaynak desteği temin ederek kalkınmayı güçlendirmek olan kurumlardır. Kalkınma bankaları; sermaye piyasasının genişlemesine destek vermek, uzun ve orta vadeli fonlarla yatırımları temin etmek, i kaynakları sanayi alanına odaklandırmak, yabancı sermayeleri yatırıma teşvik etmek gibi birçok fonksiyonları yerine getirir (Ertem, 2015, s. 59). Elde ettiği fonları kısa vadeli olarak kullandırmayan katılım bankaları aynı zamanda büyük kurumlara sağladığı destekle banka türleri içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Kalkınma bankaları az gelişmiş ülkelerde yatırım sermayesindeki eksikliği tamamlamak ve teknik desteği temin etmekle sanayileşme prosesine destek vermek maksadıyla kurulan bankalardır. Bu bankaların temel fonksiyonları (Urgancı, 1982, s. 77);

- İşletmelere teknik destek sağlamak
- Yeni yatırımlara öncülük etmek maksadıyla yatırım projelerinin hazırlanmasına destek olmak
- Sanayi kısmını uzun ve orta dönemli kredilerle temin etmek
- Yurtdışından ve uluslararası maliye kurumlarından gelen teknik yardım ve dövize yön vermek

Yürüttüğü işlemler bakımından yatırım bankalarının yaptığı işlere benzese de bazı konularda kalkınma bankaları farklılık göstermektedir. Kalkınma bankaları gelişmekte olan ve piyasanın dar olduğu ülkelerde meydana gelse de yatırım bankalarının gelişmiş ülke ve geniş piyasalarda ortaya çıkması en büyük farklılıklarıdır. Yatırımcılara sermayelerinde olan

eksiklerini gidermekte yardım ederek onları ilgili alanlara teşvik etmekle, kalkınma ve sanayileşme düzeyinin artırılmasına yönelik hizmet veren kurumlardır (Güney, 2012, s. 20). Gelişmekte olan ülkelerde gerçekleştirdiği faaliyetlerle piyasanın genişlemesi, kurumların önemli destekçisi olarak ülke gelişiminde oluşan finansal boşlukların doldurulmasına büyük oranda olanak sağlamaktadır.

İşlevsel bakımdan yatırım bankaları ile birbirine çok benzeyen ve genelde faaliyetini geliştirmekte olan ülkelerde sürdüren kalkınma bankaları çoğu zaman sanayi odaklı durumlarda faaliyet göstererek, üretim kısmının finansal ihtiyacını kapatır ve genelde kendi kaynakları veya uzun ya da orta dönemli dış ve iç kredilere odaklanır (Gürbüz, 2000, s. 79-95). Katılım bankaları özellikle sanayileşme alanlarına büyük ilgi göstererek bu yatırımların gerçekleşmesine büyük destek göstermektedir.

Yatırım sermayesinde ortaya çıkan açıkların kapatılması amacıyla yaratılan ve çoğunlukla geliştirmekte olan ülkelerde hizmet veren kalkınma bankaları, sektör ağırlıklı işler yapmakla yurtdışı ve içeride olan fonlardan yararlanarak var olan yatırımlara destek vermek, başka bir taraftan ise kalkınmanın yolunu kesen durumları ortadan kaldırmak için gerekenleri yapmaya çalışarak, kalkınmanın daha da hızlandırılmasını kendilerine hedef edinmekle işlevliğini sürdürmektedir (Ural, 2014, s. 56). Bunların yanı sıra katılım bankalarını, faaliyetini devam ettirdiği müddetçe yatırım işlemlerinin gerçekleşmesine engel oluşturan birçok alanda da gereken desteği ve hizmeti vermekle yatırım ve kalkınmaya kendine hedef belirlemiş bir banka olarak da tanımlanabilir.

Devletin sunduğu kalkınma planları doğrultusunda, bu hedefe yönelmiş sektör ve yörelere finansal desteği temin etmek maksadıyla yaratılan kalkınma bankaları şu esas işlevleri gerçekleştirirler (Kaya, 2014):

- Yeni sermaye yatırılacak sektörlerle destek vermek
- Yatırımları uzun dönemli fon desteğiyle temin etmek
- Rasyonel ve kârlı sektörleri keşfetmek için yollar aramak
- Farklı kaynaklardan alınan döviz, kredi ve yardımları yönlendirmek.

1.5.5. Merkez bankaları

Başka bir deyişle bankaların bankası olarak da adlandırılan bu bankalar; fiyatlar dengesini sağlamak, ülkenin milli parasını çap etmek, ekonomik ve mali mevzularda devletin müşavirliğini yürütmek, döviz ihtiyatını yönlendirmek gibi çok yönlü bir faaliyet alanına sahiptir. Belirtilenlerin yanı sıra alınacak kredi miktarını ve bölüştürülmesini düzenlemek ve bir sıra başka faaliyetlere sahiptir. Merkez bankasının ana hedefi olan dengeli fiyat düzeyinin korunmasını bağımsızlık anlayışı altında yapmaktadır (Gündoğdu, 2016, s. 183). Aynı zamanda bankalar arası akışı temin etmek ve bazı araçlardan yararlanarak politika geliştirmeye destek vermekle esas banka rolünü üstlenmektedir (Güney, 2012, s. 7).Belirtildiği üzere birçok ekonomik faaliyetleri gerçekleştiren ve mevcut ülkedeki ekonomik sistemi için önemli ve aynı zamanda vazgeçilmez bir kurumu olan Merkez bankası, ülkedeki bankacılık sistemine yön veren ekonomik bir kurum şeklinde de tanımlana bilir. Uygulanan politika yöntemlerinde de büyük önem arz eden Merkez bankaları, ulusal ekonomi açısından önemli olan kurum ve sektörlerle desteğin yönlendirilmesi, kredi faiz oranlarının belirlenmesi ve piyasaya gereken kredi miktarının yönlendirilmesini temin etmektedir.

Merkez bankasının günümüzde temel faaliyetleri; ülkede olan döviz ve altın rezervlerini idare etmek, fiyat düzeyini dengede tutmak, ülkenin para piyasasındaki düzenlemeleri yapmak, ülkedeki bankacılık sektörüne yön veren bir banka olmakla gereken yerlere gereken kredi miktarını yönlendirmek ve veznedarlık görevini yapmakla ülke dışı ödemelere yön vermektir (Ertem, 2015, s. 86). Gerçekleştirdiği bu faaliyetlerle piyasada para fazlalığının yaranmasını engellemekle paranın değer kaybetmesini önlemektedir. Aynı zamanda uluslararası düzeyde yapılan ödeme ve kredi işlemlerini gerçekleştirmektedir.

Kısa bir tanım olarak söylersek, ülkenin para politikasını idare eden kurum merkez bankasıdır. İlk ortaya çıkmasındaki amacı menfaat kazanmak olsa da şimdiki zamanda hedefi, para politikasını yönetecek düzenlemeleri finansal kurumlar üzerinden sağlamaya çalışan özel kuruluşlar olmaktır. Bu bankaların iki temel mevcuttur:

1. Fiyat istikrarını yaratmak ve devamlılığını temin etmek
2. Kararlı ve dengeli kalkınma içerikli bir büyüme sağlamaktır

Bunların beraberinde esas amaçlardan biri de tam istihdamı ve para, döviz piyasalarının dengede olmasını temin etmek (Atış, 2014, s. 89). Merkez bankalarının esas amaçlarından olan tam istihdamın sağlanması ve buna yönelik politikaların yürütülmesi ülkedeki ekonomik durumun düzelmesi ve insanların refah düzeyinin arttırılması da büyük önem arz etmektedir.

Ticaret bankalarının oluşturulması ve yaylmaya başlaması, ekonomik ve sosyal büyümenin artmasından dolayı bir ihtiyaç olarak merkez bankaları çıkmıştır. Bu bankalar ülkenin para piyasası ve bankacılık sisteminin idarecisidir. Merkez bankalarının en önemli fonksiyonları aşağıdakilerdir (Kaya, 2014, s. 85):

- Yurtdışı ödemeleri yönetmek
- Devletin mali ajanı veya veznedarlığını yapmak
- Ülkedeki döviz ve altın rezervlerini idare etmek
- Para piyasasını düzenlemekle fiyat istikrarını sağlamak
- Ülke genelindeki kredi hacmini ve bölüştürülmesini yönlendirmek

Özet olarak Merkez bankası ülke ekonomisinin temelinde dayanan kurumlardan biri olmakla ve ülkedeki bankacılık sektörünün en üst basamağında yer almakla çok önemli görevleri üslenmektedir.

1.5.6. Holding bankacılığı

Holding bankacılığının genel anlamı; bir ticaret sermayesi veya sanayi grubunun, bir bankanın hisselerinin esas bölümünün idaresini elinde tutması demektir. Bu bankacılık tipi ilerlemekte olan ekonomilerde, özel kesim sermayelerini artıracak düşünülmele bazı ayrıcalıklar ve vergi muafiyetleriyle devlet desteyi almaktadır. Başka firmaların denetimlerini düşük öz sermaye ile elde etmek imkânı, holding çapında, kurumun idare etmesine ilişkin belirli işlerin daha etkin bir şekilde yerine getirilmesi ve diğer aynı temel işleri yapan birleşmelerle yapılan rekabet holding sayısının süratle çoğalmasına sebep olan nedenlerdendir (Yıldırım, 2015, s. 74-75). Diğer bir ifade ile Holding bankacılığını büyüyen

ekonomilerde büyüyen şirketlerin fon ihtiyacını gidermek için belirli şirketlere yönelik faaliyet gösteren bankacılık türü şeklinde tanımlaya biliriz.

Bu kavram çoğu kez herhangi bir bankanın idare etme ve teftişinin holding kontrolünde bulunduğu banka türleri için kullanılır. Bu banka türleri bulundukları gruplara hızlı ve erişebilir kaynaklar temin etmekle değerlendirilir. Fon arayan kurum ve holdinglerin asan fon bulabileceği inancı bu tür bankacılığın ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır (Gündoğdu, 2016, s. 184). Bu bankacılık türünün ortaya çıkması ve gelişmesiyle birlikte kâr payının artırılması aynı zamanda harcamaların azaltılmasının mümkün olduğunu söyleye biliriz.

Holding bankacılığının genişlemesinin esas nedeni, holdinglere mahsus bankaların kaynak bulmada zorluk çekmemeleridir. Hızla genişleyen ve işlev alanını genişleten holdinglerin büyük oranda finansal kaynağa ihtiyacı ortaya çıktığında ve bu ihtiyacı daha kolay çözmek yolunun bankayı almak olduğunu düşünen holding bankaları aynı zamanda bu yolla saygınlıklarını da arttırıyorlar. Bunların sonucu olarak holdingler kendi kapsama alanlarında olan kurumlara daha düşük faiz oranlı kredi temin ederken, diğer kurumlara daha yüksek faiz oranları sunmakla da kazanç elde etmeyi hedeflemişlerdir (Kaya, 2014, s. 87). Mahsus olduğu holdingin finansal ihtiyacını karşılamasının yanı sıra ilave kazanç olanağı yaratması bu bankacılık türüne olan yönelmeyi daha da arttırmaktadır. Bunun sonucunda yönelmeler de dünya ekonomisinde Holding bankacılığının payı gittikçe artmaktadır.

1.5.7. Tarım bankaları

Verdiği kredilerle büyük riskler alan tarım bankaları diğer finansal hizmet veren kurumlardan farklı bir hizmet verdikleri için devletler tarafından hususi özen gösterilip desteklenen kurumlardır. Bu bankalar tarafından çiftçilere verilen kredilerin üretime mi yoksa tüketime mi hizmet edeceği net bilinemediğinden risk olanakları daha da artmaktadır. Tarımla ilgili yapılan birçok işlerde çiftçiler genelde kısa ve orta vadeli kredilere ihtiyaç duyarlar. Aynı zamanda doğal felaketlerden dolayı çok fazla risk olmasına rağmen, tarım bankaları gereken desteği sağlamayı kendine amaç edinmiştir (Ural, 2014, s. 57). Diğer bankalardan farklı olarak tarım bankaları; tarıma has kredi riskleri, çiftçilerle yakından iletişim ve genel tarım durumunun incelenmesi kimi faktörlerle iç içedir.

Tarım sektöründe var olan problemlerin ortadan kaldırılması, sektöre destek verilmesi ve tarım alanına uygun yapıya sahip finansal kuruluşların yaratılması maksadıyla kurulan tarım bankaları; tarımdan elde edilen kazancın artırılmasına, tarım sektöründe üretimin daha dinamik bir şekilde uygulanmasına ve bu kısımda yaşamlarını sürdüren vatandaşların yaşam kalitesinin artırılmasına katkıda bulunmakla sektöriyel büyümenin temelini oluşturulmasında büyük önem arz ediyorlar (Kaya, 2014, s. 79). Bunların yanı sıra Tarım bankaları insanlık için en önemli sektör olan tarım sektörünün gelişimi ve sürekli faaliyetinin temini için gereken desteği sağlamaya yönelmiş ekonomik kurumlardır. Bu kurumlar ülkenin tarımsal alanda kalkınmasında da büyük önem arz etmektedir.

Tarım alanının diğer birçok alandan farklı nitelik taşıması, bu alana özgü finansal destek sağlayacak kurumlara devletin yardım yapmasını gerektirmektedir. Bu alan risk alanı fazla olan bir alan olsa da temel gıda sektörlerini kendine bağladığı için bir o kadar da önemlidir. Tarımda genellikle uzun, orta ve kısa vadeli tüm kredi çeşitleri kullanılmaktadır. Tarımsal tesisler, araçlar için uzun, ürünün yetiştirme dönemi için orta, hasat içinse kısa vadeli kredilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu taleplerin artışı Tarım bankaların ortaya çıkmasına ve genişlenmesine olanak sağladı (Çetin, 2014, s. 37). Özellikle tarım ülkeleri için büyük önem arz eden Tarım bankaları; tarımsal alanların gelişiminde, tarımdan gelen gelirin artmasında ve tarım sektörünün öncülük etmesinde önemli yere sahiptir.

1.5.8. Maden bankaları

Maden bankaları, ülke arazisindeki doğal kaynakların bulunması ve kullanılması için talep olunan finansal desteği temin eden bankalardır. Bu bankalar gelişmekte olan ülkelerde devlet bankası, gelişmiş ülkelerde ise özel teşebbüs görünümündedir. Gelişmekte olan ülkelerde kaynakların yabancı veya özel işletmeler tarafından kullanılmasının kabul edilmemesinden dolayı bu durum gerçekleşmektedir (Çağırıcı, 2016, s. 21). Özellikle yeraltı kaynakların fazla olduğu ülkelerde maden çalışmaları daha sık ve geniş yapılmaktadır. Madenden hangi kaynağın çıkarılmasından asılı olarak, bulunduğu ülke ekonomisine belirli oranda etki göstermektedir. Altın, gümüş ve bunun gibi birçok bazı yüksek maddi değeri olan kaynakların bulunduğu madenler özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomi açısından

büyük önem kazanmaktadır. Bu kaynakların elde edilmesi için gereken finansal desteği sağlayan bankalar Maden bankaları olarak adlandırılmaktadır. Bu bankalar devlet tarafından özellikle desteklenmektedir.

1.5.9. Halk bankaları

Kasaba ve şehirlerde var olan küçük işletmelerde işlerini, üretimlerini artırmak için krediye ihtiyaç duyarlar. Bu tür esnaf ve çalışanların ihtiyaçlarını gidermek için faaliyet gösteren bankalar halk bankaları olarak adlanmaktadır (Öçal ve Çolak, 1999, s. 41). Toplumda önemli yere sahip olan esnaflar ve birçok diğer işletmeler açısından büyük önem kazanan halk bankalarına talep her geçen gün daha da artmaktadır. Aynı zamanda bu banka türü devlet tarafından desteklenmektedir.

Halk bankaları, büyük kısmı kişisel el emeğiyle çalışan, büyük olmayan zanaatkarlar ve esnafların kısa ve orta dönemli kredi ihtiyacını ödeyen kurumlardır. Bu kısmın talep ettiği küçük kredilerin diğer bankalar tarafından maliyetli ve riskli görülmesi, bu banka türlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Verdiği kredileri genellikle kooperatifler yoluyla olduğundan aynı zamanda kooperatifçiliğin genişlemesine de destek olmaktadır (Urgancı, 1982, s. 75-76). Halk bankaları, diğer bankalardan kredi almakta zorlanan esnaf ve zanaatkarların finansal destek almasında önemli yere sahiptir.

Devamlı ağır borç ve faiz yüküyle karşı karşıya olan halk bankalarının bu tür durumlarla maruz kalması hem banka hem de ülke genelinde ki ekonomik durum açısından büyük sıkıntılar yaratır. Bu durumların minimum düzeye getirilmesi için, bu banka türleri devlet desteği ve ciddi yasalar doğrultusunda faaliyetini sürdürmektedir. Esnaf, küçük müesseselerin ve sanatkarların finansal talep ve isteklerini karşılamaktır (Yılmaz, 2013, s. 20). Belirtildiği üzere devlet açısından da önem arz eden bankalar gerçekleştirdikleri faaliyetle toplumun çalışan orta kısmını desteklemekle ulusal ekonomiye katkı sağlamaktadır.

1.5.10. Ticaret bankaları

Ticaret bankalarının genelinin iki mühim fonksiyonu mevcuttur; borç vermek ve borç almak. Borç vermek genelde iskonto biçiminde, borç almak ise mevduat biçiminde gerçekleşir. Bu açıdan ticaret bankaları iskonto veya mevduat bankaları şeklinde de adlandırılmaktadır. Bu bankaların banka sektöründe faaliyetleri sonundaki önemli katkılarında biri de kaydı para meydana getirmeleridir (Öçal ve Çolak, 1999, s. 37-38). Ticaret bankaları bankacılık sektöründe geniş yayılmış bankalardır. Bu bankaların hissedarları genelde özel şahıs ve kurumlara mahsustur.

Ticaret bankaları tüm diğer bankalarda olduğu gibi esas amacı kâr elde etmek olan ama vadesiz mevduat toplamasıyla diğer banka ve müesseselerden farklılık gösteren bankalardır. Elde ettikleri fonlarla kısa dönemli ticari kredilerle birlikte birçok sektörde uzun ve orta dönemli krediler de vermektedir. Bunları göz önünde bulundurarak çek hizmeti sunan ve vadesiz mevduat toplayan bütün bankalar ‘ticari banka’ kavramına ait olabilirler (Geylan, 1985, s. 16-17). Esnek banka türü olan ticaret bankaları bazı kaynaklarda ayrı bir banka türü şeklinde verilmemektedir. Genel bankacılık hizmeti veren bankaların toplam adlandırma biçimi şeklinde kullanılmaktadır.

Elde ettikleri birikimi kredi olarak ticaret ve sanayi kısmında değerlendirerek finansman açığını gideren Ticaret bankalarının temel fon kaynakları:

- Kullanılan krediler
- Mevduat
- Öz kaynaklardır

Bu kaynaklar vasıtasıyla elde ettikleri fonları durağan kıymet satın alarak, kredi vererek, iştirakte bulunarak ve menkul kıymetler satın alarak değerlendirirler (Kaya, 2014, s. 81). Farklı yöntemlerle fon elde etme ve bu fonları farklı yöntemlerle kullandırma seçenekleri bankanın fazladan kâr elde etmesine ve birçok alanda faaliyet göstermesine olanak sağlamaktadır.

Ticaret bankaları ulusal para politikalarının faaliyetini yükseltmekle merkez bankasının seçtiği politika araçlarının piyasadaki etkisini daha da arttıırırlar. Bu bankaların sunduğu temel işlemler şunlardır (Güney, 2012, s. 33):

- Kredi
- Mevduat toplamak
- Uluslararası bankacılık hizmetleri
- Kredi kartı
- Çek-senet ve vb.

Çoğunlukla bir yıl kapsamlı kısa dönemli faaliyetlerle mevduat elde etmekle üretim ve ticarete finansal destek sağlayan ticaret bankaları, piyasada önemli bir yer tutmaktadır. Elde ettikleri fonların bazı kısımlarını günlük ihtiyaçların ödenmesi için, geride kalan kısmını ise sanayi ve ticari alanlarına sarf ederler. Bu bankalar kaydı para yaratmakla, para arzına da etki ederler (Ertem, 2015, s. 47). Yapılan araştırmalardan da görüldüğü üzere ekonominin birçok sektöründe faaliyet gösteren bu ticaret bankaları, bankacılık sektörü ve ülke ekonomilerinde önemli bir yere sahiptir.

1.5.11. Elektronik bankacılık

Bir dağıtım kanalı anlamına gelen elektronik bankacılık ile ilgili birçok tanım yapıla bilir. Genel anlamda elektron bankacılık; harcamaların en alt düzeye indirilmesi, günümüzde ilimin büyük önem taşıdığı toplumda en son teknolojinin kullanılması, bu teknolojinin getirdiği kolaylık ve hızın banka işlevleri için kullanılması, ilerlemesi ve bunların sonunda ulaşılan hizmet ve ürünler olarak açıklanabilir. Aynı zamanda bu bankacılık alanı bankalara kredi vermek ve birikim toplamak faaliyetinin daha da genişlen dirilmesine ve rekabete dayanlı bir kurum şeklinde formatlanmasına olanak sağlamaktadır (Erol, Çınar , ve Duramaz, 2015, s. 3). Özellikle banka müşterileri için büyük kolaylık sağlayan ve onları gereksiz harcamalardan uzak tutan elektronik bankacılık sistemine büyük talep vardır. Bu sistem aynı zamanda bankanın daha fazla kesime hizmet ve ürün sunmasında büyük olanak sağlamaktadır.

Elektronik bankacılık, teknolojinin gelişmesiyle ilgili paranın elektronik araçlarda rakam halini alması yani ‘Elektron Para’nın yaratılması sonucunda elektronik araçlar vasıtasıyla değişik işlemler yapılması ve verilen hizmetlerin genişlemesidir. Bu tür bankaların iki temel özelliği vardır. Bunlardan ilki süreçlerin yapıldığı teslim kanallarının yapısı, ikincisi ise müşterilerin bu kanallara ulaşma araçlarıdır. (Güney, 2012, s. 134). Paranın dijital bir rakam halinde değer kazanarak işlemlere tabi tutula bilmesi elektronik bankacılık sisteminin temelini oluşturmuş ve beraberinde diğer birçok hizmet türünü bankacılık sektörüne kazandırmıştır.

Bankacılık sektöründe rekabete dayanıklılığı ve dinamikliğini yükseltmek için finansal yenileme yani teknolojik ilerlemeler ve nezdinde ürün çeşitliliğin artan düzeyde olması gerekmektedir. Kullanılan teknolojik yenilikler ortaya çıkan yeni finansal mahsullerin piyasa tarafından alınması ve yayılmasına önemli etki göstermektedir. Teknolojinin finansal kısmında olan ilerlemeler; bankalarda yapılarda olan örgütlemelere yeniliklerin ilavesi ve yeni kurumların yaratılması, faaliyetinin temini, bankalarda standartlaştırılmış veri akınının temini, daha az zaman kullanarak yapılan işlem sayısının artmasına, mesuliyetin tek kademede olmamasıyla değişik gruplara değişik sorumluluklar ve yetkiler yüklenmesine, daha az maliyet kullanmaya ve geniş kapsama alanında hizmet yapmaya olanak sunmaktadır (Gündoğdu, 2016, s. 283-284). Elektronik bankacılık sunduğu bu geniş kapsamlı kolaylıkların yanı sıra özellikle şimdiki piyasada bankanın sektör içerisindeki duruşunu belirleyen faktörlerdendir. Bunun bilincinde olan bankalar sundukları hizmet ve ürünlerde en son teknolojik yeniliklerden faydalanmaya çalışmaktadır.

Uluslararası platformda işlevliğini sürdüren bankaların sunduğu esas hizmetlerden biri de değişik ülkelere seyahat eden ya da bu ülkelerde ikamette olan şahıslar arasında fon alışverişini temin etmektir. Bunun dışında diğer bankacılık hizmetleri gibi kredi vermek, döviz ticareti ve mevduat biriktirmek fonksiyonları mevcuttur. Elektronik araçlar bankacılığın şubesiz hizmeti olarak bilinir ve sundukları hizmet karşılığında aldıkları hizmet bedelinin şubelere göre daha ucuz olması müşterileri elektronik bankacılığa yönelten nedenlerdendir (Öçal ve Çolak, 1999, s. 230-232). Bunların yanı sıra boşuna zaman kaybı, işlem süresinin uzaması gibi birçok diğer faktörler de müşterilerin elektronik bankacılık hizmetlerine yönelmesine olanak sağlamaktadır.

Teknoloji durmadan geliştikçe, bankacılık sektörü de bundan yararlanarak kendi hizmet ve ürün kapsamını genişletmektedir. Teknolojinin yardımıyla artık verilen hizmetler şubelerle sınırlı kalmadan, bağımsız bir şekilde istenilen yer ve zamanda sunulabilmektedir. Yaratılan bu elektronik bankacılık sayesinde fatura ödemeleri, hesaba para yatırma veya hesaptan para harcama, mevduat işlemleri ve başka bir çok işlemler gerçekleşmektedir. Bu bankacılık türünün verdiği hizmetleri; ATM, telefon bankacılığı, internet bankacılığı ve cep bankacılığı şeklinde gruptandırabiliriz (Kaya, 2014, s. 37-38). Gerçekleşen bu işlemlerin şubelere gitmeden istediğiniz yerden elektronik araçlar vasıtasıyla gerçekleşmesi bankacılık sektörüne yönelmeleri de arttırmaktadır.

Bankacılığın sunduğu farklı hizmet türlerinde elektronik bankacılık mühim yer tutmaktadır. Sunduğu hizmetlerle; döviz satma ya da döviz alma, hesap bakiyesi ile ilgili işlemler, ödemelerin temin edilmesi, havaleler, yeni hesap yaratma ve başka birçok prosedürleri gerçekleştire biliyorsunuz. Bunlar dışında mekan ve zaman sınırının ortadan kalkması ve düşük maliyet içermesi internet bankacılığına talebi günden güne arttırıyor (Mermoud, 2011, s. 58). Diğer birçok kaynakta da belirtildiği üzere gerek işlemleri gerçekleştirmesi gerek de hizmet alanlarını genişletmesiyle elektronik bankacılık, bankacılık sektörünün önemli ve vazgeçilmez bir alanıdır.

1.6. Kapsadığı Alana Göre Banka Grupları

1.6.1. Ulusal bankalar

Ulusal bankalar sadece ulus sınırları içerisinde faaliyet gösteren banka türleridir. Çoğunlukla bir ana merkezi olan aynı zamanda geniş şube ağına sahip olmakla faaliyetlerini sürdürmektedirler. Farklı konularda faaliyet gösterdiklerinden, kapsama alanları günden günden artmaktadır (Çağırıcı, 2016, s. 16). Geniş şube ağının olması ve hizmet alanlarının genişlenmesi Ulusal bankaların sektör içerisindeki paylarını da gittikçe arttırmaktadır.

Herhangi bir yerleşime veya bir bölgeye mahsus olmayan, bütün ülke çapında faaliyetlerini devam ettiren birleşik bankalardır. Genellikle birçok şubesi olmayı hedefleyen ve bankacılık sisteminde fazla görülen bir banka türüdür. Ulusal bankalar çalışma bölgelerini kısıtlı tutar veya yurtdışında hizmet göstermezler (Gündoğdu, 2016, s. 180). Özetle Ulusal

bankalar herhangi bir ulusal sınır içerisinde geniş şube ağı yaratmak ve bununla daha fazla ürün ve hizmet sunmakla, daha çok gelir elde etmeği hedefleyen bankalardır şeklinde tanımlaya biliriz.

1.6.2. Uluslararası bankalar

Ulusal para ya da yabancı parayla hizmet veren, idare etmesi yabancılara veya yerli vatandaşlara mahsus olan, yabancı veya yerli kurumlarla yapılan iş boyutundan dolayı perakendeci ya da toptancı faaliyetleri yapabilecek banka türleri uluslararası bankalardır. Bir uluslararası bankanın faaliyetinin esası, ulusal mekan sınırlarını aşarak dünya genelinde bilinen teşkilat yapısını kendinde barındırmak ve dünya bankacılık sektöründe yenilenen bilgileri değerlendirmeyi başarmaktır (Altan, 2001, s. 54-55). Uluslararası bankalar birçok uluslarda şubeler yaratmak, büyük çaplı hizmetler vermek ve geniş piyasa alanına yönelmekle ülkeler arası finansal alış-verişlere büyük katkı sağlamaktadır.

Yalnızca yaratıldığı ülkede değil diğer ülkelerde de şubeleri olan, oluşturulduğu ülkede yaşayan yerel insanlara hizmet verdiği gibi yurtdışında yaşayan müşterilere de yaşadıkları ülkede hizmet veren bankacılık türüdür. Bu bankalar ürün ve hizmet hareketlerinde kısıtlamanın ortadan kaldırılması, haberleşme ve iletişim teknolojilerinde ortaya çıkan yenilikler ve ulusal kısıtlama alanı olmayan şirketlerin uluslararası düzeyde gelişmesine olanak sağladığı için kısa bir zamanda genişlemeye başlamıştır (Gündoğdu, 2016, s. 180). Aynı zamanda Uluslararası bankacılık işlevi yapan bankaların faaliyetlerini en az iki ülkede sürdürüyor olmaları gerekmektedir. İki farklı ülke olması demek en az iki değişik uygulamanın tatbik edilmesi demektir (Ertem, 2015, s. 72). Farklı ülkelerde hizmet vermesinden dolayı, ulusal bankalarla kıyasla yenilik ve değişimlere daha hızlı ulaşmakta ve bunlara açık olmaktadır.

Uluslararası bankalar genel bankacılık hizmetleri olan; döviz alma ve satma, kredi verme, mevduat toplama ve fon aktarımları gibi hizmetlerin yanı sıra şu hizmetleri sunmaktadır (Güney, 2012, s. 137-138):

- Danışmanlık hizmetleri

- Çek/senet tahsili
- Döviz işlemleri
- Yönetim hizmetleri
- Yurtdışına kredi kullandırma ve diğer işlemler.

Uluslararası bankalar uluslararası düzeyde perakendeci ya da toptancı bankacılık hizmetleri verebilen, dünya çapında geniş bir şube birliğine sahip olan ve dünya kapsamlı finansal merkezlerde işlevliğini sürdürebilen kurumlardır. Dünya ülkelerinin ekonomilerinin büyümesi ve bu büyümeyle uluslararası mekana açılması, teknoloji ve ulaşımda ortaya çıkan yenilikler, sermayeye olan talebin yoğunlaşması ve birçok gelişmeler bu banka türünün yaygınlaşmasını hızlandırmaktadır (Kaya, 2014, s. 75). Dünya ülkelerinin ekonomik alanlarının daima birbiriyle iletişimde olması ve ortaya çıkan bu iletişim kanallarında gereken finansal desteğin sağlanılmasında ve diğer birçok alanda sürdürdüğü faaliyetle uluslararası ekonomilerde büyük önem arz etmektedir.

1.6.3. Kıyı bankalar

Ulusal bölge dışından elde edilen birikimlerin yeniden dış bölgelerde işletilmesini hedefleyen kurumlar kıyı bankacılık olarak tanımlanır. Bu bankalar tarafından yapılan işlemler düşük ve hızlı finansal destekle gerçekleştirilir ve var oldukları ülkede mevduat biriktirme hakkına sahip değildirler. Kıyı bankaları geniş hacimli işler gerçekleştirerek ve büyük riskleri göz önünde bulundurarak toptancı bankacılık kavramına uygun hareket etmektedir (Altan, 2001, s. 52). Gerçekleştirdiği bu işlemlerle uluslararası düzeyde faaliyet gösteren bu bankalar sektörde gittikçe genişlemektedir.

Çoğu zaman hem borç verenin hem de borcu olanın hakim olmadığı prosedürlerin yerine getirildiği bankalar kıyı bankalar olarak tanımlanır. Önceden belirlenmiş hedeflere yönelen fonların dünya çapında alışverişlerine önayak olmak kıyı bankacılığının temel faaliyetlerini oluşturuyor. Kıyı bankalarının faaliyetlerindeki en büyük farklılığı, uluslararası finansman ve ticaretle iç-içe olmasına rağmen bu faaliyetlerin gerçekleştiği ülke ekonomisinin bir hissesini kapsamamasıdır (Yazıcı, 2011, s. 50-51). Diğer bankalar gibi

aracılık rolü oynayan kıyı bankaları aynı zamanda müşteriye özel farklı prosedürlerde uygulamaktadır.

Farklı bir adla off-shore bankaları olarak da tanımlanan kıyı bankaları vergi ve maliye kontrollerinin en düşük düzeyde olduğu yerlerde yürüttükleri işlemleri konvertibl paralarla yürüterek bu işlemlerden yararlananların kendi ülkelerinde ki maliyet ve kontrollerden uzaklaşmasını temin etmektedir. Bu bankalar aracılığıyla yapılan para aktarımları ana ülkede yapılmadan başka ülkede yapılan işlem sonucu elde edilerek, ana ülkeye giriş yapmadan diğer bir kıyı bankalarının olduğu ülkede toplanır (Gündoğdu, 2016, s. 180). Bu bankaların işlemlerinin bilincinde olan bazı yatırımcılar yatırımlarından tutulacak verginin daha düşük olduğu ülkeleri seçerken, genel başvuru yeri o ülkedeki kıyı bankaları olmaktadır.

Yabancı paraları kullanarak yerli kurum ve kişilerin gerçekleştirdikleri bankacılık faaliyetleri olarak adlandırılabilir. Kıyı bankalarının esas farklılıkları aşağıdaki gibidir (Gürtuna , 2005, s. 22):

- Ülke sınırlarının dışından elde ettiği fonları yeniden uluslararası mekanda değerlendirmeyi hedefleyen bu kurumlar aynı zamanda var oldukları ülkede mevduat biriktirme hakkına sahip değildirler.
- Kuruldukları ekonomilerde genelde kur politikasının esnekler.
- Bu bankalar mevcut oldukları ülkede finansal kısıtlamalar ve bankacılık mevzuatından kenarda tutulur.

Önceden belirlenmiş hedeflere ulaşmak için uluslararası fon değişimine destek sağlamak kıyı bankacılığın temel işlevlerindendir. Kıyı bankaları yaptıkları bu işlemlerle, bankacılığın uluslararası platformlarda yaptığı işlemlerde yabancılar arasında sınırı olmayan para akışına zemin yaratan bir ortam var etmekte ve bunun yanı sıra vergi oranını düşürme yetkisine de sahip olmaktadır (Ertem, 2015, s. 66). Bu bankalar vergi miktarının ve denetimin asgari seviyede bulunduğu bölgelerde işlemlerini konvertibl paralarla gerçekleştirerek, ülkeler arası yatırımlara ve dünya kapsamlı müesseselere hizmette bulunurlar (Kaya, 2014, s. 75). Büyük şirketlerinde yatırımda bulunduğu bu bankalara yönelmelerin gittikçe arttığını söyleyebiliriz.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İSLAMİ BANKACILIK MEKANİZMASI VE KATILIM BANKALARI

2.1. İslami Bankacılık Nedir

İslami bankalar mevduat biriktirir ve kullandırırken, birikim sahiplerine bir faiz ödemedikleri gibi aynı zamanda borç verdikleri müşterilerinden de faiz talep etmezler. Bu tip uygulamanın başlatılması halk ve hükümet önderliğinde yaratılan bankalarda uygulanabilir. Bu bankacılık türünde birikim sahipleri iki gruba ayrılır. İlk gruba mahsus olanların para yatırmakta ana hedefi paranın güvenliğidir. Bu grup paralarını çekecekleri zamanı da önceden belirtmezler. Aynı zamanda bu paraları tehlikeli olabilecek yatırımlara kesinlikle yöneltmezler. Eğer mevduat sahipleri Müslüman ise zekat şeklinde, değilse hizmet hakları şeklinde ödemeler alınır. İkinci gruba mahsus olanlar ise mevduatını geri alacağı zamanı bildirmek zorundadır. Bu mevduatlar genelde uzun süreli olmayan faaliyet alanlarına yatırılır. Bu gruba ait olanlara banka hiçbir şey ödetmez, sadece yıl sonundaki zarar ve kâr miktarına uygun olarak bölüştürülür (Mannan, 1969, s. 33-34). İslami bankacılık, İslam ülkeleri, Müslüman toplum ve aynı zamanda bankacılık sektörü açısından farklı ve önemli bir bankacılık alanıdır. Geleneksel bankacılıktan farklı olarak faizsiz kazanç elde etme yöntemleriyle geleneksel bankacılıktan uzak duran toplum için önemli ekonomik kurum olmakla, İslam ülkeleri ekonomilerine de büyük kazanç sağlamaktadır.

Birçok banka türlerinde olduğu gibi katılım bankalarının da temel fonksiyonu fon sahiplerinden fon toplayıp üretim sektörüne yöneltmektir. Diğer banka türleri bu işlemi gerçekleştirdikleri zaman fon sahiplerinden elde ettikleri fona karşı belirli oranda faiz ödemekle borçlu durumdadırlar. Banka bu fonu kullandığı müşterisinden ise belirli oranlarda faiz almakla müşteriye borçlu durumda bırakmaktadır. Diğer banka türlerinden farklı olarak katılım bankaları faizin kullanılmadığı banka türü olduğundan, burada borçlu alacaklı durumu söz konusu değildir. Bu tür bankacılık hizmeti bir ortaklık ilişkisini yansıtmaktadır. Burada borçlu taraf yalnız karz-ı hasende fon kullandırma yönteminde meydana gelir ki, bu zamanda banka müşterisi aldığı parayı geri ödemek durumundadır. Bu durumda banka alacaklı tarafta olmakta ve yapılan bu işlemde de asla faiz kullanılmamaktadır. Katılım bankaları diğer bankalardan farklı olarak kiraya verme ve alım-satım işlerini de gerçekleştirmekle birlikte diğer banka türlerinin yaptığı birçok işlemi

yapmaktadırlar (Özsoy, 2012, s. 62). Yaptığı işlemlerde faizin uygulanmamasıyla birlikte, banka ve fon sahipleri fonların hangi alanlara yönlendirildiği konusunda bilgi sahibi olmak istemektedirler. Yatırımlar genelde ön araştırma ve denetimler yapılarak kâr elde edilmesi olasılığının büyük olduğu alanlara yönlendirilmektedir. İşlem sonucu herhangi bir zarar durumu meydana gelirse, fonun kullandırıldığı yönetime göre zarar her iki taraf arasında bölünmektedir.

İslam'ın sunduğu gerekçelere uygun şekilde ticaret, yatırım ve finansman destek temin etmek için yaratılan ve bu dinin münasip bildiği zarar ve kâr oranlarının dikkate alınmasıyla fon biriktiren kurumların faaliyette bulunduğu sistem katılım bankası sistemi olarak tanımlanmaktadır. Kurulan bu İslami kurumlar elindeki birikimleri nakit şeklinde değil de ortaklık ve ticaret ilişkilerine dayalı şekilde sarf etmektedir. Bu kurumların faaliyetinin temeli faizsiz bankacılığa dayalı bir şekilde yürütülmektedir (Çetinkaya, 2018, s. 24). Geleneksel bankalardan en büyük farkı gerçekleştirdiği işlemlerin faizsiz olmasıdır. Bunun yanı sıra ileride belirtilecek fon kullandırma yöntemlerindeki farklılıklarla da diğer bankalardan farklılık göstermektedir.

2.2. Faizsiz Bankacılık Nedir

İslami Bankacılık dünya literatüründe, yatırım ve bankacılık faaliyetlerini İslam'ın gerekçelerine uygun bir şekilde sürdüren kurumlar için kullanılan bir ifadedir. Bu faaliyet prensipleri zorunluluğu, faizsiz bankacılık terminini İslami bankacılıktan ayırmaktadır. Yapılan faizsiz işlemler faizsiz bankaya uygun olabilir ama işlemlerin faizsiz olması onun İslami bankacılığa uygun olması anlamına gelmez. Yani İslami banka olmak için faizsiz banka olmak yetmemektedir. İslami bankanın mevcut olabilmesi için ülke genelindeki tüm finansal düzenlemenin buna zemin yaratması gerekmektedir. Türkiye'deki bu banka türleri var olan yapıda, faiz kullanmadan faaliyetini sürdürdükleri için mevcut İslami banka olarak adlandırdığımız katılım bankalarını, faizsiz bankalar şeklinde belirtmemiz daha uygun olmaktadır (Özgür, 2007, s. 38). Çünkü ekonomik ve hukuki bakımdan, İslam anlayışıyla tam olarak örtüşmeyen katılım bankaları, sadece faizi fon toplama ve kullandırma yöntemlerinden uzak tutmakla, bununla birlikte nerdeyse geri kalan tüm bankacılık

işlemlerini gerçekleştirmektedirler (Doğan, Kaya, ve Narçiçek, 2017, s. 184). Paragrafta belirtildiği üzere İslami bankacılık kavramıyla faizsiz bankacılık kavramı temelde farklılık göstermektedir. Anlaşıldığı üzere sadece faiz kullanmadan faizsiz banka olunabilir. İslami banka olunması için köklü değişiklik yapılmalı ve İslam'ın bu yöndeki gerekçelerine uygun zemin hazırlanmalıdır.

2.3. Faizsiz Bankacılığın İlk Adımları

Faizsiz bankacılığın ilk ortaya çıktığı zamanlara baktığımızda, net tarih olmasa da bazı farklı kaynaklar M.Ö.2123-2081 dönemlerinde tahtta olan Babil Hükümdarı Hammurabi'nin zamanında ortaya çıktığını göstermektedir. Tarihe baktığımızda ilk faizsiz yatırım örneği Hammurabi kanunları diye bilinen düzenlemelerde gösterilmiştir (Özgür, 2007, s. 40).

Kurumsal anlamda İslam dünyasında faizsiz bankacılık uygulamasının yerine getirildiği ilk kurum, 1971 yılında yaratılan ve 1972 yılında faaliyete başlayan Nasır Sosyal Bankası olmuştur. Bu banka müşterilerine faiz kullanmadan, kâr-zarar ilişkisini göz önünde bulundurarak fon temin ederken, aynı zamanda yardıma ihtiyacı olan kişiler ve bilim öğrenme yolunda ilerleyen öğrencilere destek sağlamakla farklı alanlarda hizmet vermiştir (Çetinkaya, 2018, s. 49).

2.4. Türkiye’de Faizsiz Bankacılığın Ortaya Çıkması

Türkiye Hükümetinin de kurucu üyeleri arasında olduğu İslam Kalkınma Bankası (İKB) 1975 yılında kuruldu. Kurumdaki sermaye payını zaman içerisinde arttıran Türkiye Hükümeti 1984 yılında kurumun büyük ortaklarından biri olmuş ve üyelerini devamlı olarak bulundurmak hakkını kazanmıştır. Bununla Türkiye, dış ticaretin artmasında, altyapıya yapılan yatırımları desteklemekte, değişik finansal işlemlerin çoğaltmasında, özel sektörün desteklenmesinde ve 56 İslam ülkesi içerisinde ekonomik ortaklık programlarının hayata geçirilmesinde büyük önem sağlayan bu kurum içerisindeki rolünü genişletmek imkânını elde etmiştir. Yaşanan bu tip gelişmelerin ardından, paralel olarak Türkiye’de de bu bankacılık türünün ortaya çıkmasına olanak sağlayan ilk aşamalar gerçekleştirilmeye başladı.

Katılım bankalarının temeli 16 Aralık 1983 tarihinde 83/7506 sayılı kararnameyle atıldı. Katılım bankalarının ortaya çıkmasına esas hedefi yastık altındaki mali değerleri diğer kişilerin birikimleriyle birlikte ekonomiye kazandırmaktır. 1984 yılında yapılan yayınlarla bu sistemin özellikleri tanıtılmıştır. Bazı düzenlemeler ve yapılan çalışmaların bitimindeyse mevzuat ve yasalar yönünden temel yapı hazırlanmıştır (Erdoğan, 2011, s. 37-38). Türkiye toplumunun Müslüman toplum olması ve dine özellikle bağlı olan kesimin var oluşu nedeniyle ekonomik anlamda yaşanan kayıpların geri kazandırılmasında katılım bankacılığı çok büyük önem sağlamaktadır.

Faysal Finans ve Albaraka Türk 1985'te Türkiye'de çalışmaya başlayan ilk katılım bankalarıdır. Bunların arkasından Kuveyt Türk 1989'da daha sonra 1990 yılında ise Anadolu Finans yaratılmıştır. 1995 senesinde bu kurumlar sistemine yeni bir kurum, İhlas Finans'ta katılsa da ama 2001'de faaliyetini durdurmaktadır. Daha sonra 1996 yılında Asya Finans faaliyete başlamıştır. İsminin Family Finans olarak değiştirilmesiyle Anadolu Finansla birleşen Faysal Finans şimdiki Türkiye Finans durumuna gelmiştir. 2008 senesinin bitiminde Türkiye'de, Türkiye Finans, Asya, Albaraka Türk ve Kuveyt Türk Katılım bankaları olmakla toplam 4 katılım bankası faaliyet gösteriyordu. 2006 senesinden sonra katılım bankaları olarak adlandırılan bu bankalar, 2005 yılının bitimine kadar Özel Finans Kurumları olarak adlandırılmıştır. Faaliyetlerini devamlı bir şekilde sürdüren ve aynı zamanda kısa zamanda büyük gelişmeler kat eden bu 4 katılım bankası 2008'in ilk yarı yılında bir önceki senenin bitişine göre kazançlarını yüzde 25, aktif büyüme ve fon toplamalarını yüzde 20'ler düzeyinde çoğaltmışlardır. 2005 senesinin bitiminde 290 şubesi olan bu bankaların 2008 yılının ortalarında 506'ya yükselmesi, katılım bankalarına olan talebin arttığını göstermektedir. Şube sayılarının artması aynı zamanda istihdamın da artmasına ve 10829 düzeyine yükselmesine zemin yaratmıştır. Bankaların verdikleri kredileri geri temin edememe durumu bakımından katılım bankaları bir üst düzeyde yer almaktadır. Normal bankacılık sektöründe yüzde 3 civarı seyir eden batık kredi düzeyi, katılım bankalarında yüzde 2 oranında görülmektedir (Özsoy, 2012, s. 22-23). Gerçekleşen bu değişiklikleri göz önünde bulundurarak gerek sektör gerek de toplum içerisinde gittikçe yaygınlaşan katılım bankalarına yönelmelerin arttığını söyleyebiliriz.

2.5. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yolları

5411 sayılı bankacılık kanunundan görülebileceyi gibi katılım bankalarının 2 tür fon toplama yöntemi bulunmaktadır. Bu yöntemlerden birincisi kâr-zarar ortaklığına göre yürütülen hesaplara dayalı fon biriktirme, ikincisi ise özel cari hesaplar yardımıyla gerçekleştirilen fon toplama yöntemleridir. İlk belirtilen yöntem vadeli hesapları, ikincisi ise kâr-zararın söz konusu olmadığı ve vadesiz hesapları belirtmektedir (Canbaz, 2013, s. 35). Katılım bankaları halktan topladıkları ve kendi bünyelerindeki sermayeleri yatırım ve üretim alanlarına yöneltirler. Bu bankalar aynı zamanda banka, hükümet, fert ve kuruluşlardan birikim kabul ederler. Genelde katılım bankaları birikimlerini 3 hesapta kabul ederler. Bu hesaplar yatırım, tasarruf ve cari hesaplardır (Özsoy, 2012, s. 62). Değişik bir tanımla, faizsiz banka türleri katılma ve özel cari hesaplar adı altında fon biriktirirler. Diğer banka türlerinden farklılık teşkil etmeleri için, bu tür bankaların fon biriktirme işlemleri, fon toplama faaliyetleri olarak tanımlanmıştır (Çetinkaya, 2018, s. 61). Farklı kaynaklarda değişik şekillerde belirtilse de 2 esas fon toplama yöntemi kabul edilmektedir. Bunlar özel cari hesaplar ve katılma hesaplarıdır.

Türkiye ve birçok İslam ülkelerinde toplumun bazı kısımları faizli bankacılık işlemlerinden uzak durmakta ve bununla da elindeki fonları ekonomiye yöneltmemekle atıl fonların oluşmasına sebep olmaktadır. Böyle bir durumun oluşması ekonomik yönden büyük bir kayıptır. Geleneksel bankacılık türlerinde kullanılmayan bu fonlar, katılım bankaları vasıtasıyla ekonomiye yeniden kazandırılmakta ve fon sahiplerine yatırım ve kullanım olanağı sağlamaktadır. 5411 sayılı Bankalar Kanunu'nun 3. maddesinde katılım bankalarının fon biriktirmesine yönelik kararlar şöyle ifade edilmiştir. *“Katılım bankası: Bu kanuna göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini; Katılım fonu: Katılım bankaları nezdinde açtırılan gerçek ve tüzel kişilere ait özel cari hesap ve katılma hesaplarında yer alan parayı...”* ifade eder. Aynı sayılı kanunun 4. ve 60. maddelerinde belirtilenlere uygun olarak, katılım bankalarının fon, klasik bankaların mevduat biriktirme hakları vardır. Bu belirtilenlerden görüldüğü gibi katılma ve özel cari hesaplar yoluyla katılım bankaları kendilerine fon toplama hakkına sahiptirler (Özkan, 2012, s. 42-43). Topladıkları fonları yatırım ve üretimi yönlendiren katılım bankaları artık sektörün

vazgeçilmez bölümüne çevrilmişler. Bu bankaların fon toplama yöntemleri ve onların özelliklerini kısaca belirtelim.

2.5.1. Özel cari hesaplar

Özel cari hesaplar, genelde yatırıma yönelik olmayan, vadesiz şeklinde fonların biriktirildiği emanet fonksiyonunu yerine getiren hesaplardır. Kullanım türleri; para aktarımları ve nakit bulundurma şeklinde yürütülmektedir. Cari hesabın oluşturulması için limit belirlenmemiştir. Para yatırımı olmasa bile cari hesap oluşturula bilmektedir. Farklı para cinsinden oluşturulabilen bu hesaplar, yukarda belirtilen özelliklerle katılım hesaplarından ayrılmaktadır. Oluşturulan bu hesaplardan hesap sahipleri herhangi bir kâr elde etmese de verdiği hizmet karşılığında banka ödeme talep edebilir. Bu hesaplardaki fonların kullanım şekilleri doğrultusunda herhangi bir sözleşme yapılmamakta ve hesap sahipleri istedikleri zamanda hesaplarını tamamen veya kısmen boşaltabilirler (Canbaz, 2013, s. 35-36). Yastık altı tutulan fonların bu hesaplarda tutulması fon sahibi için daha güvenli olmakla birlikte banka ve genel ekonomi açısından da önem kazanmaktadır.

Özel cari hesaplar, hesap sahibinin ticari anlamda veya tüketime yönelik taleplerin karşılanması için, gerektiği zamanda kullanıma hazır olarak beklettikleri hesaplardır. Bu hesap türleri hesap sahiplerine harcama yapmadan ve hızlı bir şekilde gereken işlemleri yapmasına olanak sağlamaktadır. Bu hesaplar katılım bankalarının kendi fon birikimlerini artırmakta, değişik hizmet türlerinin şekillenmesinde ve aynı zamanda müşteri kazanmasına büyük fırsat yaratmaktadır. Yaşanan bu ilerlemeler beraberinde rekabet alanını da büyütmektedir. Yapılan bu işlemler katılım bankalarının değişimlere ve yeniliklere açık olmasına ve aynı zamanda atıl fonların ülke ekonomisine kazandırılmasında büyük olanak sağlamaktadır. Diğer geleneksel bankalarda vadesiz mevduat hesaplarına az oranda da olsa faiz ödense bile, cari hesaplarda kesinlikle banka tarafından hiçbir ödeme yapılmamaktadır. Belirtilen şartlar bakımından özel cari hesaplar aşağıdaki özellikleri barındırmaktadır (Özkan, 2012, s. 43-45):

- Özel cari hesap sahipleri istedikleri zaman tamamen veya kısmen paralarını çekebilirler.

- Cari hesaplar döviz veya yerli para cinsinden açılabilir.
- Özel cari hesaplar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonundan sigortalanmaktadır.
- Kredi işlemlerinde özel cari hesaplar fon talebini ödemek için sarf edilmektedir.
- Bu hesaplar fon ihtiyacını gidermek için kullanıldıktan sonra, bu işlem sonunda kâr veya kazancın olup olmaması hiçbir şekilde hesap sahiplerini etkilememekte ve elde edilen veya kaybedilen paralar katılım bankasının kendi hesabına yazılmaktadır.
- Özel cari hesaplar katılma hesaplarıyla birlikte muhasebeleştirilmemektedir.
- Hesaptan para çekimi ve yatırımı konusunda bir kısıtlama olmamakta, yalnızca taraflar arasında sözleşmeden ibaret olmaktadır.

2.5.2. Katılma hesapları

Katılma hesapları, kâr-zarar prensiplerine dayalı bir şekilde, ticari faaliyetler ve yatırıma yöneltmek maksadıyla yerli ve yabancı para cinsinden fonların yatırıldığı hesap türleridir. Özel cari hesaplardan farklı olarak, farklı bankaların kendine özgü belirlenmiş farklı limitleri olmaktadır. Hesabın açılması için paranın yatırılması zorunluluğu vardır. Bu hesap türleri katılım bankalarının temel hesap kaynaklarıdır. Bu hesap türlerinin çalışma prensibi fon kullandırma yöntemlerinden olan mudarebeye (emek-sermaye ortaklığı) dayanmaktadır. Kâr oranlarının belirlenmesi anlaşmaya dayalı şekilde yapılır. Bu hesap türlerinde ortaya çıkan giderlerin tamamını banka karşılamaktadır. Vadesi dolmadan çekilen para için banka bir kâr payı ödemez, yalnız vadesi dolduktan sonra çekilen paralara anlaşma şartlarına uygun olarak kâr bedeli ödenmektedir (Canbaz, 2013, s. 36-37). İslami gerekçeleri dikkate alarak geleneksel banka hesapları kullanmayanlar ve aynı zamanda yatırımda bulunmak, kâr elde etmek isteyenler için katılma hesapları büyük önem arz etmektedir.

Katılma hesapları; faiz kullanmayan banka müşterilerine yabancı veya yerli para cinsinden isme yazılı şekilde yaratılan hesaplardır. Katılma hesabı açıldıktan sonra müşteriye ‘Kâr ve Zarara Katılma Hesabı Cüzdanı’ takdim edilmektedir. Bu hesap cüzdanı hesaptaki fonun kullanmasından sonra oluşan kâr veya zararın sonuncunu belirtmektedir. Katılma hesaplarının özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Katılım bankaları, katılım hesaplarının kullanılması zamanı oluşan zarar ve kâra katılma oranlarını, zarara ortak olma kâra ortak olmanın yüzde 50'den az olmamak şartıyla, yabancı ve yerli para için ayrı ayrı hesaplamaktadır.
- Hesap oluşturulduğu andan itibaren oranlar hesap cüzdanında belirtilir, gerekirse vadeyi bozmadan para çekilebilir ve kalan tutardan vadenin sonuna kadar kâr payı alınır.
- Katılım bankalarının şubelerinde anlaşılır bir şekilde, vade gruplarına göre zarar ve kâra ortaklık oranları ilan şeklinde belirtilmektedir.
- Bu hesapların işleme tabi tutulması sonucunda zarar edilirse, hesap sahiplerine kâr payı verilmesi söz konusu olamaz.
- Hesapların kullanılmasından ortaya çıkan zarar veya kâr farklı vade gruplarının toplam katılma hesapları dahilinde birim hesap değeri esas alınarak haftalık ve günlük olarak dağıtılır.
- Katılım bankaları katılma hesaplarda biriken fonları, belirlenen yasalar uygulandıktan sonra kalan hissesini aynı yöntemle kullandırabilirler.

Katılma hesapları katılım bankaları için özel cari hesaplardan sonra gelen en güvenilir kaynaktır. Müşteriler kazanç elde etmek için genelde nakit yatırırlar. Anlaşmanın kâr kısmı olduğu kadar zarar kısmı da olduğundan müşteriler parayı yatırmadan önce araştırıp, zarar etme olasılığı en düşük olan alanlarda yatırım yaparlar (Tenekeci, 2017, s. 46-47). Kullanılacak fondan gelen gelir veya zararın hem banka hem de fon sahibini etkilediği için her iki taraf denetlenmiş, incelenmiş alanlarda fonları değerlendirmektedir.

2.6. Fon Kullandırma Yöntemleri

2.6.1. Mudarebe

Katılım bankacılığı temeli ortaklık esasları üzerine kuruludur. Sermaye ile emeğin bir işi birlikte yürüteceği bu kuruluşun işleminde mudarebe temel prensipleri uygulanmaktadır. Mudarebe sadece ortaklık değil daha geniş bir anlamı kendinde barındırmaktadır ki, bu ekonomik sistemin idare edilmesine İslam'ın manevi ve maddi değerleri kendinde barındıran bir ahlakın getirilmesiyle ilgilidir. Aynı zamanda temeli mudarebeye dayalı birçok kurumlar İslami bankacılık sistemini desteklemektedir. Bu tip

birlikliklerin sonunda elde edilen gelirler, yıllık dönemdeki masraflar çıkarıldıktan sonra bu üretim birlikleri arasında üyelik nispetlerine göre dağıtılacaktır. Mudarebe prensipleri sadece bir ülke çapında değil, uluslararası platformdaki ekonomik alanlarda da geçerlidir (Mannan, 1969, s. 31-32). Ortaklık ilişkileriyle yürütülen işlemlerde geniş baş vurulan yöntemlerden olan mudarebe İslami bankacılıkta sıklıkla uygulanmaktadır.

Bağlanan sözleşmeye uygun olarak, yatırımcı emeğini sarf ederken, banka yatırımın gerçekleşmesi için gereken kaynakları temin eder. Bu yöntem çoğu zaman ticaret finansmanında tercih edilir ve kazanç ilk anlaşmaya uygun olarak dağıtılır. İşlem bitiminde herhangi bir zararın ortaya çıkması durumunda, eğer yatırımcının bir suçu belirlenmemişse, banka tarafından karşılanır (Çetinkaya, 2018, s. 11). Sadece parası olan ama bunu hangi alanda ve hangi kaynaklardan faydalanarak değerlendireceğine emin olmayan yatırımcılar için bu yöntem büyük kolaylık sağlamaktadır.

Mudarebe iki taraftan oluşan, birinin tecrübe, emek ve bilgisini diğerrinin yani bankanın elindeki fonları kullanarak gerçekleştirdikleri ticari döngüdür. Bu tür faaliyette bankanın finansa ettiği kişi veya işletmeci ‘Muharip’, işlemi destekleyerek finansa eden kurum veya kişi ise ‘Rabbul-mal’ olarak adlanmaktadır. Karşılıklı anlaşmalı şekilde sözleşme imzalandıktan sonra sözleşmede belirtilen sermaye rabbul-mal mudaribin isteği üzerine temin etmelidir. Sözleşmede olan anlaşmaların dışında yapılan girişimlere bankanın müdahale etme yetkisi yoktur. Ama doğru olmayan ve düzensiz çalışmalar neticesinde zararın ortaya çıkacağı kesinleştiği zaman bazı önleyici müdahalede bulunabilmektedir. Sık sık verileri kontrol etmek ve denetlemek yetkisine de sahip olmaktadır. İşlem sonunda elde edilen kâr sözleşmede belirtilen şekilde bölüştürülür. Mudaribin suçu olmadığı halde oluşan zararlar banka tarafından ödenir. Zarar ve kârın nötr olması durumunda banka verdiği sermayeyi geri alır ve her iki tarafta kazançsız ve kârsız ilişkiyi bitirirler. Zarar durumunun oluşmaması için banka sermayeyi vermeden önce karşı tarafın projesini detaylı bir şekilde inceledikten sonra uygun olduğu öngörülürse kredi verilmektedir (Erdoğan, 2011, s. 49-51). Görüldüğü gibi mudarebeyle gerçekleşen işlemlerin sonucunda her iki tarafın kârlı çıkması olasılığı çok yüksektir. Bu sebepten sıklıkla baş vurulan yöntemlerden biridir.

2.6.2. Murabaha

‘Ribh’ kelimesinden meydana gelen, ticari kazanç, kazançlı satış anlamına gelen murabaha terim olarak alınan bir malın üzerine belirli bir kâr payı koyduktan sonra satılması anlamına gelir. Bu işlem, kendileri satış yapamayan ve malının satılmasını isteyen kişilere hizmet vererek, malı satan kişiden alarak üzerine belirli miktarda kâr payı yükleyerek satışını temin etmektedir. Yapılan işlemin İslam’la uygun şekilde olması için kâr olarak malın üzerine eklenen miktarla ilgili alıcıya bilgi verilmelidir. Dinde güvenilir satış sözleşmesi olan murabaha da alıcı satıcının söylediği fiyatı esas alır ona göre işlem yapılır ama alıcının aldatılmasıyla ilgili herhangi bir durum yaşanırsa alıcının anlaşmayı bitirmek hakkı vardır (Çetinkaya, 2018, s. 64). Alıcının haklarına özellikle dikkat edilen bu işlemde katılım bankalarının sık kullandığı yöntemlerden olmaktadır. Sadece bankacılık sektöründe değil yapılan birçok ticari işlemlerde bu yöntem kullanılmaktadır.

Murabaha İslam’da satışın bir çeşidi olarak tanımlanır. Alış satış zamanı satıcı malın maliyetini ve üzerine koyduğu kâr payını belirtir. Alıcı söylenilen fiyatla almaya razı gelirse bu durumda yapılan ticari işlem murabaha olarak özetlenir. Geliri yüksek aynı zamanda pratik olan bu yöntem Türkiye’de katılım bankalarının sıklıkla baş vurduğu yöntemdir (Özsoy, 2012, s. 65-66). Farklı bir deyimle şu şekilde de tanımlayabiliriz; hizmet, sanayi ve ticaret müesseselerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için gereken makine, hammadde, mamul, yarı mamul, teçhizat ve birçok diğer mahsulleri üçüncü kişilerden peşin elde edip müşterilerine farklı şartlar ve anlaşmalarla satması murabaha olarak nitelendirilir (Doğan, Kaya ve Narçiçek, 2017, s. 183). Bu işlem gerçekleştirilirken özellikle maliyet ve kâr payının belirtilmesi gibi bulgular alıcıların işleme olan güvenini arttırmaktadır.

2.6.3. İstisna

Özelliklerinin müşteri tarafından belirlendiği ve fiyatının önceden anlaşıldığı bir ürünün, üretici tarafından imal edilmesinin taahhüt edildiği sözleşme türü istisna olarak tanımlanmaktadır. Malın standart olmama ve fiyatının sonraki bir zamanda ödenmesi kolaylığının olması istisna sözleşmesini selemden (İleriye dönük satın alma) ayıran temel faktördür. Ticaret finansmanı ve inşaat sektörü istisna yönteminin en çok tercih edildiği

alanlardır ki, bunun da sebebi istisnada malın standart olmamasıdır. Katılım bankalarında bulunan ikinci bir istisna sözleşmesi de paralel istisna sözleşmesidir. İlk sözleşme müşteri ile banka arasında bağlansa da, paralel sözleşme ise üretici ile banka arasında bağlanmaktadır. Banka burada, temin edeceği malı, herhangi bir alt yükleniciye yaptırabilmek için mal üreticisi yani üçüncü bir kişiyle sözleşme imzalar. Yapılan bu sözleşmeye uygun olarak da yatırdığı malı müşterisine satar. İstisna'da gerçekleşen finansman aşamaları (Güngör, 2018, s. 87-88):

- Müşteri ile katılım bankası arasında sözleşme yapılır.
- Katılım bankası, satıcıya üretilecek malın sipariş adetini bildirir.
- Satıcı malın bedelini katılım bankasından peşin olarak alır.
- Malın üretilmesi tamamlandıktan sonra müşteri katılım bankası vasıtasıyla malı elde eder.
- Gerçekleşen bu işlem sonunda katılım bankası müşterinin ödemesi gereken parayı vade sonunda tahsil eder.

İstisna sözleşme yönteminde, malın miktarı, türü, üretilirken yararlanılacak materyalin özelliği, ne zaman ve nerede teslim edileceği açık bir şekilde gösterilmelidir (Dağ , 2011, s. 30). Başka bir deyişle imalat olarak da adlandırılan istisna yönteminde katılım bankası malla ilgili sorunlarda sorumluluğu kendi üzerine almaktadır (Bağcı, 2013, s. 64). Gerçekleşen işlemlerin tümünün sözleşmede gösterilmesi, ödeme kısmında yapılan kolaylıklar ve satılacak ürün hakkında gereken tüm bilgilerin verilmesi, yukarıda da belirtildiği üzere özellikle inşaat ve ticaret sektöründe kullanılan bu yöntemin sağladığı büyük avantajlardır.

2.6.4. Joala

İstisna yöntemine oldukça benzeyen joala yönteminin istisnadan tek farklı yanı mal değil de hizmet sunmasıdır (Bağcı, 2013, s. 64). Sunulan bu hizmet önceden anlaşarak belirlenmektedir (Avcu, 2015, s. 52). Bu yöntemle sunulan hizmetle birlikte aynı zamanda fiyat da önceden belirlenmektedir. Yapılan birçok işlemlerde işlemin joalamı yoksa istisna mı olduğunu belirlemek çok zordur (Çobankaya, 2014, s. 18). Özetle geleneksel

bankacılıktan uzak duran kişi ve kurumlara gereken hizmeti sunan katılım bankacılığı yöntemlerinden biridir.

2.6.5. İcara

Ekonomideki geleneksel leasing işlemine benzeyen icara belirli bir süre için herhangi bir ürünün tasarruf etme izninin devredilmesidir. Birçok İslam ülkelerinde ilk zamanlarda ticari anlamda kullanılsa da sonradan finans alanında bir işlem türüne çevrilmiştir. Başka bir değişle icara, müşterinin ihtiyaç duyduğu eşyanın veya herhangi bir şeyin banka tarafından alınması ve müşterisine kiralama şeklinde yönlendirmesini belirten anlaşmadır. Müşterinin kiracı, bankanın kiralayan olduğu bu sistemde, kiralanan mülkiyetin kullanımı zamanı oluşan tüm masraflar kiralayan tarafından karşılanır. Burada kiralanan mülkün, malın şeriata uyumluluğu ön planda gelmektedir. İcaranın kullanımında iki çeşit vardır. Bunlardan ilkinde vade bitiminde malın mülkiyeti kiracıya verilirken, ikinci tür kullanımda ise malın mülkiyeti kiralayan tarafa devredilir. Katılım bankalarının en yaygın bir şekilde kullandığı murabaha işleminden sonra icara işlemi gelmektedir ki, bu işlemin de vade bitiminde mülkiyetin kiracıda kalmasıyla biten türü daha yaygındır (Batır, 2016, s. 69). İcara yöntemi, elinde yatırım veya herhangi işlemi gerçekleştirmesi için gereken mülkü almaya yeterli sermayesi olmayan kişi ve kurumlar için büyük avantaj sağlamakta, aynı zamanda kiralama işlemi sonunda mülkün kiralayanın mülkiyetine geçmesini mümkün kılan bir sistemdir.

İcara yöntemi kiralama sözleşmesine dayalı bir işlem olup herhangi bir satış sözleşmesi söz konusu değildir. Burada yapılan anlaşma önceden belirlenen fiyat üzerinden yürütölmektedir. Bu yöntemde ödenecek tutarlar bellidir ve işlem sonunda mülkiyet kiraya verenin mülkiyeti olmaya devam eder. Ödenilen tutarlar belirlenmiş zaman çerçevesinde mülkiyetten kullanım hakkı olarak talep edilir. İcaranın şariat gerekçelerine uymalı ve bunun için bazı temel koşulları karşılamalıdır. Bunlardan ilki; banka veya kiralama kurumu, kiralama süresince kiralanan mülke sahip olmalı ve mülkün kendisi faizle ilgili hiçbir işleme tabi tutulmamalıdır. Bu İslam'ın temel prensiplerinin yerine getirilmesi için önemli bir unsurdur. İkinci bir koşul; mülkiyet bankaya mahsus olduğu için bakım, onarım ve diğer işleri banka karşılamalı ama kiralama işlemi gerçekleştirildiğinde kiracı tarafından bu

masraflar ödenilmektedir. Üçüncü koşula göre ise kira ödemeleri yalnız mülkiyetin müşteri tarafından kullanımı süresince devam eder. Sonuç olarak mülkiyet çalınır, kaybedilir veya tahrip edilirse, o zaman kira ödeme yükümlülüğü sona ermektedir. Bazı görüşlere göre kiranın geç ödenmesi durumunda ilave paranın talep edilmesi İslami şartlara uymamakta ve faiz olarak düşünülmektedir (Garner, 2013, s. 82-83). Görüldüğü üzere kiralama işleminin farklı boyutlarını kendinde icara işlemi çok yönlü aynı zamanda fazla talep olunan yöntemler arasındadır.

İcarede finansal adımlar:

1. Satıcı ve kiracı anlaşmalı bir şekilde satışa ait sözleşme imzalar. Sözleşme gereği fiyat belirlenir, müşteri tarafından satın alma gerçekleşmez.
2. Müşterinin talebi üzerine katılım bankası satıcıdan malı alır, satıcı tarafından malın faturası katılım bankasına, kendisi ise müşteriye gönderilir.
3. Peşin olarak malın fiyatını ödeyen katılım bankası aynı zamanda malın mülkiyetini de kendi üzerine almış olur ve sonrasında aldığı malı müşterilerine kiralar.
4. Katılım bankası taksit şeklinde müşteriden parayı tahsil eder. Kira sözleşmesi bitene kadar malla ilgili kullanım hakları müşteriye geçer.
5. Sözleşmenin gereği yerine getirildikten ve ödenilecek tutar ödendikten sonra sözleşmeden ek olarak bir satış aktı veya hibe yapılarak malın mülkiyeti kiracıya verilir.

Gerçekleşen bu işlemler sonucunda katılım bankalarının kazandıkları kâr oranları bazı şartlara göre belirlenir.

- Enflasyon oranı
- Çalışma yapılacak alanlardaki genel durum
- Tasarrufa sahip olan kişilerin bu işlemde beklentileri
- Bankanın malik olduğu para miktarı
- İşleme tabi tutulacak malın piyasadaki yeri, ona olan talep ve getiri oranları
- Müşterilerin pazarlık durumu

Genel değerlendirme sonunda onaylanan kâr hadleri dönem şartlarına göre farklılık göstermektedir. Yapılan işlemlerde belirlenen kâr oranları ülke ekonomisindeki piyasa değerine uygun olarak belirlenir (Güngör, 2018, s. 82-85). Kâr oranlarının belirlenmesinde gerek kiralayan tarafın gerek de bankanın durumunun dikkate alınması, icara yöntemiyle İslam'ın ekonomiye yönelik adaletli bir bakış açısının varlığını ortaya koymaktadır.

2.6.6. Sukuk

Finansal sertifika ifadesi arapçada sukuk anlamına gelmektedir. Genelde tahvil (faizsiz) olarak bilinir. Masraf ve ödemelerin faizle ilişkilendirilmesine izin vermeyen İslam'ın gerekçelerini yerine getiren menkul kıymetlerdir. Sukukun bu yönlerini dolayı aynı zamanda faizsiz bono gibi de tanımlanmaktadır. Sukuk varlıktan faydalanma veya ona sahip olma hakkı belirten kavramdır. Sukuk sistemini belirleyen temel özellikler şunlardır:

- Sukuk, uzun veya orta vadede değişken veya sabit getiri temin eden faizin kullanılmadığı sermaye piyasası ürünüdür.
- Sukuk ödemesindeki hızlandırılmış işlemler ve sunulan kolaylıklar yatırımların yapıldığı süre zarfında devamlı kazanç getirmektedir.
- Geniş kapsamlı derecelendirme kurumları vasıtasıyla yapılan derecelendirme ve değerlendirme işleri, sukukda risk/getiri analizinin uygulamasında yatırım yapanlara önayak olmaktadır.
- İkincil piyasada işleme tabi tutulmaktadır.

T.C. Hazine Müsteşarlığı tarafından Eylül 2012 yılında ilk sukuk ihracı işlemi yapılmıştır (Tenekeci, 2017, s. 56-57). Sukuk, arapçada anlamı vesika veya sertifika olan 'Sak' kelimesinden oluşturulmuştur. İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu (AAOIFI) Sukuk'u, "*Sukuk, ihraç edildikten sonra eşit değerleri temsil eden; ihraçtan elde edilen tutarların önceden planlanan şekilde yatırım yapıldığı; yapılan yatırım türüne göre duran varlıklar ve benzerleri üzerindeki haklar ve payların temsil edildiği ya da bir projede ya da özel bir yatırım faaliyetinde ortaklık hakkı veren sertifikalardır.*" şeklinde tanımlanmıştır. Sukuk sisteminde olan hak kelimesi sadece reel para hakkı değil beraberinde mülkiyet hakkını da kendinde barındırmaktadır (Yardımcıoğlu, Ayriçay ve Coşkun, 2014, s.

158-159). İslami finans gerekçelerine uygun olan aynı zamanda bir finansman yöntemi olan sukuk, birçok ülkelerde uygulanmaktadır. İlk defa 1983 yılında yapılan sukuk ihracı Malezya’da gerçekleşmiştir. Bu yöntem Türkiye’de ilk defa Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. tarafından 2010 yılında uygulanmıştır. Sukuk finansal uygulaması zamanla yalnız İslam ülkelerinde değil, diğer birçok ülkelerinde uyguladığı yöntem haline gelmiştir. Bu finansal yöntem aynı zamanda Avrupa, Orta doğu ve Asya’daki birçok ülkelerde olan tasarruf sahiplerinin Türkiye’ye akımını temin etmekte ve önemli ekonomik araç rolünü üstlenmektedir (Çalık, 2016, s. 104).

Günümüzde faaliyette olan katılım bankalarında da geniş bir şekilde sukuk ihracı yapılmakta ve gittikçe artmaktadır.

2.6.7. Selem

Selem, malın belirli bir zaman sonra teslim edileceği, ödemenin ise peşin olarak yapıldığı sistemdir. Tarihin akit sırasında malın özelliklerinin, miktarının, teslim edileceği tarih ve yerin gösterilmesi gerekmektedir. Bu sistem vadeli olarak uygulanmaktadır. Selem akdi uygun bir şekilde yapıldığı zaman henüz üretilmemiş malların o andan itibaren karşılığı nakit şekilde tahsil edilmiş ve mal satılmış olmaktadır (Coşan, 2016, s. 40). Sukuk yöntemini ticari bir önemi olan varlığın menkul kıymetleştirilerek sertifikalar vasıtasıyla satılması işlemi şeklinde de tanımlanabilir. Sertifikayı elde edenler, sertifika üzerinde belirlenmiş oranda varlık üzerinde hak sahibi olmaktadırlar (Özyurt, 2015, s. 45). Talebin fazla olduğu malların önceden elde edilmesi veya mal üzerinde hisse sahibi olmak isteyenler için önemli ve sıklıkla başvurulanan bir yöntemdir. Bazı kurumlar tarafından uygulanmasında faizin kullanıldığı yöntemler seleme benzese de, işlemin selem olması için mutlak surette faiz uygulanmamalıdır.

2.6.8. Tavarruk

Kısa süreli likidite fazlalarının kullanılmasına katılım bankaları tavarruk yöntemini uygulamaktadır. Tavarruk, oluşan atıl fonların geri kazandırılmasında bankalar tarafından

özellikle izlenen yöntemdir. Faizsiz veya faizle işlem yapan herhangi bir banka hesabında katılım bankaları mevduat depolar. Katılım bankaları bu yöntemi uygulayarak uluslararası emtia piyasasından aldırıldığı ve ya satın aldığı mallara değişik oranlarda kazanç miktarı ilave ederek, kendi müşterilerine vadeli şekilde satarlar (Çobankaya, 2014, s. 19).

Katılım bankalarının ‘Ulusal Murabaha’ ve ya tavarruk ismiyle tanımlanan finansal yöntemi aşağıdaki temel özellikleri taşımaktadır (Eskici , 2007, s. 75-76):

1. Faaliyetinde faizi kullanmayan banka, faizsiz ve ya faizle işlem yapan başka bir bankaya, yapılan sözleşmeye uygun olarak belirlenmiş bir miktar depolayarak, kendi hesap ve namına emtia almasını bildirir. Diğer banka bahsedilen emtiayı, müşterisi talep eden banka hesap ve namına organize bir piyasadan temin eder.
2. Diğer banka, müşterisi hesap ve namına kendi bünyesinde beklettiği emtianın vadeli şekilde belirlenmiş kâr payı eklemekle kendisine satılmasını ister.
3. Daha sonra mülkiyetine geçirdiği emtiayı isterse piyasada satar, isterse de kendi bünyesinde tutar. Bu şekilde yapılan işlem sonucunda emtia alışverişinden bir iz kalmaz, sadece vadeli plasman işlemi kalmış olur.
4. Vade sonunda ilk belirttiğimiz banka, diğer bankaya olan borcunu öder ve plasman işlemi de bitirilir.

2.6.9. Muşaraka

Muşaraka Kâr ve Zarar ortaklığının diğer bir yöntemi olan, herhangi bir firmayla bankanın, kâr ve zarar paylarının önceden belirlenmesi ve emeğe karşılık ödenilmesi gereken bedelin karşılanması şartıyla yaptıkları sermaye ortaklığıdır. Muşaraka yöntemini murabahadan ayıran faktörler; anlaşmadaki her iki tarafın sermaye oluşturulmasına katkıda bulunması, sermayedeki pay oranına uygun kâr ve zararın dağıtılması, işin ilerlemesinde büyük emek sarf eden ve yürüten tarafa belirlenmiş bir miktarın ödenmesi ve bu harcamanın masraf şeklinde mütalaa olunmasıdır. Muşaraka sistemi şu şekilde uygulanmaktadır; müşteri tarafından ihtiyaç duyulan sermayenin bir hissesini katılım bankası temin eder, proje sermayesinin geri kalan kısmını ise proje özelliklerine ve mali imkânlarına uygun olarak müşteri karşılar (Arabacı, 2007, s. 48). Muşaraka yöntemiyle gerçekleşen işlemlerde

yapılacak yatırıma daha fazla katkıda bulunan tarafın da ayrıca dikkate alınması işlemlerdeki adalet kavramının önemini bir daha vurgulamaktadır.

Muşaraka, herhangi bir işletmenin sermayesine ortak olmak veya ona katılmaktır. Muşaraka yönteminde ortaklık ve sermaye esas alınmaktadır. Yasalara dayanarak muşarakayı, sözleşmesel ortaklık ve mülkiyete dayalı ortaklık olarak 2 türe ayırabiliriz (Hancı, 2007, s. 90-91):

1. Sözleşmesel ortaklık; ortakların, kâr ve zarar oranlarının bölüştürülmesini belirten sözleşmeye uygun bir anlaşma yapmalarından dolayı, onaylanmış ortaklık olarak kabul edilmiştir. Temelinde; yatırımın paraya yatırılması olan finansal ortaklıklar, yatırımın yetenek veya emeğe yapıldığı ortaklıkları ve yatırımın krediye yapılmasına dayanan kredi ortaklıkları değerlendirilmektir. Mudaraba ile muşaraka arasındaki en önemli fark, işlem sonunda oluşan zarar, mudarabada taraflardan yalnız biri tarafından karşılanırken, muşaraka da her iki taraf arasında bölüştürülmekle karşılanmaktadır.
2. Mülkiyete dayalı ortaklık; ortak sahipliği olan bazı malları bildirmekle, kâr-zarar oranlarının bölüştürülmesine dayalı resmi ortaklık sözleşmesi olmayan farklı bir ortaklıktır.

2.6.10. Karz-ı Hassen

“Karz-ı Hassen” belirlenmiş oranda cari hesap ortalaması tutma ya da farklı beklentiler düzeyinde, gereken teminatlar da elde etmek şartıyla, kazanç payı olmadan fon değerlendirilmesi veya belirlenmiş zamanlı borç verilmesi sürecidir. Müşteri ile karz kısa vade de nakitte olan taleplerini herhangi finansman masraflarına katlanmadan karşılamaktadır (Eskici , 2007, s. 77). Değişik bir şekilde şöyle de ifade edebiliriz. “Karz-ı Hassen” anlamı faizsiz borç vermek olan bu sistem, faizsiz şekilde borç vermenin uygulandığı tek sistemdir diyebiliriz. Bu yöntem, ekonomik anlamda yoksul olan kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak ve kendi bünyesinde iş imkânı yaratarak ekonomik faaliyetlerini sürdürmesine zemin yaratmakla, milli ekonomiye destek sağlamaktadır (Hancı,

2007, s. 93). Kâr maksadıyla yapılmayan bu işlem İslami gerekçeleri gereğince yerine getirirken aynı zamanda ülke ekonomisi açısından da önem sağlamaktadır.

2.7. Katılım Bankalarının Oluşumuna Olanak Sağlayan Nedenler

2.7.1. Dini nedenler

İslam dininde faizin haram oluşu ve yasak olması bankacılık sektöründe faizsiz bankacılığın meydana gelmesine en büyük olanak sağlayan faktördür. Müslümanlar İslam'ın bu yasağını göz önünde bulundurarak geleneksel bankacılık sektöründen uzak durmuşlar. İslam'da yasak olan ve haram kılınan bir şey mutlak surette onu kullanan kişiye çeşitli şekilde zarar vermektedir. Faizin de haram kılınmasının sebebi, ülke genelinde kalkınmayı yavaşlatması, gelir-giderlerin paylaştırılmasında dengeyi bozması, yatırım yapmaya yönelik girişimlerde risk düzeyini artırması ve kârı az, verimliliği fazla olacak yatırımların gerçekleşmesine engel yaratmasıdır (Tenekeci, 2017, s. 7). Bunların yanı sıra faiz kullanılması ortaklık ilişkilerinin oluşmasına ve devam etmesinde olumsuz etki göstermektedir. Çalışmadan, emek sarf etmeden kazanç elde edilmesi İslam'ın gerekçelerine uymamaktadır. Belirtilen bu ve diğer birçok nedenlerden dolayı faiz yasak edilmiştir.

2.7.2. Ekonomik nedenler

Katılım bankalarının ekonomik açıdan meydana gelmesine olanak sağlayan sebeplerden ilki, dolarla petrol arasında olan ilişkidir. 1974 yılından sonra petrol fiyatlarında ortaya çıkan hızlı ve devamlı artışlar birçok İslam ülkelerinin kendilerinde döviz biriktirmelerine imkân yarattı. Bu durumdan petrol üreticileri büyük kazançlar elde etmeye başlarken, ithalatçı ülkelerin petrol harcamaları da arttı. İthalatçılar bu kaybedilen dövizleri yeniden ülkelere kazandırmak için birtakım tedbirler almaya başladılar. Bunlardan birçoğu faizin uygulandığı sistemler şeklinde gerçekleşse de kâr-zarar sistemini esas alarak uygulananlarda vardı. Kâr-zarar yöntemiyle batıdaki finansal sistemde faaliyet yapılmasının zorluğu ve sermaye açığı olan İslam ülkeleri ile sermaye fazlalığı olan İslam ülkeleri arasında fon aktarımını gerçekleştirilmesinde faizsiz işlem iş birliğinin gerçekleştirilmesi düşüncesi katılım bankalarının oluşmasında diğer bir etken olmuştur (Avcu, 2015, s. 11). Dünyadaki

petrol dağılımının belirli kısmının Müslümanların yaşadığı ülkelerin coğrafi alanlarına denk gelmesi, İslam ülkeler ve onların ekonomileri için çok büyük etki yaratmıştır. Ortaya çıkan bu etki ekonominin birçok alanında kendini gösterdiği gibi bankacılık sektörüne de etkisini göstermiş ve katılım bankalarının oluşmasına olanak sağlamıştır.

Belirtilenlerin yansira faiz kullanmayan bankaların genelde ortaklığı esas alarak fonları değerlendirmeleri, bu fonları değerlendirilmesi işlemlerinde denetlemenin zorunlu kılınması ve işletmelerin verimli işleyip işlememesine önem göstermeleri bu sistemin ekonominin gelişmesine katkı sağlayacağı göstermektedir. Diğer bir ekonomik neden, geleneksel bankacılık alanındaki genel serbestleşme eğilimine, yeni oluşan fikirlerin uygulamaya geçirilmesine ve sistem içi uygulamalarda esnekliğe yol verilmesidir (Çalık, 2016, s. 75). Kalkınmaya yönelik İslam ülkeleri uzun vadeli kredilere ihtiyaç duyarken, geleneksel bankalarda verilen krediler ise çoğu zaman kısa vadeli krediler olması faizsiz bankacılığın oluşmasına etki eden diğer bir faktör oluşturmaktadır (Gödeş, 2016, s. 77). Belirtilen bu nedenler katılım bankalarının oluşmasına zemin yaratmakla İslam ülkelerinin bankacılık alanına daha fazla yönelmesine olanak sağlamıştır.

2.7.3. Sosyal nedenler

Temeli ortaklık ilkelerine dayanan faizsiz bankacılık sistemi sosyal barışın temin edilmesinde, geleneksel bankacılık yönteminden farklı olarak büyük katkı sağlamaktadır. Sermayeyi kullanan iş adamı sermayeden kazandığı kârdan sermaye sahibine pay verir, eğer zarar ederse bir kısmında sermaye sahibinden tahsil eder. Faizli sistemle kıyaslandığında toplumda barışın sağlanmasında etki eden faktörlerden, gelirin tek tarafın elinde toplanmaması gibi faktörler, faizsiz bankacılığı daha üstün kılmaktadır (Şahin, 2007, s. 23). Gelir düzeyi farklı olan gruplar arasında daha uygun denge düzeyinin sağlanması ve faiz kullanarak sebepsiz olarak zenginleşmeyi ortadan kaldırmak faizsiz bankacılık sisteminin temel amacıdır (Baykara, 2012, s. 13). Bu amaç doğrultusunda faaliyetini gerçekleştiren katılım bankalarının yaptıkları birçok işlemler sadece kazanç odaklı olmayıp, ortaklık ilkelerini de içinde barındırmaktadır. Bunun dışında müşteriyle banka arasında uygulanan yöntemler,

gerçekleşecek yatırım ve başka işlemlerde her iki tarafın çaba sarf etmesine yönelik şekilde gerçekleşmektedir.

Farklı sınıflardan olan kişilerden oluşan toplumda sosyal barışın olması için gruplar arasında iyi ilişkilerin oluşturulması ve devamlılığının sağlanması gerçekleştirilmelidir. Bu koşulu sağlayabilmenin temel şartlarından biri fakirle zengin arasında eşitsizliğin kaldırılmasıdır. Temelde azgelişmiş ülkelerde büyük bir sorun olan bu meseleyi çözmek için farklı prosedürler uygulanmalıdır. Bu durumda ‘faizsiz sistem veya faizsiz bankacılık’ şeklinde belirtilen bu yöntem, faiz uygulayarak sermayelerini daha da arttırmaları yolunda bir engel olarak ekonomide uygulanmaktadır (Türkmenoğlu, 2007, s. 17). Uygulanan bu yöntemlerle gelişmekte olan ülkelerde çok zengin ve çok fakir kesimin azalması, orta gelir düzeyindeki kesiminse artması hedeflenmektedir.

2.7.4. Politik nedenler

İslami bankacılık sisteminin yayılması ve genişlenmesine bazı politik etkenler de neden olmuştur. Pakistan ve İran gibi yönetimde dinin esas alındığı ülkelerde ve ekonomisi petrole dayalı olan Suudi Arabistan’da petrol gelirleri neticesinde büyük kazançlar elde eden sarrafları kontrolde tutma çabası, bu ülkelerde İslami bankacılık sisteminin yaratılmasında politik bir neden olmuştur. İslam dininin hâkim olduğu ülkelerde büyüme ve kalkınmayı sağlamak, dünya arenasında söz hakkına sahip olabilmek için İslami bankacılığın sunduğu hizmetler, uluslararası güç ve faktörlerin değerlendirilmesinde büyük önem arz etmektedir (Bilge , 2015, s. 9). Politik nedenler birçok alanlara olduğu gibi bankacılık sektöründe etki etmiş ve etmektedir. Belirtildiği üzere başka ülkelerle ilişkilerin yanı sıra ülke içi faktörler de İslami bankacılık sektörünün ilerlemesinde etki göstermiştir.

2.8. İslami Finansın Temel Prensipleri

2.8.1. Faiz yasağı

Faizin (ribanın) ne olduğunu incelediğimiz zaman, “Riba al Buyu” ve “Riba al Qurud” şeklinde iki temel hisseye bölündüğünü görürüz. Alışveriş faizi şeklinde

belirttiğimiz Riba al Buyu konusu, hurma, gümüş, altın, arpa, tuz ve buğdaydan ibaret ürünlerle yapılan ticarete hangi durumlarda faizin oluşacağı konusunu belirtmektedir. Bu ürünlerle yapılan alışverişlerde faize dayalı bir gelir elde edilmemesi için şu şartların olması gerekmektedir:

- Buğdaya karşılık arpa veya altına karşılık gümüş olarak farklı türde ama aynı gruptaki ürünlerle yapılan ticarete teslimatın anında olması şart değildir. Yalnızca alışverişte uygulanan ürünlerin değerlerinin eşit olması gerekmektedir.
- Altına karşılık hurma ve buğdaya karşılık gümüş şeklinde farklı tür ve grupta olan ürünlere dayalı belirli bir şart yoktur. Başka bir deyişle, anında teslim ya da eşit değer gibi şartlar bu alışveriş türlerinde uygulanmamaktadır.
- Buğdaya buğday, altına altın gibi aynı türden olan ürünler arası gerçekleşen alışverişler anında teslim ve eşit değer şartlarına uygun olması gerekmektedir.

Belirtilen bu şartlar şimdiki zamanda ürünler arası gerçekleşen değişim işlemi için ön şartname olarak kabul edilebilir (Batır, 2016, s. 60). İslam'ın kutsal kitabı olan Kur'anı Kerim'in 7 ayetinde faiz konusuna değinilmesiyle, faiz konusunun İslami açıdan ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bunlara göz önünde tutarak gerçekleşen bu işlemler sözleşmeye uygun, her iki taraf için adaletli bir şekilde faizsiz olarak uygulanmaktadır.

2.8.2. Risk ve belirsizlik yasağı

İslam'da belirtildiği üzere iktisadi işlemlerde, belirsizliğin mevcut olduğu işlem ve sözleşmeler yasak kılınmıştır. Bunların yasak kılınmasındaki temel amaç, akdi gerçekleştiren her iki tarafın gereksiz risk alması ve beklenilmeyen bir zarara uğramasının karşısını almak, yapılan hukuki işlemlerin her iki tarafın rızasına uygun, dürüst ve şeffaf bir şekilde gerçekleşmesine dikkat etmek, işlem sırasında her iki tarafın birbirlerini aldatmasına engel olmak olduğunu söyleyebiliriz. İslam hukukunda serbest şekilde akit bağlanması ve akitteki şartların tarafların rızasıyla belirlenmesi özgürlüğünün var olmasına rağmen, garar yasağının uygulandığı sözleşme ve işlemlerde bazı sınırlar uygulanmış, özellikle bilgisiz ya da zayıf tarafın sözleşmeye özgü hukuk ve haklarının korunması amaçlanmıştır (Güney N. , 2010, s. 492). Belirtildiği üzere yapılan sözleşmelerde gerçekleşecek tüm işlemler açık ve aydın bir

şekilde belirtilmelidir. Her iki taraf kendi haklarını bilmeli ve kendi vazifelerini yerine getirmelidir. İslam'ın hak, hukuk, adalet kavramlarına verdiği büyük önem her bir işlemde olduğu gibi akit işlemlerinde de yer bulmaktadır.

Spekülatif işlemler de taraflardan birinin kaybetmesi veya kazanması aşırı risk söz . konusudur. Bunlardan biri de kazancın sadece tek tarafta olduğu kumardır ki, bu da İslam'la kesinlikle örtüşmeyen bir ilkedir. Kumardan farklı olarak, herhangi yatırımcı ya da girişimcinin katıldığı iş kolu ya da ortaklıkta risk alması uygun bir davranıştır. Bununla birlikte yapılan bu ticari işlemlerin metot ve sınırları kumar ya da ifrata varma niteliğini kendinde barındırırsa, yapılacak bu işlemler risk almaktan öte bir sürece dönüşecektir. Bu bağlamda göze alınan riskler genel ticari işlemlere uygun bir risk olmalıdır. Bunun dışında tamamen zarar ya da riskin olmadığı bir satın alma veya ortaklık, risk paylaşımı ve ortaklık mantığıyla örtüşmemektedir. Yapılan tüm gerçek ticari girişimlerde kâr ve zarar ihtimali vardır ve ileri zamandaki bu bilinmezlikler taraflar tarafından kabullenilmelidir (Demir, 2018, s. 107-108). Riskin tek taraf üzerinde olmamasının gerektiği gibi gelirin de tek tarafın elinde toplanmamasının, gerçekleşecek işlemin İslami gerekçelere uygun olmasında önemli faktör olduğu belirtilmektedir.

2.8.3. Yasadışı ve haram mallara yatırım yapma yasağı

Geleneksel bankacılık sektöründe çalışan bankalar farklı durumlara kolay bir şekilde uyum sağlarken, çalışma prensipleri İslam ahlakına dayalı olan ve İslami bankacılık sistemindeki bankalar ise büyük oranda esnek değildirler. İslam'ın belirttiği ahlak kriterlerine uygun olmayan; gazino, gece kulübü, şarap fabrikası ve başka birçok toplumu zedeleyen ve zarar veren alanlarda İslam bankalarının projeleri desteklenmesi yasak kılınmıştır (Kettell, 2011, s. 35). Aynı zamanda belirtilen bu alanlar ekonomik anlamda büyük getirinin sağlandığı alanlardır. İslami bankacılıkta bu alanlara yönelik yatırımlar yapılmasa da sektör içerisindeki payları gittikçe artmakta ve genişlenmektedir.

İslami bankacılık sisteminde faaliyet veya yatırım kısıtlamaları belirlenmiş kanunlardan başka dini yasak ve normlarla belirlenen faaliyet ve madde sektörlerinde ticaret,

satış ve üretim yapmak yasak kabul edilmiştir. Yasaklanmış alanları aşağıdaki şekilde gruplaştırabiliriz (Demir, 2018, s. 109-110):

- Alkol; tıbbi bakımdan kullanılması hariç olmakla, faaliyetleri alkole dayalı olan veya faaliyetlerinde alkol bulunan ve bunun ticaretini yapan şirketlere ortaklık ve yatırım yapmak, Kuran’da da belirtildiği şekilde kesinlikle haram ve yasaktır. Alkol üretiminin gayrimüslim veya Müslüman toplumda gerçekleşmesi önem arz etmeksizin üretime destek veya aracılık ederek ticari işlemler yapmaya izin verilmemektedir.
- Sigorta firmaları ve geleneksel bankacılık; geleneksel bankacılık sektörü tarafından büyük oranda kullanılan, faizin kullanıldığı sigorta ve banka gibi firmalara yatırım yapılması yasaktır. Yapılan ortaklık ve girişim sermayelerinde riskin paylaşılması adı altında faizin kullanıldığı alanlarda faaliyet gösterilmek ve yasak olan bir kazancın elde edilmesi İslami ilkelere uymayan bir yaklaşımdır.
- Sigara; İslami kurallara göre tüketilmesi yasak olan sigara ürünleri ve sigaraya yönelik tüm yatırımlar yasak kılınmıştır. Toplumumuzda ne kadar geniş olarak yayılsa bile, bunun daha fazla üretilmesi ve genişlenmesine yapılan tüm yatırımlar İslami kurallara aykırıdır.
- Kumar; şans oyunları ve kumar şirketlerine ve buna benzer girişimlerde bulunmak aynı zamanda bu tip ticaretlere ve yatırımlara katkıda bulunmaya izin verilmemiştir. Aynı zamanda internet vasıtasıyla yapılan şans oyunu ve bahislerin olduğu sitelere de yatırım yapılmamalıdır.
- Domuz ürünleri ve Domuza yönelik yatırım yasaktır; tıbbi bakımından kullanılması hariç olmakla, domuz eti, domuzun farklı organlarını kullanarak yapılan tüm işlemler, tüy ve yağlarını farklı işlemlere sokmakla yapılan ticaret ve diğer işlemler de aynı zamanda yasaklanmıştır.

2.8.4. Risk paylaşımı (Kâr-zarar paylaşımı) ilkesi

İslam’da ekonomik anlamda kazanç elde etmenin bir yolu da ticaret yapmaktır. Burada faizin yasak olduğu vurgulanırken, ticaretin serbest ve helal kılınmasının nedeni, ticaretin

kendinde bir risk olanağı barındırmasıdır. Yapılan ticari işlemler kendinde risk olanağı barındırmıyorsa o İslam açısından faiz olarak nitelendirilir ve yasaktır (Eskicioğlu, 1999, s. 33). Geleneksel bankacılıktan farklı olarak İslami bankacılıkta yatırım yapan yani borç veren, yatırımın yapıldığı işin sonucunda zarar veya kâr olmasına göre kaybetmeli ya da kazanmalıdır (Kettell, 2011, s. 33). Buradan anlaşıldığı üzere yapılan ticari işlemin İslami finans niteliği kazanması için, riskin olduğu ve faizin uygulanmadığı ticari işlemler gerçekleştirilmelidir.

Yapılan işlemde var olan riskin paylaşılması yalnızca sonda yaşanabilecek zararın bölüştürülmesi anlamına gelmez. Bu aynı zamanda yaşanabilecek ekonomik çöküntü ve zararın toplumda yaratacağı olumsuzlukları en düşük düzeye indirilmesi ve etkisinin azaltılması demektir. Sonuçta yüksek kazancın elde edilmesi, aynı zamanda zararın minimuma indirilmesi ve riskin paylaşılması taraflar arasında bağlanan sözleşmeye uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Yapılan bu bölüştürmeler taraflar arasında alacaklı borçlu ilişkisinden farklı olarak birlik ve bir bağ yaratmaktadır (Demir, 2018, s. 105). İslam'ın finansın bu temel prensipleri, yapılan sözleşmelerin, gerçekleşen ticari işlemlerin ve yatırıma yönelik tüm adımların dürüst, adaletli ve her iki taraf açısından kârlı olmasına olanak sağlamaktadır.

2.9. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

2.9.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Bir katılım bankası olan Albaraka Türk Bankası, 1984 yılında kurulmuş ve 1985 yılından itibaren hizmet vermeye başlayarak, Türkiye’deki faizsiz bankacılık alanında öncülük eden bir banka olmuştur. Albaraka Bankacılık Grubu Ortadoğu’daki büyük sermayeye sahip kurumlardandır. Türk ekonomisine İslam Kalkınma Bankası ile birlikte uzun dönem hizmet vermiştir. Aynı zamanda öncülüğü yerli bir sanayi grubu olan bu katılım bankası Türkiye içi faaliyetlerini 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göre yürütmektedir (Albaraka Türk). Bankanın 31.12.2018 tarihinde yapılan açıklamaya göre ortakların %65,87’u yabancı, %8,91’i yerli ortakların payına düşmekte, geri kalan %25,22’si ise halka yönelik pay kısmını oluşturmaktadır. Aynı zamanda Albaraka Türk Katılım Bankası 2018

yılı itibariyle aktif büyüklüğüyle, Türkiye katılım bankaları arasında %20,4 paya sahip olmuştur (Albaraka Türk, 2013-2018).

Tablo 2.1. 2013-2018 Albaraka Türk özet finansal verileri (Bin TL) (Albaraka Türk, 2013-2018)

Esas Finansal Göstergeler (Bin TL)	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Toplanan Fonlar	12.526.212	16.643.218	20.346.178	23.155.134	25.309.840	28.623.473
Toplam Aktifler	17.216.553	23.046.424	29.561.999	32.850.738	36.229.077	42.223.652
Kullandırılan Fonlar	12.059.901	16.183.692	19.505.392	22.722.054	25.193.463	26.184.989
Net Kâr	241.409	252.631	302.863	217.609	237.093	133.968
Öz kaynaklar	1.497.268	1.790.927	2.103.914	2.279.593	2.481.506	3.261.451
Personel Sayısı	3.057	3.510	3.736	3.796	3.899	3.988
Şube Sayısı	167	202	213	213	220	230

Tablo 2.1’de 2013-2018 yıllarında başlıca finansal göstergeler belirtilmiş ve bu göstergelere dikkat ettiğimizde her geçen yılda bir önceki yıla göre artımın, ilerlemenin olduğunu görüyoruz. Toplanan fonlar, toplam aktifler ve kullandırılan fonlarda iki katına yakın bir artımın olduğu görülmektedir. Bu seneler içerisinde 63 yeni şubenin açılması aynı zamanda personel sayısında da artışa neden olmakla, istihdam oranını yükseltmiştir.

2.9.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

Merkezi Kuveyt olan Kuwait Finance House’un 1989 senesinde Türkiye piyasasına giriş yapmasıyla Kuveyt Türk bankasının temeli atılmış oldu. “Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.” unvanını 28.02.1989 senesinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın izniyle almış, faaliyetini aynı yılın 31 Martında Özel Finans Kurumu statüsüyle başlatmıştır. 4389 sayılı Bankacılık Kanunu’nda belirtilenlere uyarak 1999 senesinden itibaren hizmet sunmaya başlamıştır. Kuveyt Türk adını ise 2006 senesinde almıştır. 29’nci yaşını 2018’ci yılda kutlayan banka Türk katılım bankacılığı alanında büyük katkılar sağlamıştır. Bankanın %18,72’si Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne, %62,24’ü Kuveyt Finans Kurumu’na, %9’u İslâm

Kalkınma Bankası'na, %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kuruluşu'na, %1,04'ü ise diğer tüzel ve gerçek kişilere aittir (Kuveyt Türk, 2018, s. 140).

Tablo 2.2. 2013-2018 Kuveyt Türk özet finansal verileri (Bin TL) (Kuveyt Türk, 2013-2018)

Esas Finansal Göstergeler (Bin TL)	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Toplanan Fonlar	17.030.702	22.144.614	28.567.978	31.901,763	39,857,400	53.986.278
Toplam Aktifler	25.893.542	34.008.175	42.052.507	48.476.955	57.123.095	74.232.325
Kullandırılan Fonlar	16.232.906	21.213.691	26.726.096	30,000,000	38.000.000	45,900.000
Net Kâr	300.343	370.450	444.681	541.966	673,991	869.812
Öz kaynaklar	2.302.049	3.022.870	3.402.490	3.912.064	4.591.151	5.438.553
Personel Sayısı	4.642	5.082	5.442	5.588	5.750	5.871
Şube Sayısı	266	306	358	385	399	414

Tablo 2.2’de görüldüğü gibi 2013-2018 arasındaki dönemde net kârını 2 katına çıkaran Kuveyt Türk Katılım Bankası artan şube sayılarıyla birlikte personel sayının artımıyla da istihdama katkı sağlamakla kararlı bir büyüme rakamlarıyla faaliyetini sürdürmektedir.

2.9.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

Family Finans ve Anadolu Finans’ın 2005 senesinde birleşmesiyle oluşan Türkiye Finans Katılım bankacılığı sektörüne emin ve güçlü bir başlangıç yaptı. The National Commercial Bank 2008 yılında Türkiye Finans Katılım Bankasının büyük bir hissesini satın almıştır. Hisselerinin %67.03 hissesi The National Commercial Bank’a mahsus olan bankanın aynı zamanda beş ülkede yatırımları bulunmaktadır (Türkiye Finans). Hisselerinin %10,57’si Gözde Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığına, %22,40 ise diğer ortaklara mahsustur. 1953 yılında oluşturulan The National Commercial Bank, uzun zamanda kazandığı tecrübe ve birikimi Türkiye Finans Katılım Bankasına katmakla bankanın faaliyetine önemli rol oynamıştır (Türkiye Finans, 2017, s. 13).

Tablo 2.3. 2013-2018 Türkiye finans özet finansal verileri (Bin TL) (Türkiye Finans, 2014-2018)

Esas Finansal Göstergeler (Bin TL)	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Toplanan Fonlar	15.141.718	19.112.760	22.177.414	21.064.781	22.030.496	26.862.479
Toplam Aktifler	25.126.629	33.494.790	38.576.299	38.807.717	39.080.897	47.052.484
Kullandırılan Fonlar	17.447.961	24.063.493	26.726.096	25.599.230	25.337.819	29.825.791
Net Kâr	329.277	334.228	261.076	296.243	375.360	444.750
Öz kaynaklar	2.522.381	3.153.847	3.356.757	3.663.014	4.060.598	4.323.181
Personel Sayısı	3.990	4.478	4.132	3.989	3.767	3661
Şube Sayısı	250	280	286	286	287	306

Tablo 2.3’deki verileri dikkate aldığımızda 2015 yılında net kâr oranlarında ortalama %0,8 bir azalmanın olduğunu aynı zamanda personel sayısında da bir düşüş yaşandığını görülebilmektedir.

2.9.4. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

Sermayesinin tümü T.C. Hazinesi tarafından ödenen Ziraat Katılım Bankası Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 6046 sayılı izniyle 15.10.2014 tarihinde kurulmuştur. Aynı kurulun 6302 sayılı kararı ile 14.05.2015 tarihinde faaliyete başlama iznini almıştır. Kurulduğunda 675.000.000- TL’lik sermayeye sahip olan bankanın 2018 senesinde sermayesi 1.750.000.000- TL’ye ulaşmıştır (Ziraat Katılım).

Tablo 2.4. 2016-2018 Ziraat katılım özet finansal verileri (Milyon TL) (Ziraat Katılım, 2016-2018)

Esas Finansal Göstergeler (Milyon TL)	2016	2017	2018
Toplanan Fonlar	5.635	10.025	15.151
Toplam Aktifler	7.959	14.350	22.189
Kullandırılan Fonlar	5.557	11.375	17.739
Net Kâr	31	159	323
Öz kaynaklar	765	1.404	2.219
Personel Sayısı	655	890	1,042
Şube Sayısı	44	63	80

Tablo 2.4’e dikkat ettiğimizde dengeli bir ilerleme ve büyümenin olduğunu görüyoruz. Gerek kâr oranlarında gerek personel ve şube sayılarında ve diğer kanallarda artışın olduğu görülmektedir. Aynı zamanda önemli bir kamu bankası olan Ziraat bankasının Katılım bankacılığı alanında faaliyet göstermesi ve istikrarlı büyümesi, Türkiye’deki Katılım bankacılığı sektörüne olan güveni arttırmakta önemli rol oynamaktadır.

2.9.5. Vakıf Katılım Bankası A.Ş.

25.06.2015 tarihinde anonim bir şirket görünümünde kurulan Vakıf Katılım Bankası 17.02.2016 tarihinden itibaren Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun izniyle faaliyete başlamıştır. Tüm sermayeleri Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı %0,25, Murat Paşa Bin Abdüsselam (Murat Paşa) Vakfı %0,25, Vakıflar Genel Müdürlüğü %0,99, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdülhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı %0,25 ve Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı’na %0,25 oranlarında mahsustur. “ Vakıf Kültürü ”nü kendinde barındıran Vakıf Katılım Bankası katılım bankacılığı sektöründe en son oluşan bankadır. Faizsiz bankacılık sektörüyle Vakıf Kültürünü birleştiren Vakıf Katılım Bankası sadece bankacılık fonksiyonlarını gerçekleştirmekle kalmayıp topluma yönelik fayda sağlanılmasını kendine hedef seçmiştir (Vakıf Katılım).

Tablo 2.5. 2016-2018 Vakıf Katılım özet finansal verileri (Bin TL) (Vakıf Katılım, 2016-2018)

Esas Finansal Göstergeler (Bin TL)	2016	2017	2018
Toplanan Fonlar	3.034.756	10,088,414	15.182.406
Toplam Aktifler	4,681,933	13,210,145	20.955.512
Kullandırılan Fonlar	3,005,767	9,674,397	13.487.990
Net Kâr	19,016	138,132	325.400
Öz kaynaklar	876,418	1,107,885	1.527.226
Personel Sayısı	437	724	1092
Şube Sayısı	30	63	91

Tablo 2.5’de Vakıf Katılımın özet finansal verileri belirtilmiştir. Rakamlara baktığımızda geçen süreçte büyük ve istikrarlı bir büyümenin olduğunu söylenebilir. Vakıf

Katılım Bankasının faaliyete başlaması ve faaliyetini sürdürdüğü dönemlerde gerek net kâr, gerekse kullandırılan fon saylarındaki önemli artışlar katılım bankacılığına olan talebin arttığını göstermektedir.

2.9.6. Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.

Eytam ve Emlak Bankası adıyla 1926 yılında kurulan bankanın amacı, gereken kredileri sağlamak ve yetimlerin hakkını korumak olmuştur. Farklı dönemlerde isim değişikliğine uğrayan banka sonrasında Türkiye Emlak Kredi Bankası, Tek Bank ve en sonunda Türkiye Emlak Bankası adıyla faaliyetini sürdürdü. BDDK'dan aldığı izinle, 2019 yılından itibaren katılım bankacılığı alanında faaliyetini sürdürmeye başlayan Türkiye Emlak Katılım Bankası Türkiye'deki en genç katılım bankası olmaktadır. Bankacılık sektöründeki uzun süreli deneyimiyle katılım bankacılığı alanına önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir (Emlak Bank, 2019).

75.000000 TL sermayeye sahip olan bankanın hisselerinin %99,9'u Hazine ve Maliye Bakanlığı'na mahsustur. Bunun dışında 8.057000 TL, T. Emlak Bankası A.Ş. Emekli ve Yardım Sandığı Vakfı'nın, 338.000 TL miktarında 33 adet kişinin hisseleri mevcuttur. Bankanın yeni faaliyete başlamasından dolayı daha tüm başlıca finansal verileri bulunmamaktadır (Emlak Bank, 2019).

2.10. Türkiye'nin Bankacılık Sisteminde Katılım Bankacılığının Yeri ve Önemi

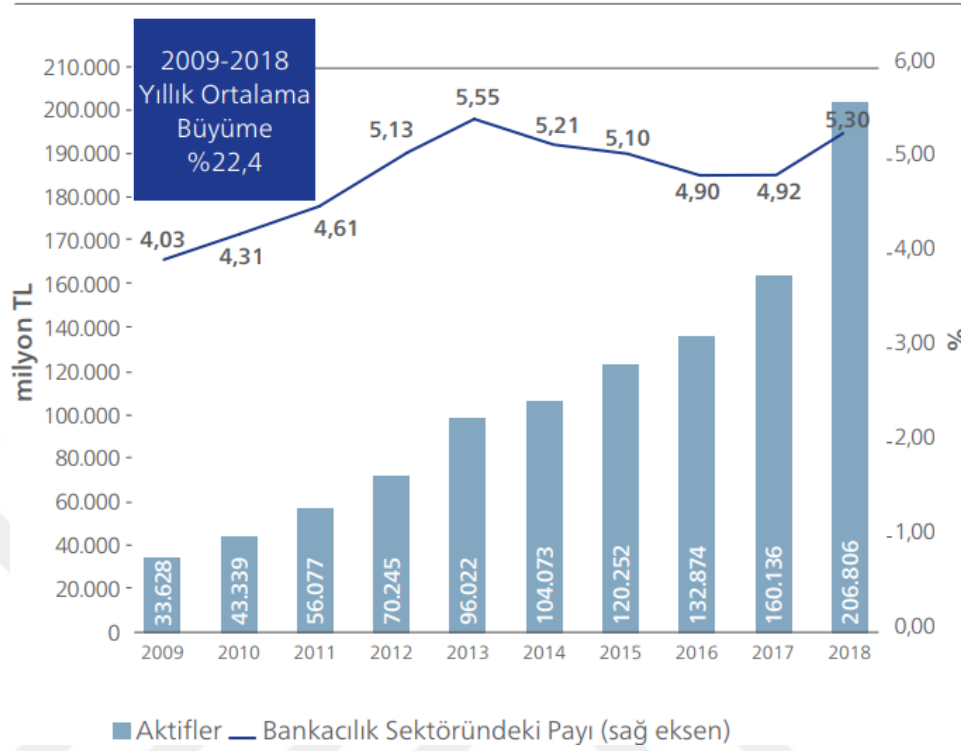
Katılım bankaları Türkiye'deki bankacılık sektöründe gittikçe önemini ve sektör payını artırmaktadır.

Tablo 2.6. 2013-2018 Türkiye’deki toplam katılım bankalarının başlıca finansal göstergeleri (Milyon TL)
(TKBB, 2013-2018)

Esas Finansal Göstergeler (Milyon TL)	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Toplanan Fonlar	63.210	65.405	74.362	81.505	105.310	137.220
Toplam Aktifler	96.022	104.073	120.252	132.874	160.136	206.806
Kullandırılan Fonlar	67.416	69.408	79.191	84.880	106.733	124.531
Net Kâr	1.052	144	405	1.106	1.583	2.124
Öz kaynaklar	8.833	9.265	10.642	11.494	13.645	16.796
Personel Sayısı	16.763	16.270	16.554	14.467	15.029	15.654
Şube Sayısı	966	990	1.080	959	1.032	1.122

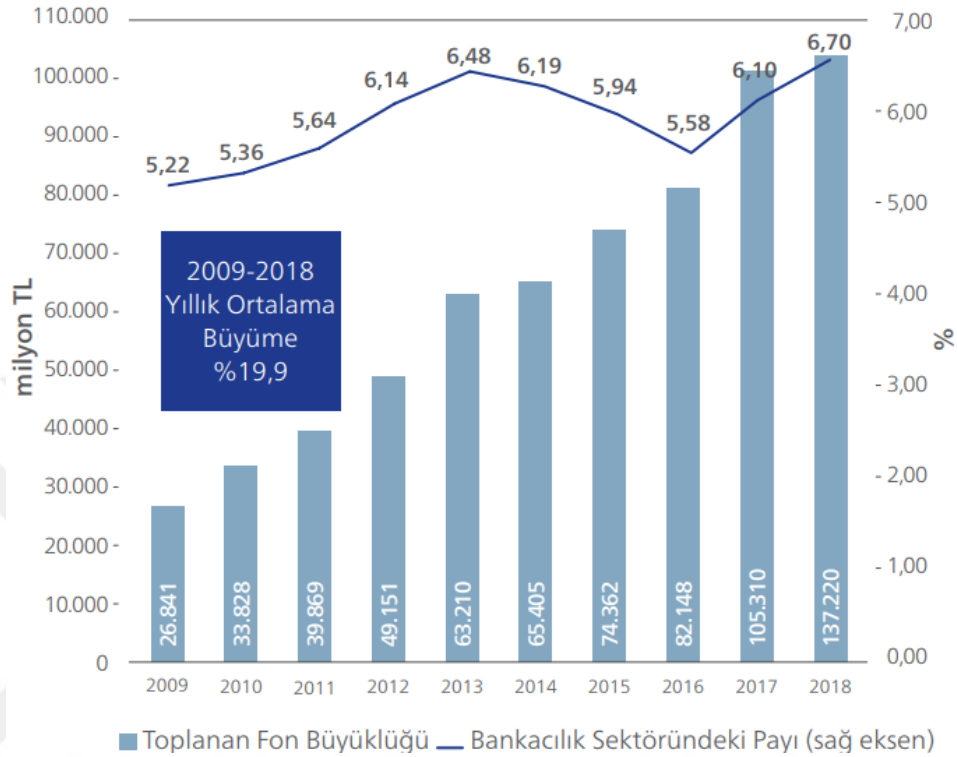
Tablo 2.6’da belirtilen rakamlara dikkat ettiğimizde katılım bankacılığının büyük kademeler atladığını ve önemli bir yere ulaştığını görürüz. 2018 yılındaki 1,122 şube sayısı tüm bankacılık sektöründeki şube sayının %9,7’sini kapsamaktadır. 2018 yılında toplam aktifler bir önceki yıla göre %29,1, toplam çalışan oranında %4,2’lik bir artış olmuştur. Aynı zamanda 2017 yılına göre 2018 yılında dönem net kârı %34,1 oranında, öz kaynaklar toplamı ise %23’lük oranında bir büyüme sergilemiştir. Bunların yanı sıra sektörün toplam aktiflerden elde edilen payın %5,3’nü katılım bankaları kapsamaktadır. Aynı zamanda 2017 yılı itibariyle katılım bankalarının pazar payının %5 civarında olduğu belirtilmiştir. Bu oranın 2025 yılında %15’e kadar yükselmesi hedefleniyor. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun, Türk bankacılık sektörünün 2018 yılı aralık ayı itibariyle yayınladığı verilere göre sektörde toplam 52 banka faaliyet göstermektedir. Bunların 13’ü kalkınma ve yatırım, 34’ü mevduat ve son 5 tanesi katılım bankalarıdır (TKBB, 2018).

Katılım bankalarının başlıca finansal göstergelerine baktığımızda, değişik göstergelerde farklı sektör payına sahip olduğunu göre biliriz.

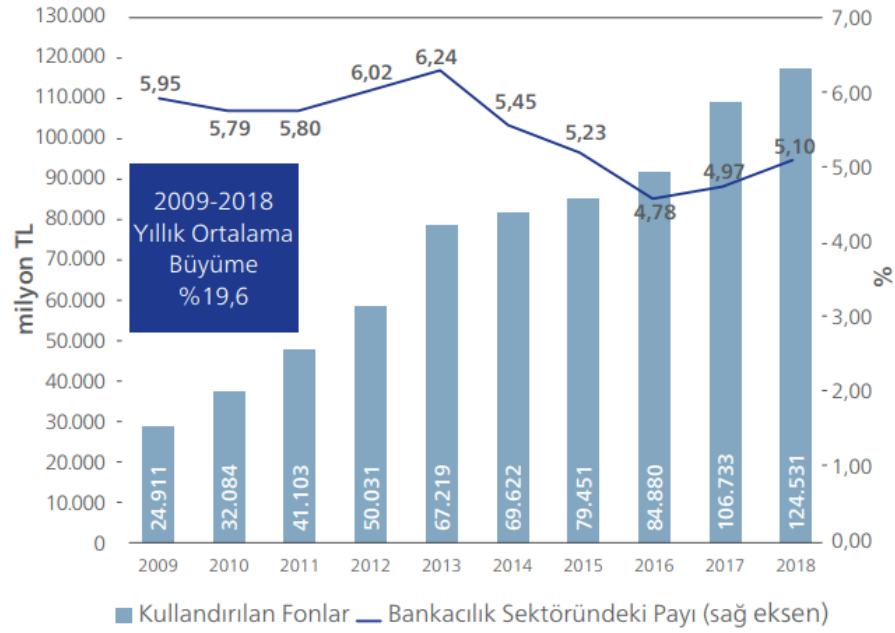
Şekil 2.1. Katılım bankalarının aktif gelişimi ve sektördeki payları (TKBB, 2018, s. 99)

2009 yılında 33.628 milyon TL toplam aktifle sektörde %4,03 pay oranına sahip olan katılım bankaları, 2013 yılına kadar devamlı artış göstererek sektördeki pay oranını 96.022 milyon aktifle %5,55’lik düzeyine yükseltmiştir. 2014 yılında Asya Bank Katılım Bankasının yönetiminin Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu (TMSF)’ye verilmesiyle pay oranında bir düşüş yaşanmıştır. 2015’de Ziraat Katılım Bankasının faaliyete başlamasıyla katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payı %5,10 olarak belirlenmiştir. 2016 yılında Asya Katılım Bankasının faaliyetini durdurmasıyla ise %4,90 düzeyine inen pay oranı, aynı yılda ikinci kamu bankası olan Vakıf Katılım Bankasının faaliyete başlamasıyla da 2017 yılında %0,02 oranında artış göstermiştir. 2018 yılında 206,806 milyon TL’lik toplam aktifle, %5,30’luk sektör payını oluşturan katılım bankaları istikrarlı bir şekilde büyümeye devam etmektedir.

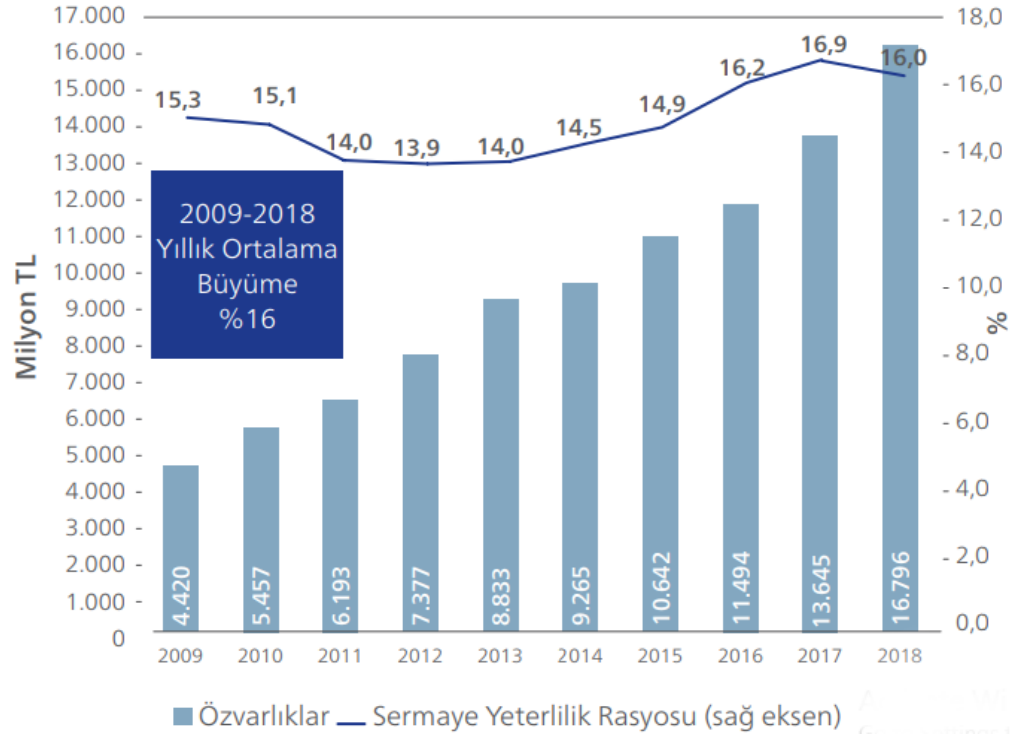
Şekil 2.2. Katılım bankalarının toplanan fon gelişimi ve bankacılık sektöründeki payı (TKBB, 2018, s. 99)

2009 yılında 26.841 milyon TL olarak toplanan fonlarda sektörde %5,22’lik paya sahip olan katılım bankaları toplanan fonların miktarında devamlı bir artış sağlasalar da, sektördeki pay oranlarında iniş çıkışlar yaşamıştır. 2013 senesinde 63.210 milyon TL olarak toplanan fonla %6,48’lik paya sahip olan katılım bankaları, 2014 yılında Asya Bank Katılım Bankasının TMSF’ye devredilmesinden dolayı sektördeki pay oranında %0,29’luk bir gerileme yaşamıştır. 2016 yılında Asya Bank Katılım Bankasının kapanması nedeniyle pay oranı %5,58’e gerilemiştir. Son yıllarda Vakıf Katılım ve Ziraat Katılımın bu sektöre girmesi ile, katılım bankacılığı 2018 yılında 137.220 milyon TL’lik toplanan fonla %6,70 sektör payına sahip olmuştur.

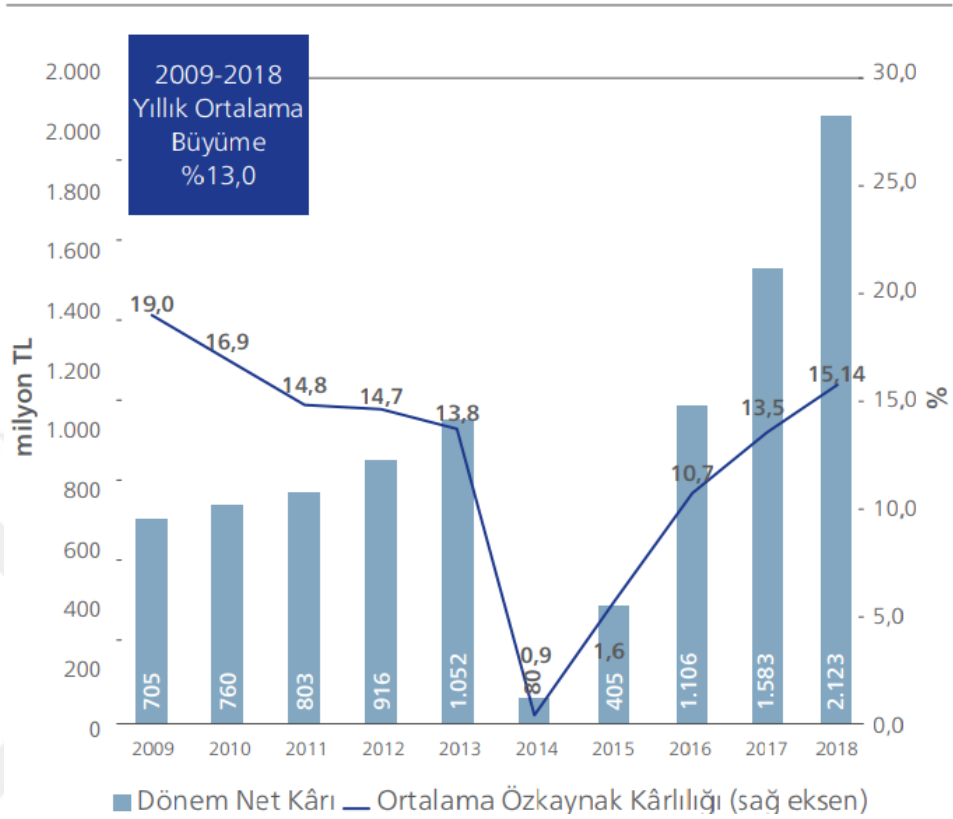
Şekil 2.3. Katılım bankalarının kullandırılan fon gelişimi ve sektördeki payı (TKBB, 2018, s. 99)

Kullandırılan fon miktarında devamlı artış gösteren katılım bankaları 2009 yılında 24.911 milyon TL'lik kullandırılan fon miktarıyla sektörde %5,95 oranında paya sahip olmuştur. Sektördeki pay oranında bir sonraki yıllarda küçük azalmalar olsa da 2013 senesinde %6,24 sektör payına sahip olan katılım bankaları daha önce de belirtildiği gibi Asya Bank Katılım Bankasının TMSF'ye devredilmesi nedeniyle 2014 yılında %0,79 oranında gerileme sergilemiştir. 2016 yılında Asya Bank Katılım Bankasının faaliyetini durdurmasıyla %4,78 oranına kadar düşmüş sektör payı, sonraki dönemlerde 124.531 milyon TL kullandırılan fonla %5,10 oranına kadar yükselmiştir.

Şekil 2.4. Katılım bankalarının özkaynak gelişimi ve sermaye yeterlilik rasyosu (TKBB, 2018, s. 99)

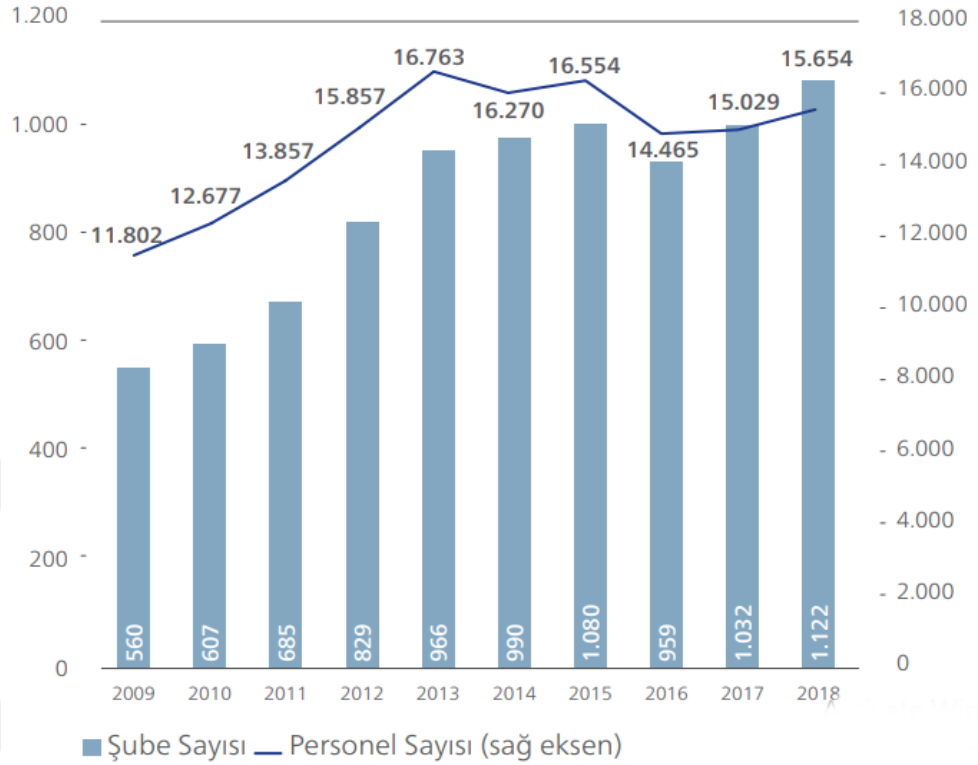
BDDK tarafından ülkemizdeki bankaların %12 oranında olmasını talep ettiği sermaye yeterlilik rasyosu, katılım bankalarında 2009 yılında 4.420 milyon TL özkaynakla %15,3 oranında seyr etmiştir. 2010 yılından sonra ekonomideki bazı çalkantılar ve risk düzeyi yüksek varlıkların artışı 2011 yılında rakamlarda düşüşe neden olsa da, sonraki yıllarda yeniden yükselen bir seyir göstermeye başlamıştır. Özkaynak toplamında 2009 yılından, 2018 yılına kadar yaklaşık 4 defalık artış gösteren katılım bankaları 16.796 milyon TL’lik özkaynakla, sermaye yeterlilik oranını %16,0’a yükseltmiştir.

Şekil 2.5. Katılım bankaları net kâr gelişimi ve ortalama özkaynak kârlılığı (TKBB, 2018, s. 99)

2009 yılında 705 milyon TL net kâra sahip olan katılım bankaları, 2013 yılına kadar net kârda artış göstererek 1.052 milyon TL net kâra sahip olmuştur. 2014 yılında net kâr miktarının 80 milyon TL'ye düşmesinin nedeni olarak, Asya Katılım Bankasının TMSF'ye devredilmesiyle ortaya çıkan zararın olduğu açıklanmıştır.

2008 krizinin ardından öz kaynak kârlılığın oranında bir düşüş yaşanmıştır. 2014 yılında bu oran TMSF'ye devredilen Asya Bank Katılım Bankasının yarattığı etkiyle en düşük seviyeye %0,9 oranına kadar inmiştir. Daha sonralar artış göstermeye başlayan öz kaynak kârlılığı oranı 2018 yılında %15,14 düzeyinde seyir etmiştir.

Şekil 2.6. Katılım bankalarının şube ve personel gelişimi (TKBB, 2018, s. 99)

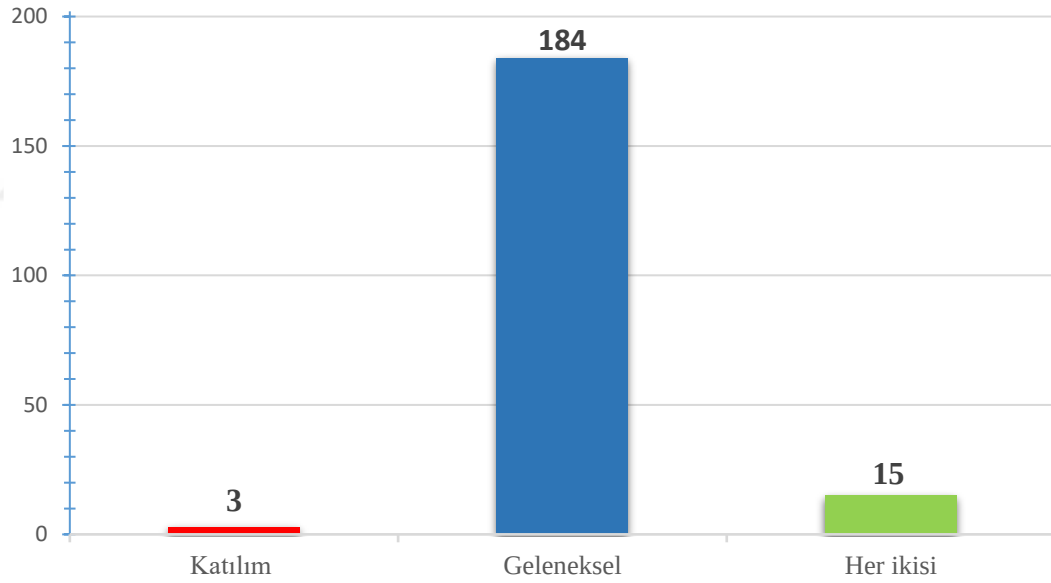
Sektörde yaşananlar diğer konularda olduğu gibi özellikle personel sayısında da iniş çıkışlara neden olmuştur. Sektörde önemli paya sahip olan Asya Bank Katılım Bankasının TMSF'ye devredilmesi personel sayının azalmasında etkisini göstermiştir. 2016 yılında aynı bankanın faaliyetini durdurmasıyla 121 şube kapanmış ve 2000 yakın personel işsiz kalmıştır. 2017 yılında yeniden şube ve personel sayısında artış gösteren katılım bankaları, 2018 yılında 1.122 şube ve 15.654 personel sayısıyla faaliyetlerine devam etmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ELEMANLARINA YÖNELİK KATILIM BANKACILIĞI DEĞERLENDİRME ANKETİ VE ANALİZİ

Bu bölümde Anadolu Öğretim Elemanları arasında yürütülen anket çalışmasının soruları grafik desteğiyle yorumlanmış ve genel durum değerlendirilmesi yapılarak sonuç elde edilmiştir. Anket toplam 202 kişi üzerinden yapılmıştır. Sorulara verilen yanıtlar sayı olarak grafiklerde belirtilmiştir.

Soru: Kullandığınız Bankacılık Türü Hangisidir?

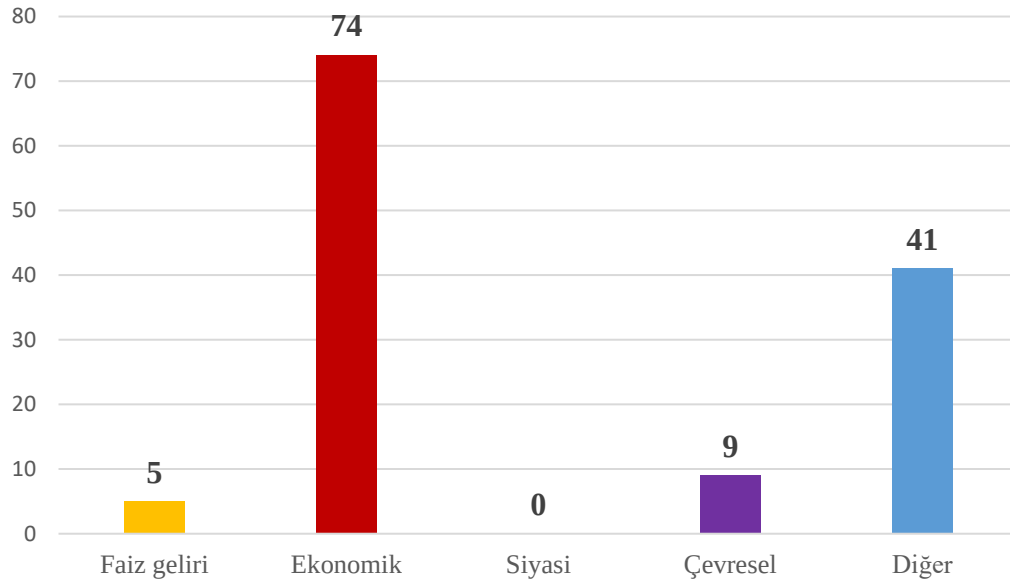

Grafik 3.1. Bankacılık sektöründen faydalananların tercih ettikleri bankacılık türü.

Toplam 202 kişi tarafından cevaplanan anket çalışmasında, bankacılık sektöründen faydalanan 202 kişinin ağırlıklı olarak geleneksel bankalardan yararlandıkları ortaya çıkmıştır. 202 kişiden 3'nün sadece katılım bankası kullandığı, 15'nin aynı zamanda hem katılım hem de geleneksel bankacılıktan yararlandığı, geri kalan 184'nün ise sadece geleneksel bankacılık kullandığı belirlenmiştir.

Katılım bankacılığı kullananlar arasında, kullanma sebepleriniz nedir diye yönelttiğimiz soruyu yanıtlayan 18 kişi arasından 11’i sadece ekonomik nedenden dolayı kullandığını belirtmiş, sadece dini nedenden dolayı kullanan 2 kişinin olduğu, 2 kişi ise aynı zamanda hem dini hem de ekonomik, diğer 2 kişi çevresel ve ekonomik, 1 kişi ise sadece çevresel nedenlerden dolayı kullandığını belirtmiştir. Siyasi nedenden dolayı kullanan bulunmamıştır. Bu sorudan alınan yanıtlara göre, katılım bankacılığının kullanılmasında dini faktörden ziyade ekonomik faktörün daha önemli olduğunu söylenebilir.

Soru: Geleneksel Bankacılık Kullanma Sebebiniz Nedir?

Grafik 3.2. Geleneksel bankacılık sektöründen faydalananların kullanma sebepleri.

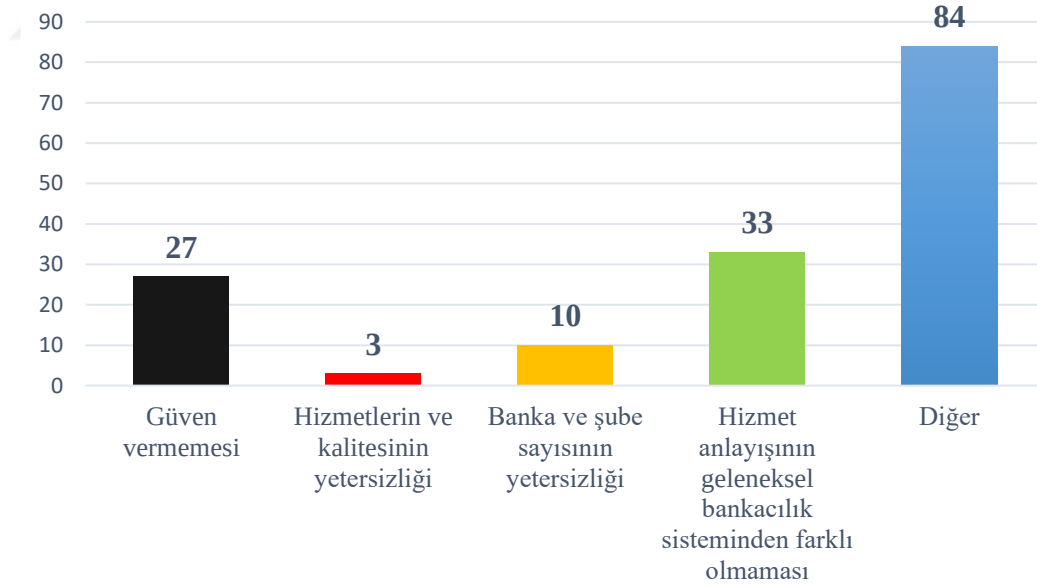
Geleneksel bankacılık kullanıyorsanız, kullanma sebebiniz nedir diye sorduğumuz diğer bir sorumuzun cevaplarına göre, 74 kişinin geleneksel bankacılık kullanmasındaki sebep sadece ekonomik olmaktadır. 5 kişi ise sadece faiz geliri olduğu için bu bankacılık türünü seçtiğini belirtmiştir. Sadece siyasi nedenden dolayı kullanan bulunmamıştır. Sadece çevresel sebeplerden dolayı kullanan 9 kişi bulunmuş, 41 kişi ise diğer sebeplerden dolayı

geleneksel bankacılık kullandığını belirtmiştir. Diğer sebeplerden ortaklık ve çoğunluk teşkil eden nedenler olarak aşağıdaki nedenler belirtilmiştir:

- Maaş geleneksel bankalardan ödendiği için
- Özel bir sebebi olmadan sadece alışkanlıktan dolayı
- Güvenli olduğu için
- İşlem kolaylığından dolayı
- Şube sayısının çok olması

Bunların yanı sıra geleneksel bankacılığın kullanılma sebepleri olarak; 17 kişi aynı zamanda ekonomik ve faiz geliri, 10 kişi ekonomik ve siyasi, 6 kişi ekonomik ve diğer sebeplerin olduğunu belirtmiştir.

Soru: Katılım Bankacılığını Tercih Etmeme Sebepleriniz Nelerdir?

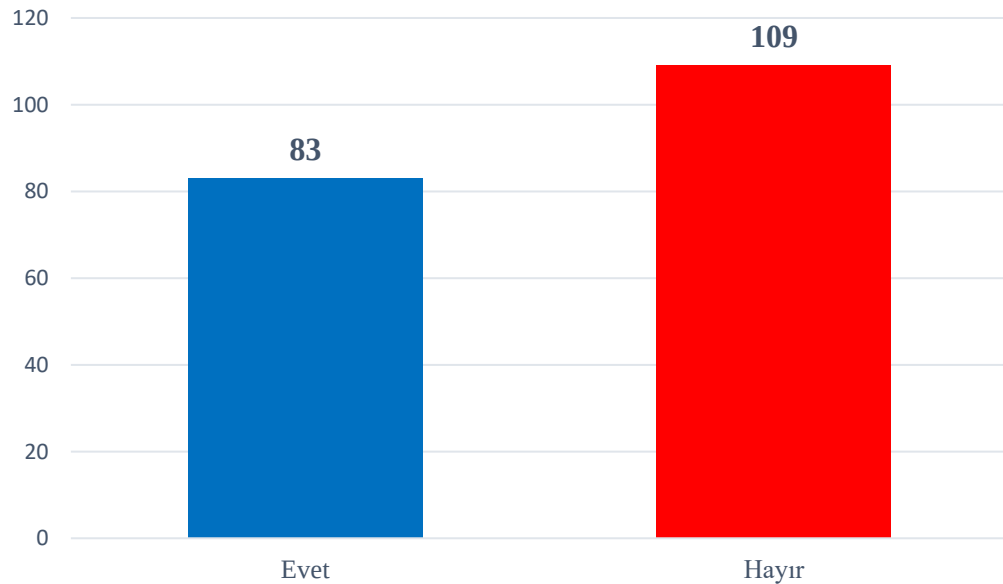
Grafik 3.3. Katılım bankacılığında faydalanmayanların kullanmama sebepleri.

Katılım bankacılığının kullanılmamasının nedenlerine yönelik belirttiğimiz sorunun yanıtlarına göre, 27 kişi sadece güven vermediğinden dolayı, 10 kişi sadece banka ve şube

sayısının yetersizliğinden dolayı, 33 kişi sadece geleneksel bankacılıkla katılım bankacılığı arasında herhangi bir fark görmemesinden dolayı kullanmadıklarını belirtmişler. Sadece hizmet ve kalitesinin zayıf olduğu düşüncesiyle kullanmadığını söyleyen 3 kişi bulunmuştur. 84 kişi ise farklı sebeplerden dolayı kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Başlıca nedenler arasında ise aşağıdakiler yer almaktadır:

- Büyük çoğunluk katılım bankacılığı hakkında bilgisi olmadığı için kullanmadığını
- Bazıları ihtiyacı olmadığından dolayı kullanmadığını
- Bir kısım sadece tercih etmediği için kullanmadığını
- Bir kısım bankadan sadece maaş aldığı ve bunun geleneksel bankacılıkla gerçekleştiği için kullanmadığını
- Bir kısım ise birikiminin olmamasından dolayı kullanmadığını
- Az sayıda kişi ise siyasi nedenlerden dolayı kullanmadığını belirtmiştir.

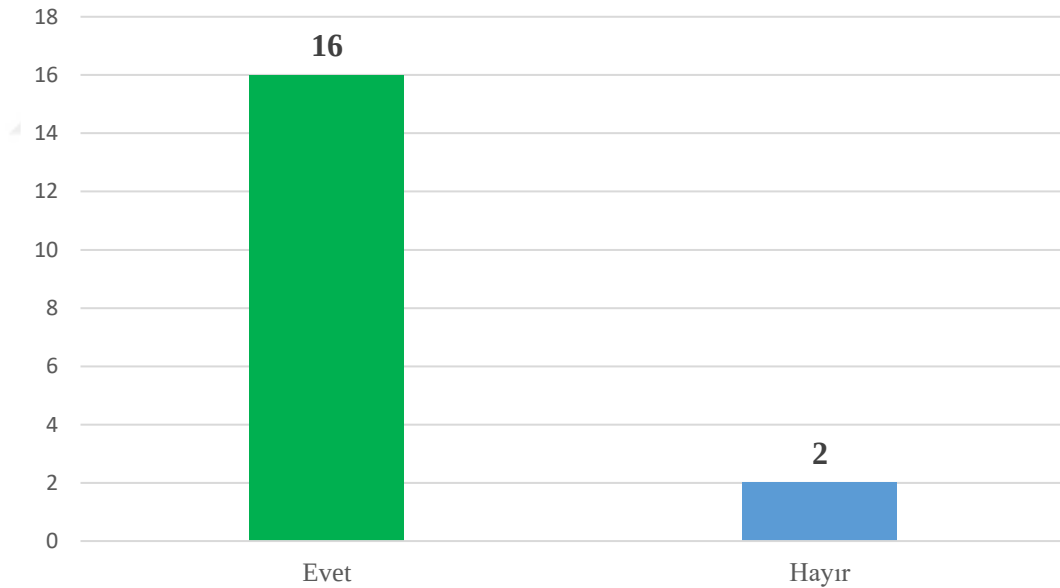
Soru: Katılım ve Geleneksel Bankacılık Arasındaki Farklar Hakkında Bilginiz Var mı?

Grafik 3.4. Katılım ve geleneksel bankacılık arasında olan farklar hakkında bilginiz var mı?

Katılım ve geleneksel bankacılık arasındaki farklar hakkındaki bilgilerini belirlemek amacıyla yöneltilen soruya katılımcıların 192’si yanıt vermiştir. Buna göre, sadece 83 kişi evet yanıtını verirken, 109 kişi katılım ve geleneksel bankacılık arasındaki farklar hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Buna gerekçe olarak da katılım bankacılığının yeterli düzeyde tanıtımının yapılmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar gerçekleştirilen işlemler, kullanılan yöntemler ve faaliyetler ile ilgili katılım bankacılığı ile geleneksel bankacılık arasındaki farklar konusunda gerekli bilgilendirmenin yeterli düzeyde yapılmadığını belirtmişlerdir. Bilgi eksikliği, kişilerin katılım bankacılığına yönelmelerini kısıtlayan önemli bir faktördür.

Soru: Katılım Bankacılığından Aldığınız Hizmetlerden Memnun musunuz?

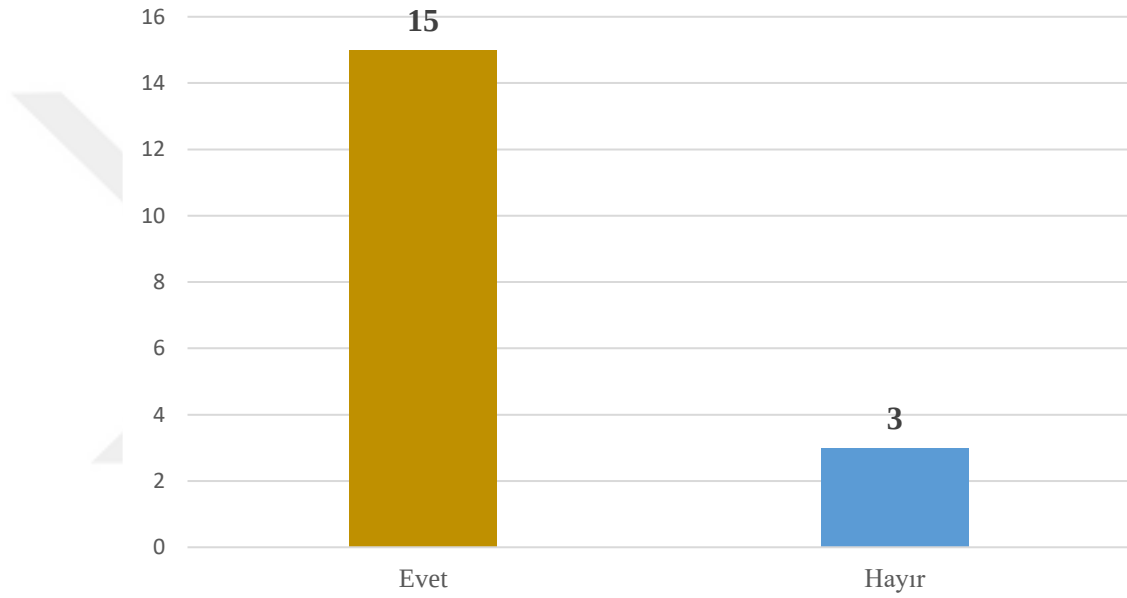

Grafik 3.5. Katılım bankacılığından faydalandığınız zaman aldığınız hizmetler sizi memnun ediyor mu?

Toplamda sadece 18 kişi tarafından cevaplanan bu soruda hizmet kalitesi ve sunulan hizmetten büyük çoğunluğun memnum olduğu görülmektedir. Katılım bankacılığından yararlanan kesimin büyük kısmı 1-5 yıllık bir süre zarfında bu hizmetten yararlanmaktadır.

Bu sayı hizmet verimi ve kalitesinde katılım bankalarının başarılı bir faaliyet sürdürdüğünü ifade etmektedir.

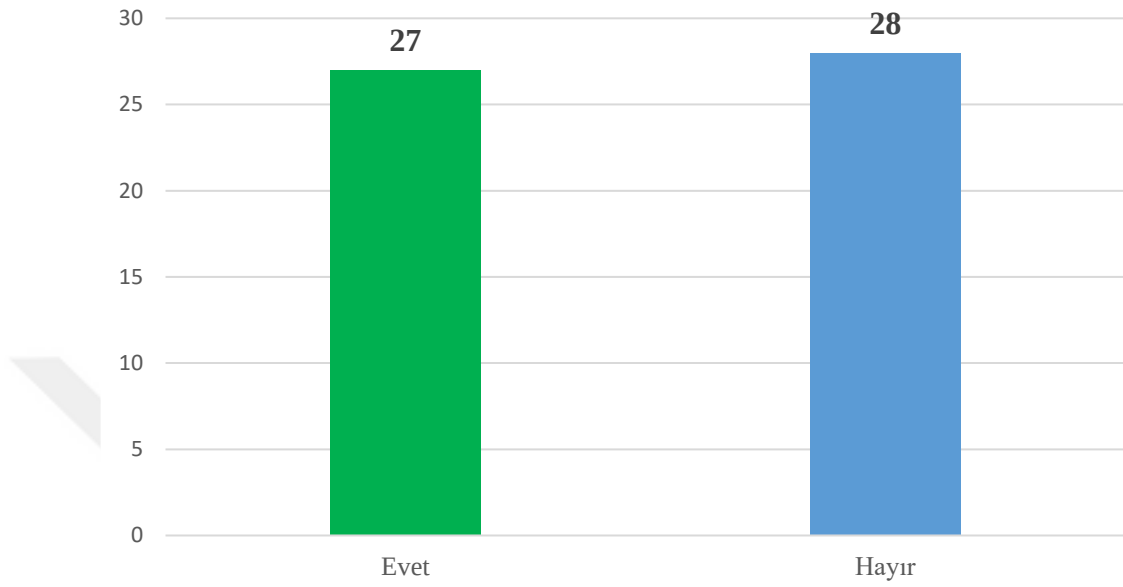
Soru: Katılım Bankacılığı, Bankacılık Hizmetlerine Olan Talebinizi Karşılama Yeterli mi?

Grafik 3.6. Bankacılık hizmetlerine olan talebinizi karşılama katılım bankacılığının sunduğu hizmetler yeterli mi?

18 kişi tarafından cevaplandırılan soruda katılım bankacılığının genel bankacılık hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde de olumlu yönde ilerlediğini söyleyebiliriz. Bu ve bundan önceki sorunun neticelerine dayanarak katılım bankacılığını kullananların sağlanan hizmetlerden memnun olduğunu söyleyebiliriz. En büyük sorunun tanıtım ve yetersiz bilgilendirme olması nedeniyle, katılım bankacılığına yönelmenin az olduğunu söyleyebiliriz.

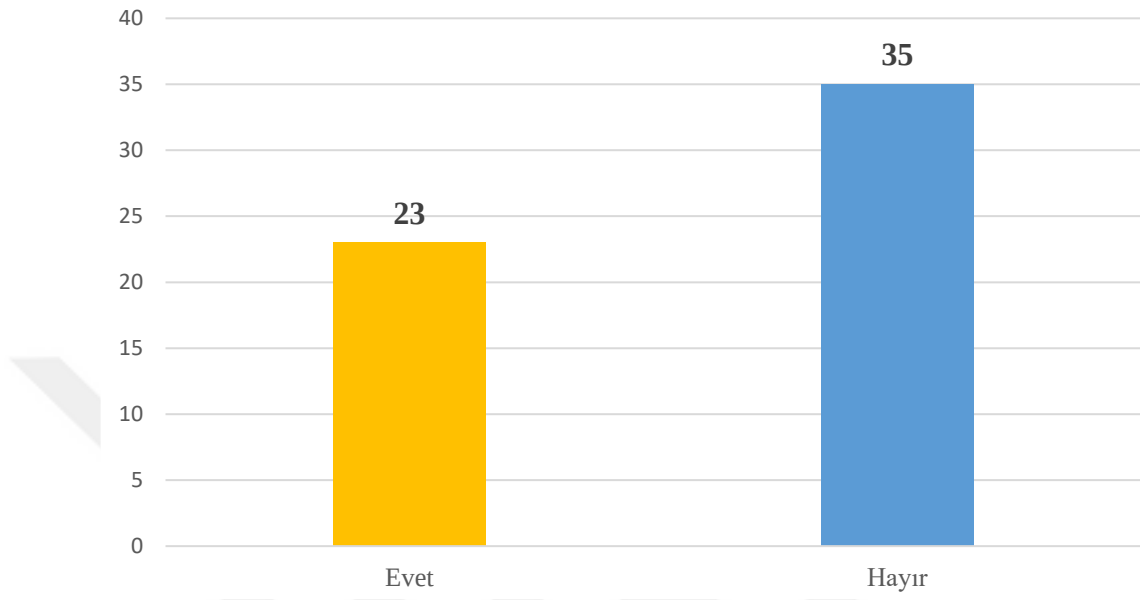
Soru: Sizce Katılım Bankacılığının Sektördeki Payı Arttırılmalı mı?

Grafik 3.7. Sizce katılım bankacılığının bankacılık sektöründeki %5'lik payı arttırılmalı mı?

Toplam 55 kişinin yanıtladığı bu soruda evet ve hayır cevapları neredeyse birbirine eşit çıkmıştır. Ankete katılan kişilerden sadece 18'sinin katılım bankacılığı hizmetlerinden yararlandığını göz önünde bulundurduğumuzda ve geleneksel bankacılık sisteminin katılımcıların çoğunluğu tarafından tercih edilmesi nedeniyle katılım bankacılığının sektördeki payının artırılmasına gerek görülmemektedir.

Soru: Yakınlarınıza Katılım Bankalarına Yönelmeyi Tavsiye Eder misiniz?

Grafik 3.8. Katılım bankacılığı sektöründen faydalanmayı yakınlarınıza tavsiye eder misiniz?

23 evet ve 35 hayır yanıtının verildiği soruda yakınlarına katılım bankalarına yönelmeyi tavsiye etmeyenlerin çoğunluk teşkil etmesinin sebeplerinden biri olarak, sadece geleneksel bankacılık sektöründen faydalananların fazla olması ve kullanmadığı alanları tavsiye etmemesini gösterebiliriz.

SONUÇ

Ekonominin vazgeçilmez bir alanı olan bankacılık sektörünün ikinci bir türü olan katılım bankacılığı sektöre farklı bir ivme kazandırarak, özellikle İslam ekonomilerine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. İslam dininin gerekçelerine uygun olarak faaliyetini yürüten bu bankacılık türü, dinin getirdiği yasalara göre hayatını sürdüren insanlar için büyük önem kazanmaktadır. Faaliyetleri süresince kullandıkları fon biriktirme ve kullandırma yöntemleri, kurumun bünyesinde olan birkaç dini hocalara sunulduktan ve onlar tarafından onay alındıktan sonra işleve sokulmaktadır. İran ve Suudiye Arabistan gibi İslam ülkelerinin bankacılık sektöründe önemli bir paya sahip olan katılım bankacılığı, Türkiye'deki bankacılık sektörünün ortalama %5'ni kapsamaktadır. Toplam 6 katılım bankasıyla bu oranı kapsayan katılım bankaları geçmiş dönemlere kıyasla sektördeki paylarını arttırmış ve gittikçe arttırmayı hedeflemektedirler. Bunları göz önünde bulundurarak ele aldığımız konuyla, özellikle toplumun eğitim düzeyi yüksek olan kesiminin bu bankacılık türüne olan bakış açısını ve yönelme düzeyini belirlemeye yönelik çalışma gerçekleştirdik.

Özellikle Anadolu Üniversitesi Öğretim Elemanlarına yönelik yürüttüğümüz anket çalışmasında değişik sonuçlar elde edilmiştir. Toplam 202 öğretim elemanının katıldığı çalışmada yalnızca katılım bankacılığı kullananların oranının sadece %1,5 olduğu, hem geleneksel hem de katılım bankacılığından faydalananlarınsa %7,5 olduğu belirlenmiştir. Anadolu Üniversitesi Öğretim Elemanları arasında katılım bankacılığına yönelme düzeyinin bu kadar düşük olmasının farklı nedenleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan başlıca nedenler:

- Katılım bankacılığı konusunda bilgi yetersizliği
- Hizmet anlayışının geleneksel bankacılık sisteminden farklı olmadığı düşüncesi
- Yeterli tanıtımın olmaması
- Geleneksel bankacılıkla katılım bankacılığı arasındaki farklılıkların detaylı olarak belirtilmemesi
- Reklam düzeyinin düşük olması
- Şube sayısının düşük olması
- Maaşların geleneksel bankacılık hesaplarından ödenmesi.
- Güvensizlik

Bazı ğretim elemanlarının sadece maaşlarını bankalardan aldıkları için bu sektör içerisine dahil olmaları ve diğerk bankacılık hizmetleri ve ürünleriyle fazla ilgilenmemeleri, sadece zaruri ihtiyaç anında ihtiyaç olduğu hizmet ve ürünü maaş aldığı banka üzerinden gerçekleştirmesine zemin yaratmaktadır. Son belirtilen neden olan maaşların geleneksel bankacılık hesaplarıyla ödenmesi sürecinin katılım bankacılığının tercih edilmemesinde ciddi bir neden olduğunu özetlemektedir.

Bunların dışında güvensizlik de diğerk bir etken olmaktadır. Katılım bankacılığına olan bu güvensizliğin oluşmasında temel faktör Asya Bank Katılım Bankasında yaşananlar olmuştur. Değişik nedenlerden kapatılan katılım bankası Türkiye’de yeni oturtulmaya çalışan katılım bankacılığı sistemi için büyük bir güvensizlik duygusunun gelişmesine zemin yaratmıştır.

Katılım bankacılığının ekonomideki reel durumunun daha da iyileştirilmesi ve var olan talebin daha da arttırılması için bazı eksiklerin tamamlanması, var olan işlemlerin ise daha da verimli bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Bunun için:

- Katılım bankacılığı sektörü, faizsiz bankacılık işlemleri gerçekleştirmekle birlikte birçok geleneksel bankacılık hizmetleri de vermektedir. Bu bakımdan gerek Türkiye, gerek dünya genelindeki geleneksel bankacılık alanında gerçekleştirilen yenilikleri yakından takip ederek katılım bankacılığı sektörüne kazandırmalıdır.
- Özellikle dünya genelindeki faizsiz finans alanlarında gerçekleştirilen yenilikleri yakından takip etmeli ve kendi bünyesinde uygulamalıdır.
- şube sayısını arttırmalı ve daha fazla şube ağına sahip olmak için efektif yöntemler uygulamalıdır.
- Günümüzde reklam sektörünün büyük önem arz ettiğini göz önünde bulundurmalı ve kaliteli, düzgün ve toplumun büyük kısmı tarafından izlenilen ve takip edilen alanlarda reklam yapılmalıdır.
- Diğerk bir önemli eksiklik geleneksel bankacılıktan farklı olmaması düşüncesi, büyük bir kısım tarafından düşünüldüğünden büyük önem kazanmaktadır. Bunun için aradaki olan farklar, toplumun tüm kesimine hitap edebilecek, açık ve anlaşılır bir şekilde topluma aktarılmalıdır.

Katılım bankacılığı geleneksel bankacılık sektöründen farklı olan yönlerini, bu yönlerin nasıl uygulandığı ve İslam'a uygunluğunu, topluma daha anlaşılır ve efektif yollarla aktarmalıdır. Bu bakış açısı ve düşüncenin doğru olmadığını yaptığı tüm işlem ve tanıtımlarda açık bir şekilde takipçilerine bildirmelidir. Bunların gerçekleşmesi için de gerçekleştirdiği tüm küçük ve büyük işlemler İslam dininin ilkelerine harfiyen uymalı ve akıllarda hiçbir soru işareti bırakmamalıdır.

Tüm bu belirtilen normların gerçekleştirilmesi, katılım bankacılığının büyümesi ve genişlemesine büyük katkı sağlayarak, bankacılık sektöründeki önemini ve ülke ekonomisine olan katkısını arttıracaktır.

Sonuç olarak Anadolu Öğretim Elemanları arasında yürütülen bu anket çalışmasında, eğitim düzeyi yüksek olan bu kişilerin faiz ilkesini fazla önemsemediği, geleneksel bankacılık işlemlerinin ekonominin ihtiyaç ve gerekçelerini yeterince karşıladığı için farklı bir bankacılık alanına gerek duyulmadığı düşüncesi dışında, gerek faiz geliri gerek ekonomik birçok nedenlerle geleneksel bankacılıktan faydalanılması katılım bankacılığına yönelme düzeyini düşürmektedir. Özellikle İslam ülkelerinde katılım bankacılığı kullanımının artırılması için, ekonominin bu sisteme ihtiyacı olduğu gerçekleştirilen işlemler, faaliyette olduğu alanlar ve hitap ettiği kesim ile ortaya konulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, T. (1998). *Çağdaş bankacılıktaki son eğilimler ve türkiye'de uluslararası bankacılık (sistemik ve analitik bir yaklaşım)*. (1. baskı), (s. 378-381). Ankara: Tisamat Basım Sanayi.
- Altan, M. (2001). *Fonksiyonlar ve işlemler açısından bankacılık*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Altıntaş, A. (2006). *Bankacılıkta risk yönetimi ve sermaye yeterliliği*. (1. baskı), (s. 359-360) Ankara: Turhan Kitabevi Ofset Matbaacılık Tesisleri.
- Arabacı, N. (2007). *Katılım bankalarının Türkiye'de bankacılık sektöründeki yeri, işleyişi ve performans analizi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. (s. 48). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atış, A. G. (2014). Merkez bankacılığı ve merkez bankası-banka ilişkileri. M. Ural, E. Demireli, N. O. Altay, ve C. C. Küçüközmen içinde, *Banka iktisadı ve işletmeciliği*, (s. 89). Ankara: Detay Anatolia Akademik Yayıncılık.
- Avcu, E. C. (2015). *Katılım bankacılığı ve sukuk modelleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bağcı, H. (2013). *Ticari bankalar ile katılım bankalarının kârlılık performanslarının topsis yöntemi ile karşılaştırılması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. (s. 64). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başak, L. (2012). *Yabancı bankalar ve türkiye*. (1. baskı), (s. 3-4). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Batır, T. E. (2016). *Türkiye'de katılım bankaları ve konvansiyonel bankaların kârlılık belirleyicileri ve etkinlik yönünden karşılaştırılmaları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Baykara, H. V. (2012). *Katılım bankalarında etkinik ve verimlilik analizi*, (s. 13). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziposmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilge , F. (2015). *Dünyada ve Türkiye'de faizsiz bankacılık uygulamaları ve 2008 küresel finans krizi sürecinde faizsiz bankaların ve konvansiyonel bankaların performansı üzerine bir analiz*, (s. 9). Yüksek Lisans Projesi. Düzce: Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bumin, M. (2007). *Türk bankacılık sektöründe yabancı bankalar*, (s. 5-6). Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Canbaz, M. F. (2013). *Katılım bankacılığının türk bakacılık sistemindeki yeri, çalışma şekli, enstrümanları ve performans analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırklareli, İstanbul: Kırklareli Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cantekinler, M. (2007). *Bankacılık sektöründe performans yönetimi ve özel bir bankada performans yönetimine ilişkin uygulama*, (s. 3). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Coşan, Ş. (2016). *Kurumsal ve ticari bankacılık açısından katılım bankalarının etkinliğinin ölçülmesi Türkiye örneği*, (s. 40). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çağırıcı, E. (2016). *Bankacılık sektörü, mülkiyet yapısı ve tüketicilerin mülkiyet yapılarına karşı tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çalık, E. B. (2016). *Geleneksel bankalar ile katılım bankalarının finansal performanslarının basel 3kriterleri açısından kıyaslanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, M. (2014). *Bankacılığın tarihsel gelişimi ve ziraat bankası örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çetinkaya, H. (2018). *Katılım bankacılığında risk yönetimi: batı akdeniz bölgesinde ampirik bir araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Çobankaya, F. T. (2014). *Katılım bankalarının Türkiye'deki farkındalık düzeyinin tespiti: batı akdeniz bölgesinde bir araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dağ , S. (2011). *Türkiye'deki katılım ve mevduat bankalarının etkinliklerinin veri zarflama analizi yöntemiyle karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Z. (2018). *Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin(kobi) finansal problemlerinin çözümünde girişim sermayesi fon'larının önemi ve rolü: katılım bankacılığına yeni bir model önerisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, B. B., Kaya, M., ve Narçişek, N. (2017). Dünya bankacılık sektöründe islami bankacılık sisteminin gelişimi, çalışma prensipleri ve türkiye'de islam bankacılığı üzerine bir analiz. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(48), 175-190.
- Duranlar, S. (2007). *Bankacılık*. (s. 11-12). İstanbul: Kazancı Yayınevi.
- Erdoğan, D. (2011). *Katılım bankacılığı ve türk ekonomisine katkıları*. Yüksek lisans projesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sığortacılık Enstitüsü.
- Erol, İ., Çınar, S., ve Duramaz, S. (2015). Bankaların yeni gelir kaynağı: elektronik bankacılık işlem ücretleri, Türk bankacılık sektöründe banka kârlılığı üzerindeki etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 3.
- Ertem, Ü. (2015). *Bankacılık ve kombiyo işlemleri*. (1. baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Eskici , M. M. (2007). *Türkiye'de katılım bankacılığı uygulaması ve katılım bankalarının Müşteri özellikleri*. Yüksek lisans tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Eskicioğlu, O. (1999). *İslam ve ekonomi*. (1. baskı), (s. 33). İzmir: Çağlayan Matbaası.
- Garner, M. J. (2013). Leeds Journal of Law & Criminology. *A Critical Perspective on the Principles of Islamic Finance Focusing on Sharia Compliance and Arbitrage*. 1(1), 69-89.
- Geylan, R. (1985). *Ticari banka yönetimi ve türk ticari bankalarının temel yönetim sorunları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Gödeş, M. (2016). *Basel 3 kriterlerinin katılım bankacılığına etkileri: Türkiye örneği*. (s. 77) Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Gündoğdu, A. (2016). *Küresel kriz sonrası gelişmeler ışığında bankacılığın temelleri*. (1. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Güney, A. (2012). *Banka işlemleri*. (6. baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Güney, N. (2010). İslam borçlar hukukunda satım akdinin konusuna dair cehalet ve akde etkisi. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 491-502.
- Güngör, M. Y. (2018). *Kamusal sermayeli katılım bankalarının bankacılık sektörü içerisindeki yeri ve kamu katılım bankalarında hizmet kalitesinin ölçülmesine yönelik bir araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürbüz, O. (2000). Yatırım bankacılığının mevcut durumu, temel faaliyet alanları ve kaydettiği gelişmeler. *Active Bankacılık ve Finans makaleleri* (s. 79-95). içinde İstanbul: www.denizbank.com.
- Gürtuna, S. M. (2005). *Türkiye'de bankacılık sektörünün gelişimi ve reel kesime etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hancı, M. (2007). *Katılım bankalarında sigortacılık işlemleri ve uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selcuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kaya, F. (2014). *Bankacılık giriş ve ilkeleri*. (3. baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Kettell, B. (2011). *Introduction to islamic banking and finance*. A John Wiley & Sons .
- Kına, İ. (2018). *Türk bankacılık sektörü'nde sermaye yeterliliği düzenlemeleri ve mevduat bankalarının sermaye yeterliliklerinin analizi*. (s. 6-7). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocaimamoğlu, S. (1980). *Bankacılık ansiklopedisi*. (s. 69). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Küçükbay, F. (2016). *Bankalar ve risk*. (1. baskı.), (s. 13). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Mandacı, P. E. (2003). Türk bankacılık sektörünün taşıdığı riskler ve finansal krizi aşmada kullanılan risk ölçüm teknikleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1).
- Mannan, M. A. (1969). *Faizsiz banka, islam ve modern bankacılıkta eğilimler*. Ankara: Ufuk Yayınları.
- Mermod, A. Y. (2011). *Finansal küreselleşme ışığında elektronik bankacılık ve riskler*. (1. baskı), (s. 58). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Öçal, T., ve Çolak, Ö. F. (1999). *Finansal sistem ve bankalar*. (1. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özgür, E. (2007). *Katılım bankalarının finansal etkinliği ve mevduat bankaları ile rekabet edebilirliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, H. (2012). *Katılım bankacılığının klasik bankalarla karşılaştırılması ve muhasebe uygulamaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, .

- Özsoy, İ. (2012). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Özyurt, K. (2015). *Banka kredilerine alternatif olarak murabaha modelinin incelenmesi*. (s. 45). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Sünerin, S. (2009). *Bankacılık sektöründe yabancı sermaye ve girişlerin yerli bankaların verimliliğine etkisi*. (s. 20). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, E. (2007). *Türkiye'de düünden bugüne katılım bankaları*. (s. 23). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Takan, M. (2001). *Bankacılık: teori, uygulama ve yönetim*. (s. 2). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tenekeci, M. (2017). *Katılım bankacılığının finansal istikrara etkisi: Türkiye örneği*. Yüksek Lisans Projesi. Konya: KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkmenoğlu, R. E. (2007). *Katılım bankacılığı ve Türkiye'deki finansal yapı*. (s. 17). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ural, M. (2014). Bankacılıkta sınıflandırma. O. Altay, C. Küçüközmen, M. Ural, ve E. Demireli içinde, *Banka iktisadı ve işletmeciliği*. Ankara: Detay Anatolia Akademik Yayıncılık .
- Urgancı, H. (1982). *Para ve banka*. Adana: Önder Matbaası.
- Uyar, S. (2003). *Bankacılık krizleri*. (s. 26). Ankara: Ziraat Matbaacılık.
- Uzkesici, N. (1994). *Modern banka yönetimi ve organizasyonu*. (s. 8). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Vurucu, M., ve Arı, M. U. (2014). *A'dan Z'ye bankacılık*. (1. baskı), (s. 19). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yardımcıoğlu, M., Ayriçay, Y., ve Coşkun, S. (2014). İslami finans çerçevesinde menkul kıymetleştirilmiş varlık; Sukuk dünya ve Türkiye piyasası incelemesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 157-174.
- Yazıcı, M. (2011). *Bankacılığa giriş*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Yıldırım, O. (2015). *Türk Bankacılık Sistemi*. (2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz , M. (2013). *Bankacılık sektörü ve e-ticaret: şekerbank örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, O. (2018). *Türkiye'de bankacılık sektörü ve kamu bankalarının sektör içindeki yeri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Albaraka Türk. *Albaraka 'yı tanıyın*. <https://www.albaraka.com.tr/albarakayi-taniyin.aspx> (Erişim tarihi: 02.12.2018)
- Albaraka Türk. (2014). *Albaraka Türk 2013 Faaliyet Raporu*. <https://www.albaraka.com.tr/pdf/2013-TR-faliyet-raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 05.12.2018)
- Albaraka Türk. (2015). *Albaraka Türk 2014 Faaliyet Raporu*. <https://www.albaraka.com.tr/pdf/Albaraka-2014-faaliyet-raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 05.12.2018)
- Albaraka Türk. (2016). *Albaraka Türk 2015 Faaliyet Raporu*. <https://www.albaraka.com.tr/pdf/2015-faaliyet-raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 05.12.2018)
- Albaraka Türk. (2017). *Albaraka Türk 2016 Faaliyet Raporu*. <https://www.albaraka.com.tr/pdf/Albaraka-Turk-2016-Faaliyet-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 05.12.2018)

Albaraka Türk. (2018). *Albaraka Türk 2017 Faaliyet Raporu*.

<https://www.albaraka.com.tr/assets/tr/pdf/yatirimci-iliskileri/2017-faaliyet-raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 06.12. 2018)

Albaraka Türk. (2019). *Albaraka Türk 2018 Faaliyet Raporu*.

<https://www.albaraka.com.tr/assets/tr/pdf/yatirimci-iliskileri/Albaraka-Turk-2018-Faaliyet-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 06.12. 2018)

Emlak Bank. *Tarihçe*. [https://www.emlakbank.com.tr/tr/yatirimci-](https://www.emlakbank.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakkimizda/tarihce)

[iliskileri/hakkimizda/tarihce](https://www.emlakbank.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakkimizda/tarihce) (Erişim tarihi: 20.03.2019)

Kuveyt Türk. (2014). *Kuveyt Türk 2013 Faaliyet Raporu*.

<https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-375.vsf> (Erişim Tarihi: 10.12.2018)

Kuveyt Türk. (2015). *Kuveyt Türk 2014 Faaliyet Raporu*.

<https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-400.vsf> (Erişim Tarihi: 10.12.2018)

Kuveyt Türk. (2016). *Kuveyt Türk 2015 Faaliyet Raporu*.

<https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-376.vsf> (Erişim Tarihi: 11.12.2018)

Kuveyt Türk. (2017). *Kuveyt Türk 2016 Faaliyet Raporu*.

<https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-763.vsf> (Erişim Tarihi: 02.01.2019)

Kuveyt Türk. (2018). *Kuveyt Türk 2017 Faaliyet Raporu*.

<https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-1546.vsf> (Erişim Tarihi:02.01.2019)

Kuveyt Türk. (2019). *Kuveyt Türk 2018 Faaliyet Raporu*.

<https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-2315.vsf> (Erişim Tarihi:04.01.2019)

TKBB. (2014). *TKBB 2013 Yıllık Sektör raporu*.

http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM_2013_TR_final.pdf

(Erişim tarihi: 10.04.2019)

TKBB. (2015). *TKBB 2014 Yıllık Sektör raporu*.

http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM_2014_TR_final.pdf

(Erişim tarihi: 11.04.2019)

TKBB. (2016). *TKBB 2015 Yıllık Sektör raporu*.

http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM_2015_TR_final.pdf

(Erişim tarihi: 11.04.2019)

TKBB. (2017). *TKBB 2016 Yıllık Sektör raporu*.

http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Almanak_2016.pdf (Erişim

tarihi: 13.04.2019)

TKBB. (2018). *TKBB 2017 Yıllık Sektör raporu*.

http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB_2017_TR-Final.pdf

(Erişim tarihi: 13.04.2019)

TKBB. (2019). *TKBB 2018 Yıllık Sektör raporu*.

<http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Katilim-Bankalari-2018-.pdf>

(Erişim tarihi: 13.04.2019)

Türkiye Finans. *Türkiye Finans Hakkında*. <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx> (Erişim

tarihi: 25.12.2018)

Türkiye Finans. (2015). *Türkiye Finans 2014 Yıllık Faaliyet Raporu*.

https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/3/Turkiye_Finans_Faaliyet_Raporu_2014.pdf (Erişim tarihi: 20.04.2019)

Türkiye Finans. (2016). *Türkiye Finans 2015 Yıllık Faaliyet Raporu*.

<https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/53/T%C3%99>

CRK%C4%B0YE%20F%C4%B0NANS%202015%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.PDF (Erişim tarihi: 21.04.2019)

Türkiye Finans. (2017). *Türkiye Finans 2016 Yıllık Faaliyet Raporu*.

<https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/58/T%C3%B0rkiye%20Finans%202016%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu%20Fin.PDF> (Erişim tarihi: 21.04.2019)

Türkiye Finans. (2018). *Türkiye Finans 2017 Yıllık Faaliyet Raporu*.

<https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/61/2017%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim tarihi: 25.04.2019)

Türkiye Finans. (2019). *Türkiye Finans 2018 Yıllık Faaliyet Raporu*.

<https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/62/TURKIYE%20FINANS%202018%20YILI%20YILLIK%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%20TR.pdf> (Erişim tarihi: 26.04.2019)

Türkiye Emlak Katılım Bankası Anonim şirketi. (2019). *31 Aralık 2018 Tarihinde Sona Eren Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim Raporu*.

<https://www.emlakbank.com.tr/assets/uploads/sozlesme-form/sozlesme/emlak-kat%C4%B1%C4%B1m-bankas%C4%B1-31-12-2018-TR-solo-final.pdf> (Erişim tarihi: 20.03.2019)

Vakıf Katılım. *Vakıf Katılım'ı tanıyın*.

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda/vakif-katilimi-taniyin> (Erişim Tarihi: 23.02.2019)

Vakıf Katılım. (2017). *Vakıf Katılım 2016 Faaliyet Raporu*.

<https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/general-pdf/faaliyetraporu2016.pdf> (Erişim tarihi: 05.05.2019)

Vakıf Katılım. (2018). *Vakıf Katılım 2017 Faaliyet Raporu*.

<https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/general-pdf/faaliyetraporu2017.pdf> (Erişim tarihi: 05.05.2019)

Vakıf Katılım. (2019). *Vakıf Katılım 2018 Faaliyet Raporu*.

<https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/flipbook/tr/index.html> (Erişim tarihi: 05.05.2019)

Ziraat Katılım. *Hakkımızda*.

<https://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx> (Erişim tarihi: 05.03.2019)

Ziraat Katılım. (2017). *Ziraat Katılım 2016 Faaliyet Raporu*.

https://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/Documents/ara-donem-faaliyet-raporu/2016/ziraatkatilim_2016_TR_.PDF (Erişim tarihi: 08.05.2019)

Ziraat Katılım. (2018). *Ziraat Katılım 2017 Faaliyet Raporu*.

<https://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/Documents/ara-donem-faaliyet-raporu/2017/ziraat-katilim-2017-faaliyet-raporu.pdf> (Erişim tarihi: 08.05.2019)

Ziraat Katılım. (2019). *Ziraat Katılım 2018 Faaliyet Raporu*.

https://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/Documents/2018_faaliyet_raporu.pdf (Erişim tarihi: 08.05.2019)

- ## KATILIM BANKACILIĞI DEĞERLENDİRME ANKETİ

- a) Faiz geliri b) Ekonomik c) Siyasi d) Çevresel
e) Diğer.....

5. Katılım bankacılığını kullanmıyorsanız, tercih etmeme sebebiniz nedir? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

- a) Güven vermemesi
b) Hizmetlerin ve kalitesinin yetersizliği
c) Banka ve şube sayısının yetersizliği
d) Hizmet anlayışının geleneksel bankacılık sisteminden farklı olmaması
e) Diğer.....

6. Katılım bankacılığıyla geleneksel bankacılık arasındaki farklar hakkında bilginiz var mı?

- a) Evet b) Hayır

7. Katılım bankacılığından yararlanıyorsanız, sunduğu hizmetlerden ne kadar zamandır faydalaniyorsunuz?

- a) 1-5 yıl b) 6-10 yıl c) 11 yıl ve daha fazla

8. Katılım bankacılığından aldığınız hizmetlerden memnun musunuz?

- a) Evet b) Hayır

9. Katılım bankacılığı, bankacılık hizmetlerine olan talebinizi karşılamada yeterli mi?

- a) Evet b) Hayır

10. Katılım bankacılığını kullanmadan önce geleneksel bankacılıktan yararlandınız mı?

- a) Evet b) Hayır

11. Geleneksel bankacılık hizmetlerini kullanmaktan vazgeçtiyseniz, sebebiniz nedir?

- a) Faiz kullanılması
b) Katılım bankacılığının daha fazla kâr kazandırması
c) Katılım bankacılığında ücret ve komisyonların düşük olması
d) Bankacılık sektörüyle çalışmak istemiyorum
e) Diğer

12. Yeniden geleneksel bankacılık sistemiyle çalışmayı düşünür müsünüz?

- a) Evet b) Hayır

13. Düşünseydiniz bunun sebebi ne olurdu?

- a) Katılım bankacılığında kâr oranının düşük olması
- b) Katılım bankacılığının hizmet kalitesinin düşük olması
- c) Bankalar ve şube sayısının az olması
- d) Katılım bankacılığı ücret ve komisyonlarının yüksek olması
- e) Diğer

14. Sizce Katılım bankacılığının sektördeki payı arttırılmalı mı?

- a) Evet
- b) Hayır

15. 14. soruda yanıtınız evet ise, arttırılmasına olanak sağlayacak nedenlerin neler olduğunu düşünüyorsunuz?

.....

.....

.....

16. Yakınlarınıza Katılım bankacılığına yönelmeyi tavsiye eder misiniz?

- a) Evet
- b) Hayır

Teşekkürler.....

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : İbrahim MAHARRAMOV

Yabancı Dil : İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı : Gence/ 1995

E-Posta : ibrahim.maharramov.13@gmail.com

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 2016, Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, İktisat Fakültesi